

Sigfrid Lindström

Sagor och meditationer

Aktiebolaget Framtidens bokförlag, Malmö 1922

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplaret tillhör Kungl. biblioteket.

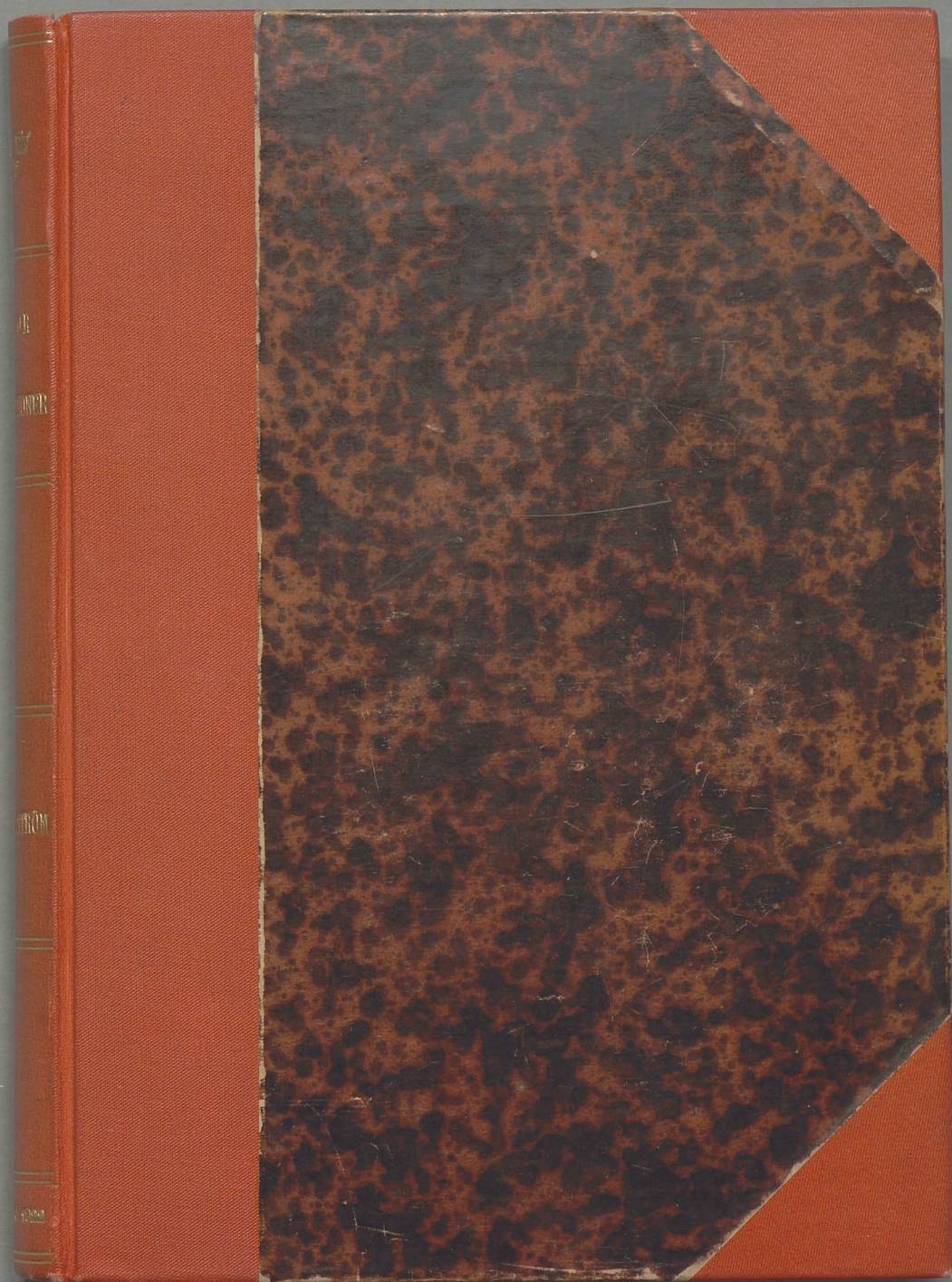
Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Kungl. biblioteket och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/LindströmSigfrid/titlar/SagorOchMeditationer/faksimil?om-boken>

Permanent länk (URN):

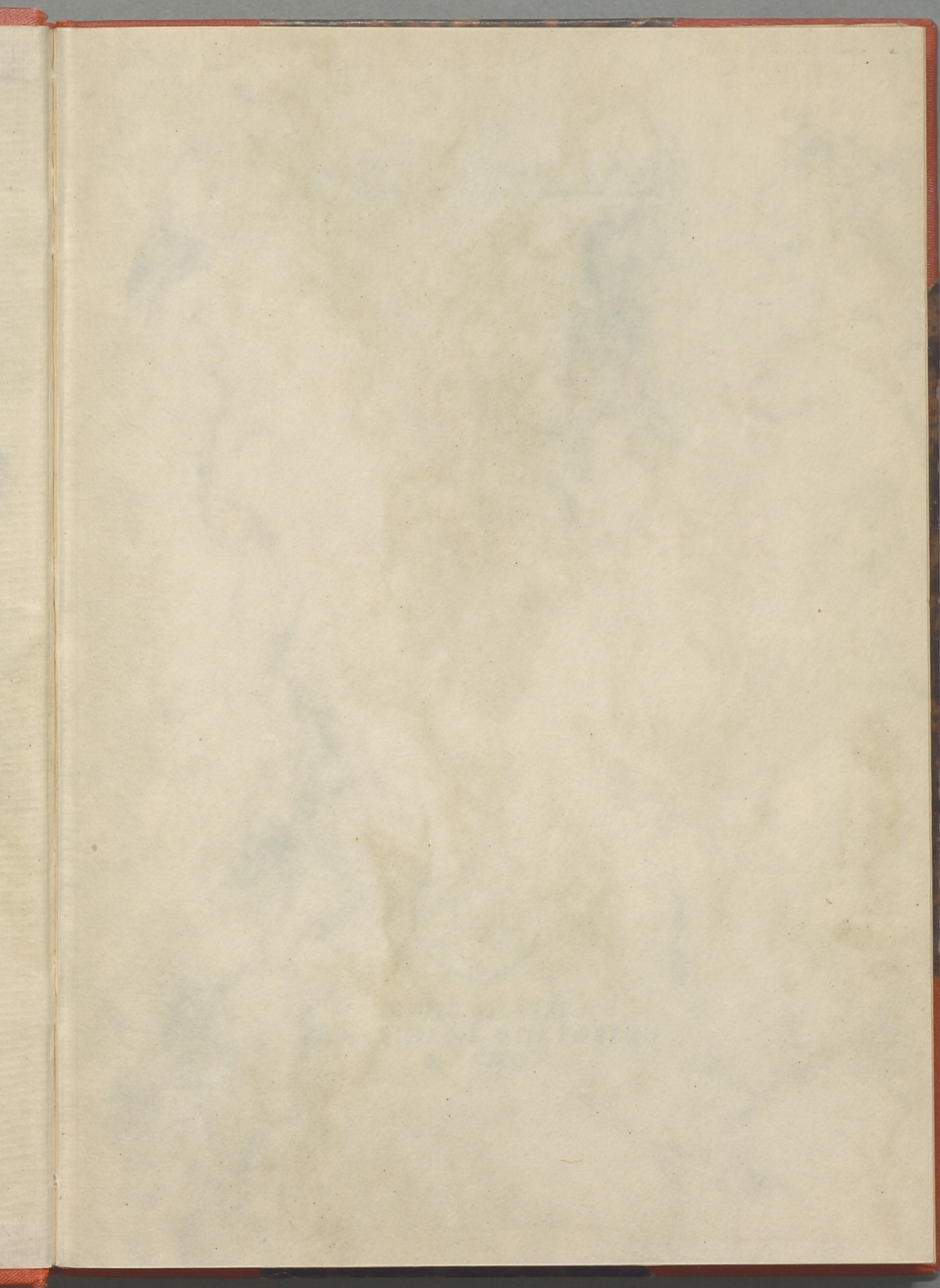
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1486899-faksimil>

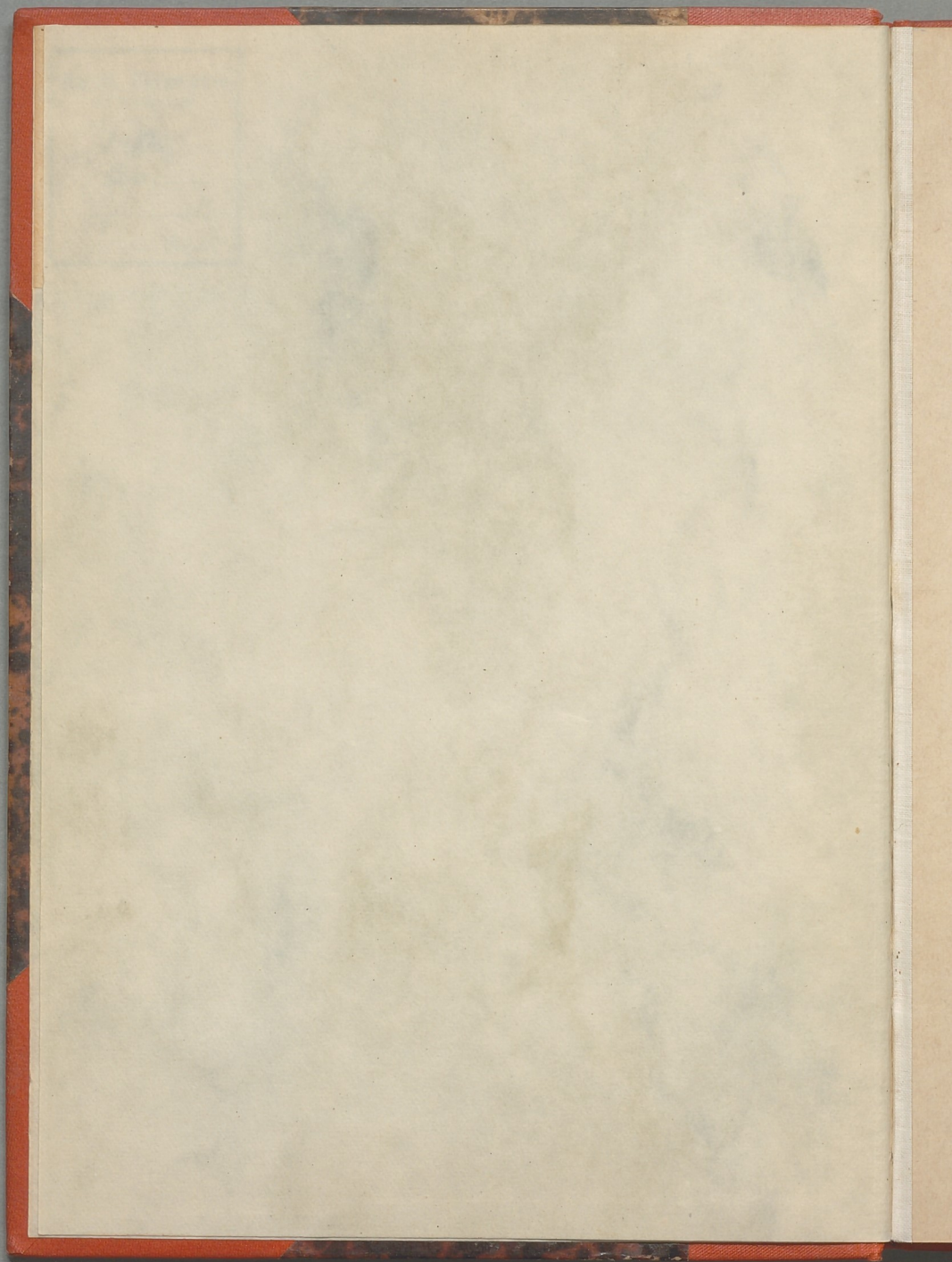


Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Vitt.

So.

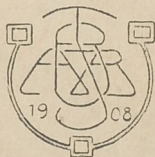




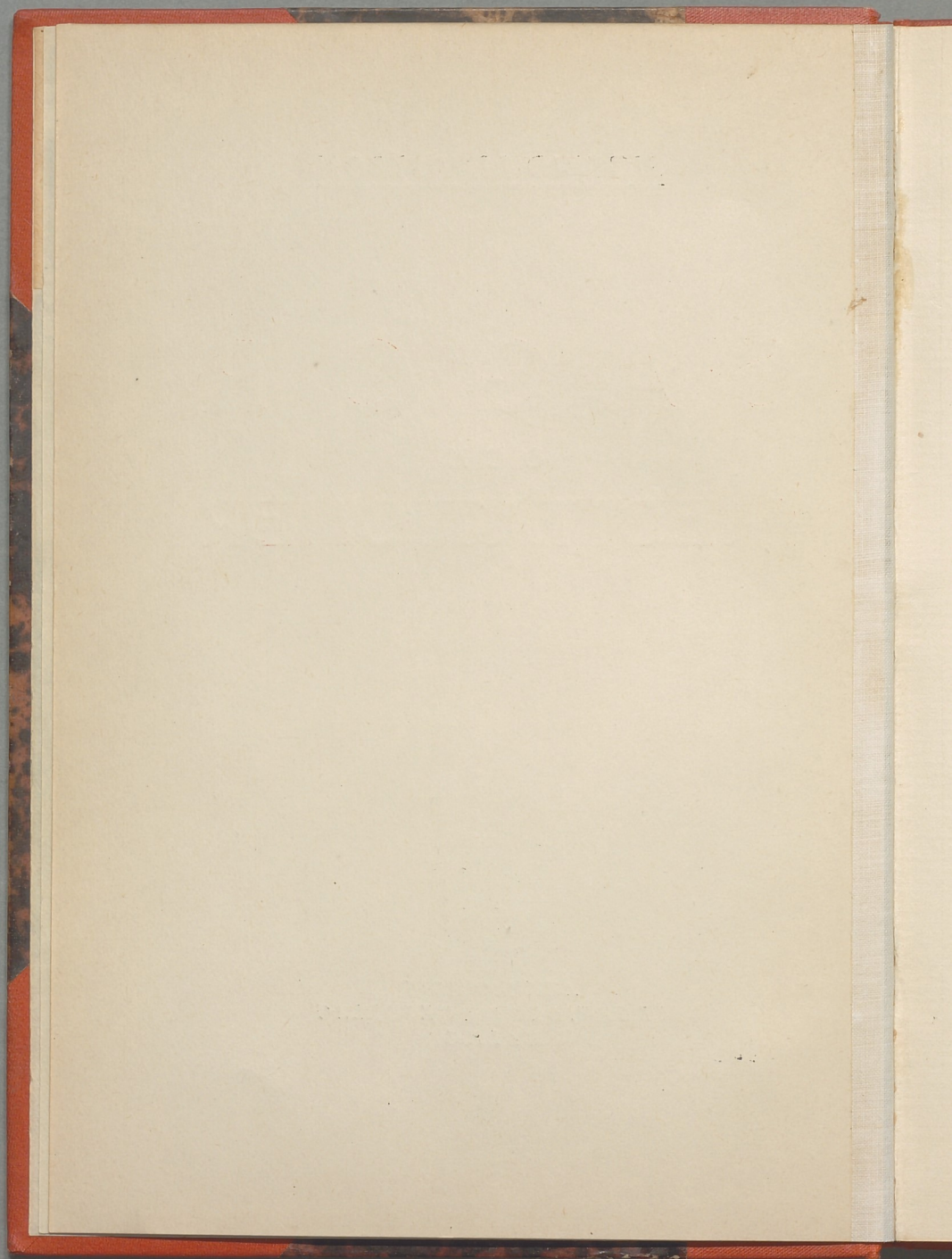
Vitt.
0.5.
0

SIGFRID LINDSTRÖM

S A G O R
O C H
MEDITATIONER



AKTIEBOLAGET
FRAMTIDENS BOKFÖRLAG
MALMÖ



OSCAR WEDDIN

SAGOR

SAGOR OCH MEDITATIONER

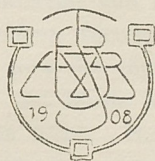


SAGOR OCH MEDITATIONER



SIGFRID LINDSTRÖM

SAGOR
OCH
MEDITATIONER



AKTIEBOLAGET FRAMTIDENS BOKFÖRLAG • MALMÖ

STEFAN LINDSTROM
SAGOR
OCH
MEDITATIONER

MALMÖ 1922
TRYCKERIAKTIEBOLAGET FRAMTIDEN



SAGANS FÉ.

Det var en gång en gammal gumma, och när hon kom och hälsade på, så blev alla barnen glada. Det var visst ingen som visste vad hon hette, men alla, både unga och gamla, kallade henne för moster. Det var heller ingen som visste hur gammal hon var. Frågade barnen sina föräldrar om saken, så fick de till svar: "Ja du, hon är allt äldre än både du och jag tillsammans". Och frågade de farmor eller mormor, som själva var så gamla, så att äldre kunde väl ingen vara, så blev svaret: "Ja, hur gammal bara är hon? Hon var då gammal när jag var ung, det är det enda jag kan säga. Men det är förunderligt vad hon är kry och rask." Och det var verkligen förunderligt. Hon gick alltid med en käpp, men det såg ut som om hon hade den mest för att det hörde till att en så gammal gumma skulle ha käpp. Hennes ansikte var oftast lugnt och allvarligt, men hennes små kloka ögon kunde glittra och tindra som barnaögon. När hon kom på besök, så var det inte som när andra mostrar kom och sa: "Goddag, goddag, och tack så

mycket för senast, och det var då förinnerligt roligt att få träffa er, och kära hjärtandes vad barnen har blivit stora och duktiga". Nej, bäst som man inte visste om någonting så stod hon i trädgården och tittade på blommor och grönsaker och var precis som om hon hade hört till husets folk, och när så någon kom och fick se henne, så gjorde hon bara en fjärdedels nick med huvudet, liksom om det inte hade varit mer än ett par timmar sen man träffats sist, och så sa hon: "Jag tror äpplena blir bra i år", eller "det där var bestämt en bra klädning, min tös, den ser nästan lika ny ut som när jag var här sist". Och så gick hon in, och utan att någon bad henne började hon hjälpa till med vad husets folk hade för händer, och hon visste alltid precis hur det brukades i huset, var allting fanns och var allting skulle stå.

Men när kvällen kom, då visste man att hon skulle berätta sagor. Fast om barnen bad henne göra det, så svarade hon: "Sitt ni och lyss på när vi gamle talar förstånd, det är mycket nyttigare", eller "Hör på hur elden knastrar och sprakar, det är mycket roligare". Men bäst som de gamle talte om väder och vind och världens gång, så hände det att gumman sade: "Jaha, det är ju precis som i den eller den sagan". Då frågade barnen: "Hur var det, moster?" och så svarade hon: "Åh, har ni inte hört det!" och så berättade hon.

Så satt hon en kväll vid elden och berättade. Hennes röst var låg men klar och vacker, att höra

på henne var som att stå i en skog en lugn vin-
terdag och höra på en liten bäck som kölden inte
har fått bukt med, utan som porlar fram mellan
snöhöljda tuvor. Hon berättade, och elden brann
ner och slutade att spraka, liksom om den ville
lyssna, och katten slutade att spinna, som om han
också ville lyssna, men det var bara hyckleri, han
sov i stället; katter är så listiga.

Till sist blev det sent, far och mor ville lägga
sig och sa att barnen skulle göra det också. "Får
vi inte höra en saga till" bad de. "Jo, låt dem
det", sade gumman, "jag skall laga att de kommer
i säng sen". Ja, det fick de då, men far och mor
gick. Så berättade hon om prinsessan Törnrosa;
det hade de hört förr och visste hur det skulle gå,
men det var lika roligt ändå. Men det var värkli-
gen sent, och när hon berättade om hur hela slot-
tet somnade, så somnade barnen med huvudena i
hennes knä.

Men det var en pojke som inte hade somnat. Han
hade bara slutit ögonen för att bättre se för sig allt
det underbara som gumman berättade om. När
hon såg att barnen hade somnat, så slutade hon att
tala, och pojken satt alltjämt med slutna ögon och
sinnet fullt av vad han hade hört. Så började han
tänka, att gumman, som kunde fler sagor än alla
andra, och som kunde berätta dem bättre än alla
andra, hon var kanske på något sätt släkt med alla
dessa prinsar och prinsessor och féer, vilkas öden
och ord och tankar hon kände så väl. Och han

tänkte, att om de någon gång hälsade på henne för att tala om vad som senast hade hänt dem, så borde de göra det en sån här kväll när alla andra sov, och om han såg upp, skulle han kanske få se dem livslevande. Så tittade han upp och såg att gumman satt och petade i elden med sin käpp och nickade sakta med huvudet. Och hennes ansikte såg så fårat ut som om hon hade varit många hundra år, munnen var smärtsamt hopknipen och ögonen hade blivit stora och glödde med en grubblande och tungsint glans som han aldrig hade sett i några mänskoögon. Och hon mumlade halvt ohörbara ord: "Eld och aska, saga och sanning! Sprakande flamma täljer vackra sagor, falnande glöd tyder dunkla gåtor". — Pojken gjorde en liten rörelse och gumman såg att han var vaken. Då såg hon på honom med en blick av oändligt vemod och sade med ett obeskrivbart leende: "Lille vän, man ska inte låtsa att man sover när man är vaken, man ska inte spionera på gamla moster". Sen drog hon mildt pojken till sig och smekte sakta hans huvud, och han kände att hennes tårar föll ner på hans kinder.

PRINSESSAN SOM INTE KUNDE SKRATTA.

Det var en gång en prinsessa, som inte kunde skratta.

Ingen kunde begripa varför hon alltid var så allvarlig, för hon hade minsann mer skäl än de flesta att vara glad. Hon var frisk som en nötkärna, utom att hon hade lite migrän då och då. Men det var hon nästan tvungen till att ha, för det ansågs fint på den tiden, allra helst för en prinsessa. Vacker var hon också, det kunde man då inte säga annat. Hade hon bara haft lite mindre mun, och så sett lite gladare ut förstås, så hade hon varit riktigt förtjusande. Hennes far hade ett bra kungarike, inte utav de allra bästa, men bland de bättre, och det fanns inga familjeolyckor att sörja över. Klok och begåvad var hon också, och fast hon var så allvarsam, så var hon mycket omtyckt, och ingen hade hört talas om att hon hade någon kärlekssorg. Varför i all världen kunde hon då inte skratta? Hon var inte på något sätt vresig eller surmulen; ingen kunde ha jämnare och behagligare sätt. Inte heller var hon tungsint eller

dyster. Var det någon som gick och var sorgsen och tyckte att livet var tungt, så brukade hon trösta honom och framhålla hur mycket skönt och gott det fanns att glädja sig åt och vara tacksam för här i värden. Hon talade mycket klokt och vackert, men det var som en predikan i kyrkan om de himmelska fröjderna: den uppsluppnaste blev allvarlig av att höra på.

Hon trivdes väl ihop med folk som var kviecka och spydiga, och hon kunde själv vara det. Men när hon hörde roliga historier och kvickt skämt, så skrattade hon inte åt dem, utan funderade på dem. När hon var liten och fick en sprattelgubbe på sin födelsedag, så skrattade hon inte åt den heller, utan först undersökte hon trådarna som gjorde att den sprattlade, och sen sa hon: "Mamma, gubben sprattlar inte annat än när jag drar i tråden. Tror du att det är för att han inte kan, och att han blir glad när jag låter honom sprattla, eller är det för att han inte vill, utan blir ledsen när han är tvungen till det?"

Hörde hon en historia, som gisslade mänskor-nas fel och svagheter, så kunde hon tycka om den på samma sätt som hon tyckte om att höra hur en domare avslöjade en brottsling med fyndiga snärj-frågor, men på samma gång plågades hon av att tänka på dessa fel. Och hörde hon en historia där det sorgliga och olyckliga i världen vändes till vedomigt skämt, så kände hon medlidande med de olyckliga, kände det nästan starkare än när hon

hörde en sorglig berättelse. Men de riktigt roliga historierna, de som varken gjorde en harmsen eller vemodig, dem förstod hon sig inte på, och när hon hörde dem, begrep hon ofta inte att det var skämt.

Folk tyckte ju det var förfärligt egendomligt med en mänska som aldrig skrattade. Hon kunde inte ha ärft det, för hennes mor och far skrattade åt precis vad som helst, så att kungens hovnarr brukade säga: "Egentligen är det ju alldeles onödigt att jag är så förfärligt kvick som jag är, för du, kung, och du, drottning, ni skrattar ju hur dum jag än är, och prinsessan är allvarlig hur kvick jag än är." Till sist blev kungen utledsen på det eviga allvaret och lät kungöra, att den som kunde få prinsessan att skratta, han skulle få gifta sig med henne och få halva kungariket. Prinsessan gick in på det, för hon ville själv så förfärligt gärna lära sig att skratta, och hon tyckte att om någon kunde lära henne det, så skulle hon bli kär i honom av bara tacksamhet.

Först försökte hovmännen. De härmade varandras egenheter och sade så giftiga elakheter och berättade så skabrösa skandalhistorier om varandra, så prinsessan ryste. Var alla dessa historier och omdömen sanna så var det ju förfärligt, och var de inte sanna, så var det ju lika förfärligt att folk kunde ljuga så. Medan de höll på som bäst kom kungens bikt-fader in i salen. Hans ansikte strålade av förtjusning, och det ryckte av skrattlust

kring hans läppar, så det såg ut som om han sög på någonting riktigt gott. "Vad är det där för konfirmandhistorier ni tråkar ut prinsessan med", sade han. "Nej, jag hörde en historia i dag när jag gick till mässan, som verkligen var god. Men eftersom mitt stånd förbjuder mig både att gifta mig och att berätta opassande historier, så behåller jag den för mig själv". Historierna blev allt värre och till sist sa prinsessan: "Nej, sluta nu, annars börjar jag gråta.

Efter hovmännen kom krigarna. "Kan ers kunglig höghet tänka sig", sade en av dem, "bland mitt folk finns det en kar som är så kobent, så han kan inte stå i giv akt. Det är det löjligaste man kan tänka sig. När jag har tråkigt, så bara kallar jag fram honom och kommenderar giv akt. Får jag visa honom, så är jag säker på att ers kunglig höghet skall gapskratta". — "Det kan ju hända", sa prinsessan, "men då vore det ju soldaten och inte ni, som lockade mig att skratta". — Det hade han inte tänkt på, och så gick han ut snopen. Men när han kom ut, fick han se den kobente, som gick vakt på slottsgården, och så blev han vid gott humör igen. Andra krigare var roligare, men ingen var rolig nog.

Så skulle det lärda och begåvade folket försöka. Först kom rikskrönikören med en bok i handen. "Ja, men professorn är ju redan gift" sa prinsessan. "Ja, det är inte heller på egna vägnar jag kommer", svarade han, "utan på riksheraldikerns. Jag

har som bekant bevisat att den krönte gripen på ers höghets stamfars vapensköld borde vända huvudet åt vänster och inte åt höger, och nu söker heraldikern förneka detta. Hans stridsskrift är ett så löjligt pekoral, att det är omöjligt att läsa den utan att skratta. Han själv är i alla avseenden en narr, och det fattas bara att han nu på sin ålderdom blir gift med en ung och skön kvinna, så blir hans löjlighet fulländad". — "Det vore ju högst beklagligt" sade prinsessan, "och för resten intresserar jag mig mer för min jaktfalk än för vår familjegrip". Och så fick krönikören gå.

Strax därpå kom hovskalden. "Ers kunglig höghet", sade han, "jag har just nu skrivit världens roligaste komedi. Vart enda ord i den är kvickt, till och med bindeorden. Jag måste läsa upp den genast." Så började han, men när han hade läst halva titeln, brast han i så våldsamt skratt, så han kunde inte fortsätta. Prinsessan förklarade mycket artigt, att hon var säker på att hon skulle dö av skratt om hon fick höra stycket, och därför förbjöd hon skalden att någonsin låta henne höra ett ord ur det. —

När nu de förnäma och de lärda hade misslyckats, så kom det allt slags annat folk, så att slottssalen ibland såg ut som en marknadsplats. Där kom småpojkar som kunde fläkta med öronen och härma ungtuppar, där kom marknadsgycklare med apor som gjorde konster. Där kom hederliga timmerhuggare som sa att prinsessan skulle jagu ta

sig en rejäl sup, det var det bästa när man kände sig ledsen. Där kom hästskojare som bad att få kittla prinsessan, och en gång kom där en fattig bonde, som såg ut att gå i ett förfärligt bakrus. "Ack prinsessa," sade han, "jag är mycket ledsen. Jag är en fattig och olycklig man, och i vanliga fall är det ingenting märkligt med mig, men när jag blir full, börjar jag sjunga sorgliga visor och beklaga mig över mina olyckor, och mina grannar säger att då är jag så obeskrivligt komisk, så att kungens markatta kan inte vara roligare. Nu ville jag försöka om du också skulle tycka att jag var lustig, och därför sålde jag mitt sista får och söp mig så full som jag aldrig har varit förr, och ville visa mig för dig. Men vakten satte mig i arrest, och nu har ruset gått bort, och nu gör jag väl ingen glad". — "Jag tror inte jag skulle ha skrattat åt dig när du var full heller", sade prinsessan, "men jag skall betala fåret, så har du ju fått ruset gratis."

Så blev kungen sjuk och kände slutet nalkas, och när prinsessan stod vid hans dödsbädd och grät, så sade han: "Om du vill att jag skall dö nöjd, så visa mig att du kan skratta." Men det kunde hon mindre då än någonsin, och kungen dog med en suck.

Emellertid föreskrev landets lag att en kvinna inte fick regera ensam, och därför måste prinsessan gifta sig. Hon lät därför kungöra, att alla som hade försökt att få henne att skratta, skulle kom-

ma igen på samma gång och försöka omigen, och gick det då inte, så skulle hon ta den hon tyckte var närmast att lyckas.

När den utsatta dagen kom, var hela slottet och halva borggården fulla av folk, och runt kring tronen satt ämbetsmän som skulle ropa upp de tävlande och föra protokoll, och mitt emot prinsessan satt tolv domare som skulle ge akt på om hon drog det allra minsta på munnen.

Just som det skulle börja, kom vakten och anmälde att det hade kommit en ny tävlande, och det beslöts att han skulle få försöka först, eftersom alla de andra hade försökt en gång förut.

Han var en ung fåraherde med slitna kläder och bara fötter. "Skäms du inte att komma barfotad inför prinsessan?" sade hovmarskalken. "Hade du sett hur mina skor ser ut, så skulle du förstå att det var av artighet som jag tog av dem", sade han. "Och var så god och se att jag är ren om fötterna!" Sen vände han sig till prinsessan och sa: "Jo, hör du prinsessa, jag har hört att du inte kan skratta, och då tyckte jag att det var synd om dig, för den som inte kan det, den har inte för roligt. Men nu har mor därhemma tatt sig an ett litet flickebarn som hon hittade på förstukvisten, och du kan inte tänka dig så näpen och lustig hon är, det stackars livet. Bara man ser henne ligga och suga på fingrarna och titta på katten med sina runda ögon, så blir man glad ända in i själen och måste skratta. Inte ett högt och bullrande skratt som snart går

över, utan ett sånt där stillsamt mysande, som man kan gå och liksom ha i munnen halva dan, precis som en tuggbuss, eller jag skall kanske hellre säga en kungen av Danmarks bröst-karamell, för du vet väl inte hur en tuggbuss smakar. Kom hem till oss och titta på tösen, så ska du få se att du måste skratta du också. — Men vad är det för mycket folk som är här?" "Jo, det är folk som liksom du vill locka mig att skratta för att få gifta sig med mig", svarade hon. — "Får man gifta sig med dig om man kan få dig till att skratta?" sade färaherden. "Det var stiligt. Ja, mig gör det nu detsamma, jag skall gifta mig med grannens dotter, men det gör ingenting, du kan komma och titta på tösen ändå, så lär du dig ju att skratta av en flicka, och sen kan du gifta dig med vem du vill. Men jag får visst lov att ta och titta på dina friare ett slag". — Så steg han upp på trappstegen till tronen för att se bättre, och när han hade tittat en stund, så brast han ut i ett klingande skratt och sa: "Kors i all min dar en sådan samling! Här är ju småpojkar som inte blir giftasvuxna på många år, och gubbar som kunde vara farfar åt dig. Här är ju folk som ser ut som förbrytare och folk som ser ut som dårar. Nog är du vacker för all del, men du tror väl ändå inte att tiondedelen utav det här herrskapet är kära i dig och vill gifta sig med dig för att få se dina vackra läppar le mot sig. Här är folk som borde begripa att du aldrig kan tycka om dem, och folk som vet att de tycker bättre om land-

strykerskor än om prinsessor, och folk som gärna skulle hacka dig till kalops om de kunde få riket på det sättet. Tycker du inte att det är löjligt att se dem stå här och försöka se kärvänliga ut, så vet jag inte vad som är löjligt."

Då tittade prinsessan med sina stora, undrande ögon länge och forskande på flocken, och sen brast hon ut i skratt, klart och klingande men så hånfullt och föraktligt, så att hela friarhopen gav sig på dörren. "Jo", sade hon till fåraherden, "du har rätt, det är verkligen ytterst löjligt. Du vill ju inte gifta dig med mig, men tag du riket i alla fall, jag tror att du kan sköta det, när du bara får lite vana vid hovseder. Och låt mig få flytta till din stuga och ta hand om hittebarnet. Jag har nu lärt mig att skratta kallt och elakt åt mänskors lumpenhet, nu vill jag se om jag kan lära mig att le varmt och gott mot ett lustigt och oskyldigt väsen." — "Ja, det skulle man kunna kalla att stiga i graderna", sade fåraherden. "Jag har visserligen lovat min husbonde att stanna till hösten, men kan han få en annan i mitt ställe, så skall jag åta mig regerandet. Att du blir snäll mot flickan det är jag säker på, så du får gärna ta henne. Men du får låta henne komma hit och hälsa på mig när hon blir stor nog. Och så får du laga att jag får ett par skor genast, för när jag blir kung kan jag väl inte gå barfotad, och det är så kallt på marmorgolv."

KEJSARENS NYA KLÄDER.

Kejsarens nya kläder skulle snart bli färdiga, det var alldeles säkert.

"De kommer att bli något alldeles extra non-plus-ultraviolet i fråga om elegans", sade den finaste skräddaren i staden; han talade alltid så vårdat. "Jag fick den nåden att se dem i går, men tala inte om det för mina yrkesbröder, för då dör de av avund och det vill jag inte, de är ju hyggligt folk fast de syr som lappskräddare."

"Kan inte mästern skaffa oss litet av tyget, bara så mycket som den allra smalaste lilla garnering?" sade hovfruntimret. "Nej, det kan jag inte, men jag har nyss fått hem ett som påminner litet om det, en alldeles ny färg, som jag har tänkt kalla couleur de l'empereur."

"Kan inte mästern ge oss den allra minsta lilla vink om snittet?" sade hovmännen. "Nej, parabole d'honneur, det vågar jag inte, då skulle jag bli hängd för yppande av statshemligheter."

"Åh, snittet, det blir naturligtvis à la dernière mode de Paris", sade en av hovmännen.

"Ingalunda, det blir i äkta nationell stil", sade en annan. —

Men borta i en gränd i den fattigaste delen av staden bodde en pojke som varken visste vad la dernière mode de Paris eller nationell stil var för nånting, men som förfärligt gärna ville se kejsarens nya kläder.

Hans far var träskomakare, men hans mor hade varit av adlig ätt. Hennes far hade velat gifta bort henne med en rik markis, men på själva bröllopsdagen rymde hon med träskomakaren. Det var ju en lite olämplig tidpunkt, men det hade inte kunnat ske förr. Förresten tröstade sig brudgummen lätt och åt med god smak bröllopsmaten utan bruden, så det var ju inte så farligt.

Bruden hade inte tagit med sig några pengar eller dyrbarheter, men sin brudklädning hann hon inte ta av sig. Den passade ju inte till hennes nya levnadsställning, men träskomakaren var så fattig, så han hade inte råd att skaffa henne nån annan brudklädning, utan när de vigdes, var hon klädd i sidenklädning och sidenskor och han i slitet vadmål och träbottnade lädertofflor; för han kunde ju ändå inte låta viga sig i träskor.

Den första tiden av deras äktenskap gick hon omkring i deras hem (ja, "gick omkring" kan man ju knappt säga, för där var inte så stort utrymme att gå omkring i) klädd i blått siden och ett par nya

alträskor, där han hade skurit ut hennes namnbokstäver, men om en tid fick han råd att ge henne en verkensklädning, och när hon fick den, så kysste hon honom och sa: "Tack ska du ha, gubben; vad det känns skönt att ha fått anständiga kläder".

Men hon sålde inte sidenklädningen, för den var ett släktarv, både hennes mor och hennes mormor hade blivit vigda i den, som det brukades förr i värden, och när hon lade ner den i klädkistan, sade hon till sin man: "Ser du, när jag blir äldre och inte längre är så vacker som du säger att jag är nu, och det inte längre är så roligt att vara gift som det är så här i början, så händer det nog ibland att du ångrar att du gifte dig med mig, och önskar att du aldrig hade sett mig. Men då ska du titta på den här klädningen och tänka på, att jag i alla fall har offrat rikedom och överflöd och markisinnetitel och slott för din skull." —

Så föddes deras pojke, han som det här egentligen handlar om, och som också skall komma med i berättelsen när det blir hans tur. När träskomakaren fick se sin pojke, så tyckte han att det var ett så orimligt litet pyre, så han sa: "Här behövs ingen vagga, jag ska bara ta och göra en bra stor träsko och sätta medar på, så kan han ligga i den." Men granngummorna försäkrade, att det var en ovanligt stor och duktig pojke.

Så gick tiden, pojken växte och började lära sig göra träskor, riktigt bra träskor för att vara så liten, det sade alla. Men hur det var, så blev hem-

met allt fattigare, och det kan ju vara tråkigt, om man också tycker aldrig så mycket om varandra. När stugan började se allt mer torftig ut, tyckte modern ibland att det var roligt att tänka sig tillbaka till den tiden när hon var ung och rik och fick allt vad hon ville ha, och ibland när det var kväll och fönsterluckorna var stängda så att ingen kunde se in, så tog hon på sig sin fina klädning. Det tyckte pojken var förfärligt roligt, och för att göra honom ändå gladare dansade hon danser som brukas vid hovet och sjöng visor som hon hade lärt i sin faders borg och berättade om sina förfaders bedrifter i krig och korståg eller om sagornas hjältar och riddare. Och pojken satt med vidöppna ögon och såg och lyssnade. Det fina tyget, som var så vackert, så att han knappast tordes ta på det av fruktan för att det skulle visa sig vara ovärkligt, de graciösa rörelserna, sången, som var så olik de sånger han var van vid att höra, sagornas och sägnernas underbara äventyr och ädla och stolta människor, allt detta bildade för honom en ny värld, helt olik den han levde i. Han trivdes egentligen rätt bra i sin värld; det var ju förstås alltid fattigt och ont om det, men han hade aldrig prövat på något annat, så han trodde att det skulle så vara. Men den värld som hans moders sånger och berättelser öppnade för honom, den var ändå ojämförligt mycket vackrare, och den fyllde honom med längtan. Det fanns ju i den mycket faror och lidanden och sorger, mycket mer än i hans egen

värld, men det var liksom ett helt annat ljus över den. Att jämföra dessa bägge världar var som att höra samma psalm sjungas först av en gammal gumma vid spinnrocken och sen av en utvald kör till musik från en domkyrkas orgel. De motgångar och den fattigdom som träffade sagornas människor, kom bara deras ädla egenskaper att framstå i klarare ljus; deras sorg var inte nedtryckande och beklämmande. Han kände sig lättare och friare till sinnes när han hörde sin moder berätta om den än när han såg den bullrande och bångstyriga glädjen vid förstadens fäster, och han kände en stark längtan att bli lik dessa sagans människor. Om han också aldrig blev annat än den fule och fattige pagen som lät sitt liv för att bära bud från den fångna prinsessan till hennes riddare, utan att ens någon av de båda visste om hans uppoffring, om han aldrig blev mer än så, så tyckte han ändå att det skulle vara en ofantlig lycka, mycket större än om han i stället för träskomakare blev en riktig skomakare som gjorde skor av läder, och blev kejsrerlig hovskomakare och rik man som kunde gå i blankskinnsskor med guldspännen.

Och från denna underbara värld hade hans mor kommit, till den hörde hon hur fattig hon än var. Men varför hade hon då frivilligt lämnat den för att följa hans fader? Var hon en vansläktad och övårdig dotter av sina ädla förfäder? Var hon förhäxad som äldrottningen som blev kär i en dum tölp med åsnehuvud? Nej, han såg ju, att hon inte

bara var vackrare än andra kvinnor, utan också godare och finare. Och han tyckte också, att fast hans fader i ord och åthävor var alldeles som andra träskomakare, så var det ändå över honom en särskild fläkt av ädelhet och finhet. I sin barnslighet började han därför tro att hans fader var en ädel riddare, som hade blivit förvandlad och kanske aldrig skulle få tillbaka sin rätta gestalt, men att modern för hans godhets och ädelhets skull hade beslutat att dela hans fattigdom.

Men tiden gick, pojken blev större och huset blev allt fattigare. Modern fick bli hjälpgumma och skurmadam och hade varken tid eller lust eller krafter att dansa mer. Hon fick ofta gå till pantlånaren med den fina klädningen, men hon löste igen den så fort hon kunde. Men till sist blev den så förstörd av dammet och malen i pantlånarens smutsiga håla, så den dög inte till annat än skurtrasor. Pojken grät när han såg modern riva sönder den, men grannarna sa: "Träskomakarens adliga kärring skurar golven med sidentrasor! Jojomen, sjangtilt ska det vara". Men hon fortsatte inte länge med det, för innan trasorna var oppslitna så dog hon, och då var hon ännu helt ung. Träskomakaren grät och pojken grät, och grannkvinnorna sa: "Ja, det kunde man ju tänka sig att en så fin dam inte kunde stanna länge ibland så simpelt folk som vi."

Kort efter moderns död var pojken med sin fader i en liten kyrka, där det fanns en gudsmoders-

bild som pojken tyckte mycket om att se på. Ansiktet var underbart vackert, men det övriga av tavlan var mörknat och sprucket. Men helt nyss hade tavlan blivit uppsnyggad och jungfrun hade fått en himmelsblå klädning. När pojken fick se den, viskade han: "Se far! Jungfru Maria har fått en likadan klädning som mors! När mor kom till himlen, talte hon säkert om för jungfru Maria om sin fina klädning, och det är därför som jungfrun har skaffat sig en likadan. Tror du inte det far?"

Pojken sörjde mycket sin mor, och ju mer tiden gick, dess mer smälte minnet av henne samman med minnet av den vackra klädningen. Den blev till sist för honom något annat och mer än bara ett klädesplagg. Av hela den vackra värd som hans moder låtit honom se, var den det enda ting som han hade sett i verkligheten och kunnat ta på, den var det enda ting som gav honom visshet om att denna värd inte bara var diktad, och på det sättet fick den för honom nästan samma värde som en helgonrelik, och han önskade att han hade haft en enda av de smutsiga skurtrasorna. Men innan hon dog hade modern bett att de skulle bli uppbrända. — Pojken kom därför att älska vackra kläder, guld och ädla stenar. Dock var han inte fåfäng och klädgalen som kejsaren. Det var bara så, att allt som var praktfullt och lysande kom honom att tänka på sin moders värld, på stolta och ädla människor och lysande bedrifter, på trogen kärlek

och osjälvisk hängivenhet. Liksom man tänker sig en god mänska när man ser ett vackert ansikte, så tänkte han sig, så fort han såg en vacker dräkt, genast en värdig bärare.

När han fick höra om kejsarens nya kläder, som man inte kunde se om man var dum eller elak, så gjorde detta ett djupt intryck på honom. Egentligen vågade han knappast hoppas att han skulle få se dem. Han fick ofta höra att han var enfaldig, och han behövde ju inte rannsaka sig själv så värst noga för att finna att han inte var så snäll som han borde vara. Men om det nu i alla fall var så, att han kunde se dem, så skulle det ju vara en stor lycka. Eftersom inte alla, bara de kloka och goda kunde se dem, så skulle ju han, om han fick se dem, kunna känna sig säker på att han inte var någon ovärdig, att han, fast han var en fattig träskomakarepojke, ändå var lik de sagans mänskor som han drömde om. Och han trodde nästan att kläderna skulle ha något slags övernaturlig kraft, ungefär som somliga helgonbilders undergörande mantlar. Han trodde, att om han fick se dem, så skulle hans moders värd bli långt mer levande för honom, så att han liksom alltid skulle känna ädla och tappra mänskors andar i sin närhet och få kraft att i sina små förhållanden känna och handla som de skulle ha gjort om de varit i hans ställe.

Ja, så tänkte han, och annat folk tänkte en del andra saker, och så kom den stora dagen. Ett kejsarligt påbud hade förordnat att alla den dagen

skulle vara klädda i sina bästa kläder, "för att därigenom än klarare skulle visa sig, hur mycket kejsarens nya kläder överträffade alla andra i prakt". Träskomakarpojken hade bara en omgång kläder, och gamla var de, och till på köpet var de vända, så han visste att de inte var finare på andra sidan. Men han lät i alla fall vända dem en gång till; det blev ju alltid lite omväxling. Och så gjorde han sig ett par alldeles nya träskor och på dem skar han ut blommor och krummelurer, och sen målade han dem i blått och rött, och när det var färdigt ropade han förtjust: "Maken till skotyg tror jag inte ens kejsaren har!"

Klockan tolv skulle det stora fästtåget utgå med fanor och musik och klockspel och salut, och kejsaren själv skulle gå till fots under en tronhimmel. Och klockan blev tolv och fästtåget kom, och där gick kejsaren i sina nya kläder, och när träskomakarpojken fick se honom, började han gråta. Han hade tänkt, att om han inte var värdig att se kejsarens nya kläder i all deras glans, så skulle de för hans ögon se ut som vanliga borgerliga kläder. "För så dum och elak är jag väl ändå inte så att jag ser honom klädd i tiggarkläder", tänkte han. Men nu tyckte han, att kejsaren inte hade nånting på sig alls. Inte en enda tråd, om man inte räknade en plåsterlapp på ena handen. Och utan kläder var kejsaren inte så värst mycket att se på. Han var orimligt tjock och därtill snedaxlad och kobent. Där stod pojken och stirrade på honom med

tårade ögon, och populacen ropade: "Herre je vad det är grant", och de bildade ropade: "Ah, c'est à la dernière mode de Paris" och: "Åh, vad det är äkta nationellt i färg och mönster och snitt".

PRINSESSAN OCH HALVA KUNGARIKET.

Det var en gång en pojke, som hade fått för sig att han skulle bli nånting riktigt fint här i världen. Först tänkte han att han skulle bli präst. Det trodde han nog att han skulle duga till, för dum var han då inte, det visste han; han hade lätt för både katekes och multiplikationstabell i skolan, och när det var fråga om att gissa gåtor och hitta på straff i pantlekar vid julkalasen, så var han bland de duktigaste. Men så tänkte han på, att om han blev präst, så var han tvungen att gå i svarta kläder även när det var högtid, och hälst skulle han ju se allvarsam ut hela veckan. Och han tyckte om att ha granna kläder och hade svårt för att se allvarlig ut när han satt i kyrkan.

När det nu inte passade med prästyrket, så tänkte han att bli länsman. Då fick han ju gå i en grann mössa och en rock med blanka knappar, och ha fjärdingsmän att kommendera. Och att han skulle duga till länsman, det var han alldeles säker på. Det var ju inte mer än fjorton dar sen han tog reda på, alldeles ensam, att det var grannens hund

som hade bitit ihjäl hans mors bästa höna, och i fjor hittade han ju en silversked, som skatorna hade dragit i väg med. Så det blev nog inte för roligt att vara tjuv när han blev länsman.

Men länsmannen i hans trakt var ingen bra länsman, och det var ingen som talade gott om honom, och då trodde pojken att alla länsmän var likadana, och så miste han lusten för det yrket. "Ja, passar jag inte till präst och inte till länsman, så vet jag ingen annan råd för att komma fram här i värden än att jag får bli kung", tänkte han, och så började han fundera på hur det skulle gå till. För att bli präst eller länsman skulle man gå i många skolor och läsa många böcker, men vad skulle man göra för att bli kung? Så kom han att tänka på sagor som han hade hört om en fattig pojke, som dödade en jätte eller en drake och befriade en prinsessa och fick henne och halva kungariket. Ja, det var nog det rätta sättet, och fattig var han ju, så det passade ju bra. Och en jätte eller drake att slå ihjäl, det skulle han väl hitta. Ett stycke från hans hem låg ett ställe som hette Björnbacken, därför att det hade funnits björnar där, och på ett annat ställe fanns det en stor sten som kallades för Jättekastet därför att en jätte hade kastat den. Nu fanns det ju varken björnar eller jättar i trakten, och det hade han alltid tyckt var tråkigt, fast far och mor sa att det var en välsignelse. Men han visste, att på andra håll fanns det björnar, och då mätte det väl finnas jättar också. Och en förtrollad prin-

prinsessa var han säker på att han skulle hitta. Prinsessor fanns det ju inte så få här i världen, det stod ju en hel del i almanackan. Där stod ju inte att någon av dem var förtrollad, men sådant kanske inte brukade sättas ut. Och var inte de förtrollade, så fanns det väl alltid någon som var det. Olyckan träffar ofta de höga, brukade hans far säga. Så den saken skulle nog gå bra, men egentligen hade han inte riktigt lust att gifta sig med den befriade prinsessan. Hon var naturligtvis vacker och söt och snäll, det var ju alla de prinsessor som blev gifta med fattiga pojkar som hade dödat drakar. Men han tyckte så mycket om en flicka som inte var någon prinsessa, utan lika fattig som han själv och som bodde på andra sidan om den stora åsen som låg bakom hans mors stuga. Kunde han inte få gifta sig med henne, och så få kungariket ändå, det skulle vara mycket roligare? Eller kunde inte hon bli prinsessa? Han tänkte efter. Det hände ju ofta i sagorna att torparflickor blev prinsessor, men då gick det till på det viset, att en prins gifte sig med dem. Men att en fattig pojke blev prins och en torparflicka prinsessa, var och en på sitt håll, och sen gifte sig med varandra, det hade han aldrig hört talas om, och han förstod inte hur det skulle gå till. Det tyckte han var tråkigt, för han tyckte så mycket om flickan på andra sidan åsen. Men när det var omöjligt, så kunde ingen hjälpa det, och då fick flickan vara, för det halva kungariket skulle han ha, och redan i morgon dag

skulle han ge sig ut för att döda draken eller jätten, vilket det nu blev. Egentligen skulle han ju ha haft en häst att rida på, men det hade han inte. "Ja, så får jag gå till fots i stället", tänkte han, "det tar ju längre tid, men så får jag se mig om grundligen på vägen, det är bäst jag passar på och gör det nu innan jag gifter mig och slår mig till ro, och det kan ju vara nyttigt för regerandet att ha lite erfarenhet". Så skulle han ju också haft svärd och sköld och hjälm och rustning, och det hade han inte heller. Men han hade hört prästens pojke tala om en man för längesen, som var den starkaste i värden, och som med bara en klubba hade dödat många vidunder och gjort många stordåd, "och då kan väl jag också reda mig med en klubba", tänkte han. Så gick han ut i vedboden och gjorde sig en klubba av ask, stark och lätt, inte en sån där vanlig klubba med huvud och skaft, utan av ett enda stycke, bara tjockare i ena ändan. Så slog han klubban i vedbodväggen så det rungade, och så borrarade han hål i den och satte dit ett snöre, så att han kunde hänga den vid en byxknapp, och då dinglade den och slog honom på benen precis som ett svärd. Och så var han färdig.

"Det är bäst jag ger mig iväg i god tid i morgon", tänkte han, "för jag får kanske gå länge innan jag möter någon jätte."

Så steg han upp i ottan och tog en stor säck, vek ihop den och lade den på ryggen under blusen. Den skulle han ha att stoppa guld i när han hade dö-

dat draken. Och så stoppade han en vacker marknadskaramell i fickan; det var det finaste han hade, och den skulle han ge prinsessan i fästegåva. Och så gav han sig i väg.

Det första han mötte var en stor orm. Det tyckte han var ett gott förebud, för ormar är ju släkt med drakar, och han tog det som ett tecken på att han skulle möta en drake längre fram på dagen. Men han ville inte bruka sin drakdödarklubba på ett så litet och eländigt djur, utan han slog ihjäl det med en käpp.

Så gick han en stund till, och så mötte han en gumma, som såg förfärligt elak ut. "Det är nog en häxa", tänkte han, "men det kan väl inte vara farligt att tala med henne". Och så frågade han: "Goddag moster! Har I sett till någon jätte eller drake eller lindorm eller något sånt?" "Jag har sett flera drakar och jättar och lindormar än du har sett människor i all din dag, men varför frågar du det?" "Jo, för jag är ute för att döda en drake, eller jätte och befria en prinsessa och få henne och halva kungariket". "Är du det", sa gumman, "då skall jag hjälpa dig, för jag tycker om pojkar som vill uträtta nånting och bli nånting. Ser du, jag är en god och mäktig fé, och fast jag har blivit förtrollad till en gammal käring, så har jag ändå min makt i behåll". "Är du en god fé?" sade pojken, "ja, då har du allt blivit ovanligt svårt förtrollad, för du ser då närmast ut som fans mormor". "Man skall inte döma hunden efter

håren", svarade hon, "och du får allt lära dig mera höviska seder om du skall bli prins. Men nu skall jag hjälpa dig i alla fall om du lovar att göra som jag säger dig." "Jag får väl det", sa pojken. Så började hon väsa på ett konstigt sätt och strax kom det en förfärligt stor orm krypande. "Slå den", sa hon, och det gjorde pojken. Så rullade hon ihop den fint och nätt som när en bagerska rullar ihop en smal degkavle till en snurra, och så stoppade hon den i sin påse. "Nu ska vi gå hem till mig", sa hon, och så gick de in i skogen, och om en stund kom de till en hög klippvägg, och i den var en dörr. Dörren var av koppar med många utsirningar som föreställde alla slags vilddjur, och där låset borde ha suttit, var ett björnhuvud i upphöjt arbete. Gumman spottade på det tre gånger, och då stack björnen ut en lång tunga av röda guld, och den drog hon i, och så gick dörren upp. De kom in i nånting som liknade ett kök, fast pojken tänkte att det skulle tusan vara kökspojke där. "Ja, det här är köksvägen", sa gumman, "när du blir prins, så skall du få gå in stora vägen. Men nu ska vi flå vår lilla guldfisk", och så tog hon en silverkniv och flådde ormen och stekte den och lade den på en guldallnik. "Ät nu och låt dig väl smaka, det är nyttig mat för drakdödare". Pojken tyckte det var otrevligt, han avskydde ormar och kunde så väl förstå att djävulen såg ut som en orm. Men eftersom det var nyttigt, så fick han väl finna sig i det, och han svalde och grinade illa.

"Smakar inte maten, så ska du få en aptitsup", sa gumman, och så gick hon bort i ett hörn, och där stod en jätte av brons. Hon tog en kniv och skar jättebildnen i lillfingret, och så höll hon en bägare under, så att blodet rann ner i den, och när den var full, gav hon den till pojken. "Drick det här så blir du stark, det är jätteblod". "Kan jag äta ormakött, så kan jag väl dricka jätteblod också", tänkte pojken, och så drack han, men det var så vämjeligt, så han blev alldeles blek. "Läs ett fadervår baklänges, det är nyttigt för magen", sa hon, och det gjorde han, och det hjälpte, men han råkade läsa ett par rader framlänges och därför kände han sig inte riktigt kry. "Nu har vi ätit", sa gumman, "nu ska vi promenera lite på maten", och så öppnade hon en sidodörr, och så kom de ut på en väg som gick över en äng.

Om en stund hann de fatt en gammal gubbe, som linkade med en påse på ryggen. "Snälle gosse, hjälp mig med den här säcken", bad gubben, men gumman viskade till honom: "Det har du inte tid till, vi har långt att gå". Då vände sig pojken till gubben och sa: "Kära far, jag har så ont i ryggen, så jag kan inte bära några bördor." Så gick de och gumman sa: "Det var bra påhittat, du är inte dum du!"

Så gick de vidare och så såg de en tiggare som låg och sov. Hans påse låg bredvid honom, och på den satt hans hund och höll vakt. "Slå ihjäl hunden och tag påsen, men kvickt så att inte gub-

ben vaknar". "Nej, det vore ju illa gjort", sa pojken. "Det förstår du inte", sa hon, "gör som jag säger så får du se att du inte ångrar det". Så slog han ihjäl hunden och tog påsen utan att gubben märkte det. I påsen låg några brödbitar, ett par trasiga, omaka skor, sex styver och en falsk silverslant. "Man skall lära sig att ta vara på småsmulor", sa gumman.

Så gick de vidare, och så mötte de en ung riddare i en präktig rustning. Han såg så ståtlig och så ädel ut, så pojken ropade: "Tappre riddare, får jag bli din vapenbroder fast jag bara har en klubba?" "Har du bara en riddersmans sinne så får du gärna det", svarade riddaren. Men gumman viskade: "Han är ute för att söka samma prinsessa som du. Han på sin häst hinner fram fortare än du, men spotta tre gånger mellan hästens ben, så snavar den just när det gäller, och han får vända om med oförrättat ärende". "Ja, men det är ju oridderligt, och vi är ju till på köpet vapenbroder", sa pojken. "Vill du bli kung, eller vill du inte?" väste gumman, och då spottade pojken. "Varför gör du så?" frågade riddaren. "Jo, det är ett bra medel för att hindra hästen från att snava". Riddaren tackade och sade: "Nu rider jag i förväg till närmaste värdshus. Där skall jag vänta på dig, och medan jag väntar skall jag försöka att få köpa en häst till dig. Du kan betala mig när du har dödat din första drake". Och så red han.

Så gick gumman och pojken vidare, och så kom

de till en stor skog. Där satt en förfärlig jätte och hade ett litet, litet barn i knäet och en stor, stor kniv i handen. "Det skall bli skönt att få litet klistet kött", sade han, "jag har inte fått annat än ett par hängda tjuvar på fjorton dar, och de smakade så gammalt". Då tog pojken genast åt klubban, men gumman sa: "Det är ju förfärligt synd om barnet, och det hedrar dig att du vill hjälpa det; jag skulle ha känt mig besviken om du inte hade gjort det. Men ser du, min unge vän, världen är inte så enkel som du tror. Vill man bli ett stort och präktigt träd, som duger till mastträd på framtidens skepp, så får man ta solljus och jordmust från många träd bredvid. Vill man ha en god skörd på sin åker, får man rota ut många vackra och oskyldiga blommor som växer mellan axen. För att kunna hjälpa dig att vinna ditt kungarike har jag måst sluta förbund med denne jätte. Jag avskyr honom lika mycket som du, men jag har ändå gått in på förbundet för din skull. Du är född att bli kung, du har det rätta modet, den friska kraften, du blir en kung som man inte har sett på århundraden. Men om du skadar jätten, så är min makt slut, och då vet jag inte om du kan nå målet".

"Ja, då får det gå med kungariket hur det kan", sa pojken, "för nu ta mig tusan dragoner skall här bli slagsmål. Med min präktiga klubba har jag ännu inte slagit annat än ett ynkligt ormräk och en hygglig hund. Det är roligare att slåss med jättar än att sitta på en tron dagen i ända och bara

regera, det är ju som om man sutte på skolbänken, och inte skall jag låta ett kristet barn bli oppädet om jag kan hindra det". Så slog han till jätten mitt mellan ögonen, och jätten sprack med en väldig smäll som ett uppblåst korvfjälster och sjönk ihop och blev till ingenting. Och gumman krympte ihop och blev till en liten ödla som ängsligt kilade sin väg, och barnet blev en nattviol. Och pojken såg sig omkring och såg att skogen var förändrad, och fann att han stod på toppen av åsen som låg bakom hans mors stuga. Och nedanför i dalen såg han den där flickan stå och tvätta kläder. Och när hon fick se honom, blev hon glad och vinkade åt honom med ett rödrandigt förkläde, som hon höll på att lägga i blöt. Och han vinkade tillbaka och ropade: "Kom hit, så skall du få ett halvt kungarike och hälften av världens vackraste marknads-karamell!"

HÄTSKON.

Solen lyste och himlen var blå. Ja, himlen var så tindrande, outgrundligt blå och solen lyste så jublande, nästan övermodigt klart som den aldrig gör i verkligheten, utan bara i sagorna, och som den inte ens i sagorna gör alla dagar, utan bara en enda dag, den dagen när prinsen, som har dödat draken och befriat den fångna prinsessan, rider in i sin faders kungastad med prinsessan vid sin sida medan allt folket jublar och staden är fästklädd.

Han red så ståtlig på sin stora, apelgråa häst, och han såg så tapper och ridderlig och ädelmodig ut, och prinsessan på sin mjölkvita häst var så förinnerligt rar och vacker och älskvärd att se på, bara lite blek ännu av att hon hade suttit instängd så länge i drakens torn, och folk tyckte, att det måste ha varit en alldeles särskilt elak och avskryvård drake som hade kunnat ha hjärta till att plåga och pina henne. Och vinden blåste frisk och munter men ändå mild och ljum, och i trädgårdarna intill gatan vajade grenarna som om de viftade välkommen, och det snöade äppelblommor i prinsens

yviga, svarta hjälmbuske och i prinsessans guld-gula hår, och fanor och banér smälde och smatt-rade i vinden så det lät som om man hade klappat i händerna av glädje.

Och över allt där tåget drog fram hade folk hängt ut sina finaste mattor och sina dyrbaraste draperier över balkongräckena och genom fönstren, för så brukades det där i landet när det skulle vara högtidligt, och så kastade de ner blommor på tåget, och ibland var det hela kransar, och då sträckte prinsen upp sitt svärd och fångade kransen på det, liksom en pojke som leker "kasta krans", och sen räckte han den till prinsessan. Och i stadens alla kyrkor och kapell ringde klockorna, och spelmän spelade och småpojkar på gatorna visslade melodier efter så gott de kunde, och fåglarna sjöng och tupparna gol, och alla stadens hundar skällde av förtjusning. Det borde de ju förstås inte ha gjort, men det gjorde ingenting, för allting var så roligt ändå, så det var ingen som fäste sig vid det. Till och med drakhuvudena på takrännorna grånade belåtet när drakdödaren red förbi, för drakar har ingen släktkärlek.

Ett stycke bort i tåget körde sju tunga lastvagnar fulla med allt det guld som prinsen hade tagit från draken, och när vagnen skakade mot kullerstenen på gatan, så skramlade och klingade det så trevligt bland guldpengarna, och den sista vagnen var så full, så den höll nästan på att rinna över. Men därför satt också riksskattnästaren överst på guld-

högen med benen i kors för att hålla lite styr på den, och han såg så förtjust ut som ett stadsbarn som för första gången får åka i hölass. Han var fet och trind, och han var så förfärligt grannt klädd, i en röd rock med broderier i guld och alla möjliga färger, så att han såg ut som en jättestor praktblomma, och när vagnen skakade till riktigt häftigt, så tog han en hel näve guldpengar och kastade omkring sig, och de glänste i solen och såg ut som en svärm gula fjärilar som fladdrade kring den granna blomman. Det var förstås många som trängdes omkring honom för att få tag i guldpengarna, men det var ändå inte så många som man skulle ha kunnat tro. De flesta försökte hålla sig så nära prinsen och prinsessan som möjligt, för alla visste att deras hästar var skodda med guldskor, och att de med avsikt var skodda så dåligt så att skorna skulle ramla av, och den som hittade en av de skorna, han fick behålla den.

Till sist kom tåget innanför porten till kungens slott, och då började där en stor fäst, och till den hade kungen bjudit så många som kunde få plats, men det kunde ju inte alla få. Men de som inte kom med på fästen, de fick fri förtäring på alla stadens värdshus och vinstugor.

Det var också allmänt fästande och förnöjelse i hela staden, och en del åt och drack för mycket så att de mädde illa av det, för något ledsamt skall det ju alltid vara hur trevligt det än är. Men de som var kloka och förståndiga, de gjorde inte så,

och därför gick de också till sängs nöjda och belåtna med sin dag. Och innan de somnade, så knäppte de händerna över magen och tänkte med tacksamhet på hur förträffligt världen var ordnad och inrättad. Vad det till exempel var utmärkt att det i främmande länder, så långt borta att de själva inte kunde ha något ont av det, fanns jättar och drakar som dödade människor och rövade till sig deras guld, och att det så fanns prinsar som drog ut på äventyr (de hade ju ingenting annat att göra när de var för unga att börja regera) och dödade drakarna och firade sin seger med att ställa till fäster för folket.

Men de som hade hittat guldskena, de blev bjudna med på kungens fäst. De bar skon hängande i ett brett sidenband om halsen, och det såg lika fint ut som någon av hovmännens finaste ordnar. Och kungens överhovstallmästare höll ett grannat tal till dem och sade, att nu kunde man riktigt se att det kunde ligga en hel del sanning i talet om att det hade lycka med sig att hitta en hästsko. Och eftersom de allesammans tänkte sälja sin sko, för ingen hade råd att behålla en så stor dyrbarhet, så fick de som minne av den stora dagen var sin miniatyrhästsko, av guld den också och med kungens namnbokstäver i och lagom stor att bära som prydnad. Och när skattmästaren hade slutat, så lyfte prinsen sin bågare och ropade till dem: "Nu skall vi slå in ett rejält söm i hästskorna", och då förstod de att han ville skåla med

dem. Och så drack han med var och en av dem särskilt. Men när han så kom till den yngste av dem, det var en fattig smedlärling, så såg han att smedpojken skos inte var av riktigt guld som de andras, utan bara av förgyllt järn. Då blev han alldeles förskräckligt arg och lät hämta guldsmeden som hade gjort hästskorna, och han måste bekänna att han hade behållit guldet, som han fått för att göra guldskon av, och så i stället tagit en av hästens vardagsskor och förgyllt den. Men han hade varit så snål med förgyllningen, så att den hade blivit bortsliten alldeles för fort. Och de andra guldsmederna i staden, som var avundsjuka för att inte de hade fått förtroendet att göra guldskor, de blev förtjusta, och en av dem sade med ett skadeglatt skrockande grin: "Det brukar ju heta, att snålheten bedrar visheten, men här kan man då säga att snålheten har bedragit oärligheten". Men prinsen sade till guldsmeden: "Du var mig verkligen en 24 karats bov! Gjorde jag rätt, så skulle jag låta binda dig vid svansen på en galopperande häst, eller låta hela mitt rytteri med broddar i hästskorna rida över dig, men nu är jag en mild och god funste, och därför skall jag fundera ut ett lindrigt straff åt dig, men du får vänta till i morgon, för i kväll vill jag bara ha roligt".

Men till smedpojken sade han: "Men du skall inte vara ledsen för det här, för jag skall låta göra en guldsko åt dig som är mycket större än den andra".

Då sade smedpojken: "Ja, jag får ju tacka så mycket för din välmening, men jag är nöjd som det är. Jag kan nog förtjäna så mycket på mitt smide så jag reder mig, och jag frågar inte så värst mycket efter rikedom. Och mycket hellre än en guldsko vill jag äga en sko som din trogna häst har burit när du stred mot draken. Jag vet inte om det har lycka med sig att hitta en sådan sko, men jag tror att när jag ser på den och tänker på hur du har ridit på hårda vägar och i väglösa ödemarker i möda och farlighet, så skall det ge mig kraft att vandra på min allfarväg med mod och redlighet och att på mitt lilla vis försöka likna dig i tapperhet och ädelmod. Och vill du visa mig en särskild ynnest, så skall du lova mig att jag får sko din häst var gång det behövs, och när jag släggat några år och blivit så stark att jag kan bryta sönder en hästsko, så skall du låta mig försöka om jag duger till att bli en av dina krigare."

Ja, det lovade prinsen med hand och mun, och prinsessan lovade att han skulle få sko hennes häst också, och smedpojken tackade och sade: "Ja, godnatt med dig, ädle prins, och godnatt rara prinsessa, och godnatt höge herrar och gott folk här i salen, för nu skall jag gå och lägga mig, för jag är inte van vid att vara på fäst, och jag skall arbeta i morgon."

Och så gick han.

Tidigt nästa morgon vaknade prinsen vid den rena och fina och muntra klangen av hammarslag

mot ett städ; det var smedpojken som redan var i arbete. Och prinsen tog sitt silverhorn och blåste en munter revelj, och från ett fönster på andra sidan borggården tittade prinsessan ut, och prinsen kastade en slängkyss till henne och hon sände den tillbaka, och med en röst som var renare och silverklarare än klangen av hammarslagen och muntrare och morgongladare än silverhornets låt ropade hon: "God morgon Sancte prins Göran drakdödare! jag är så rysligt förstig efter allt fästandet i går".

Mitt på borggården stod en springbrunn som föreställde Sankt Göran och draken, och draken sprutade vatten ur näsborrarna, men den hade inte sprutat under natten, för det skulle sparas på vattnet, det hade ju gått åt så mycket vatten till allt som skulle kokas till den stora fästen, och så allt diskvattnet.

Men just som prinsessan ropade sin morgonhälsning, steg en stråle upp och glittrade i solen. Och prinsen tog sin hjälm och hoppade ut genom fönstret och gick till springbrunnen och fyllde hjälmen och gick att räcka den åt prinsessan. Och solen lyste och fåglarna sjöng och springvattnet sorlade och glittrade, och ren och silverklar ljud klangen av hammarslagen från smedjan, där smedpojken stod och härdade sina muskler för att en gång kunna strida mot jättar och drakar.

PRINS ACHMEDS PIL.

Den gamle kalifen hade tre söner, och en av dem skulle ju ärva tronen och riket. Men vilken skulle det bli?

Det var så många som ville veta det. Kalifens hovskald, som i god tid ville skriva sin hyllningsdikt till den utkorade, så att han hade den saken undangjord, frågade sina vänner de tre stjärntydarna. Men den ene sade: "Det blir prins Hussein", den andra sade: "Nej, prins Ali" och den tredje sade: "Ingalunda, fastmera prins Achmed". Och så råkade de i ett gräl så de kunde ha rivit ner stjärnorna.

Alla hovmän som skröt av att ha kalifens särskilda förtroende, sade också att de visste det. Men eftersom de fortfor att visa precis lika stor vördnad och uppmärksamhet mot alla tre prinsarna, så var det ingen som trodde att de visste något.

Köpmännen och penningutlånarna ville också veta det. Alla tre prinsarna var kända som frukostiga och givmilda män, och det var troligt att den som blev kalif skulle betala sina bästa vän-

ners skulder, och visste man vilken prins som blev tronföljare, så visste man ju också vilka hovmän man kunde ge kredit och lån åt. De tog därför mod till sig och frågade den gamle storvesiren. Men han rev sig bara i huvudet och såg tankfull ut. Han hade inget hår kvar, men han hade behållit vanan att riva sig i huvudet med pekfinger, och hans ovänner sade: "Han river sig i det hår han inte har för att pigga upp det förstånd som han aldrig har haft". Och när han hade kliat sig en stund, så strök han sitt skägg och såg ännu tankfullare ut, och så sa han: "Statshemlighet".

Men hans hustru var också nyfiken, för hon tänkte sticka en kröningsturban till tronföljaren i hans älsklingsfärg. Men när hon frågade sin man, så såg han illfundig ut och sade: "Gissa".

Men allra nyfiknast var hans dotter, för alla tre prinsarna var lite kära i henne. Men när hon frågade sin fader sade han: "Ha! egennyttiga och beräknande kvinna! Du vill veta vilken av dem du skall uppmuntra. Så hör då, fast det är en stor statshemlighet, att den som blir tronföljare skall gifta sig med prinsessan Narunnihar". Då skratade dottern och sade: "Snälla pappa, det vet ju hela stan, och det är just därför jag frågar. Det vore ju en förfärlig otur om jag skulle råka att uppmuntra just den som skall bli tronföljare och som jag ju inte kan få." "Jaså, på det viset, ja det var ju en annan sak, jag kunde väl tro det att du inte var så lumpen så att du ville ha en man

bara för att han skall bli kalif. Men ser du, i tronföljdsfrågan får du lov att fråga kalifen själv, den saken är jag inte inne i. Statsgöromålen är så oerhört krävande, så vi har måst dela upp arbetet. Jag sköter en del saker, och kalifen en del. Men det är statssaker, det förstår inte kvinnor."

Men den gamle kalifen själv visste mindre än någon vilken av prinsarna som skulle bli hans efterträdare. Han kunde inte ge någon av dem företrädet. De var söner till tre olika av hans hustrur, och han hade älskat var och en av dessa tre kvinnor lika glödande och glömt dem lika fullständigt, så ifråga om börd var de tre prinsarna likställda. Och de var alla tre så ståtliga, så kända och ridderliga, så begåvade och kloka, så godhjärtade och högsinta, så det var omöjligt att säga vilken som var den främste. Kalifen var också i ett svårt bryderi. Han satt ofta försjunken i djupa tankar och betraktade sina söner så noggrannt och begrundande, så de började tro att han misstänkte dem för nånting. "Sällan har väl några söners dårskaper vållat deras fäder så mycket huvudbry som mina söners förträfflighet vållar mig", sade han halvt förtretad, "jag önskar nästan att någon av dem ville hitta på något galet upptåg så att han kunde komma ur räkningen".

Storvesiren hörde detta tal och föreslog att man skulle fresta prinsarna till dårskaper, och att den som visade sig ständaktigast skulle få ärva riket. Kalifen gick in på förslaget, och vesiren satte fram

tärningar för prinsarna, och föreslog dem att spela om sitt månadsunderhåll. Men prins Hussein sade: "Är det någon av er som behöver pengar, så kan jag skänka honom mina, men spela bort dem vill jag inte". Prins Ali sade: "Somliga säger ju, att allt vad som händer oss beror på ett blint ödes lottkastning, och att vi inte äger någon fri vilja. Skulle vi då kasta bort den frihet vi åtminstone skenbart har, och anförtro oss åt tärningarnas nycker?" Och prins Ahmed sade: "Nu lägger jag den ena tärningen på min hjälm, och låt oss sen se vem av oss som kan slå ner den med den andra tärningen."

Vesiren beslöt då att fresta dem på annat sätt. Alla tre prinsarna var något häftiga och mycket stolta över sin styrka, och vesiren trodde att han skulle kunna locka dem att förgå sig och glömma sin värdighet. Han tog prinsarna med sig på torget, och hade sagt till tre bärare att de skulle håna prinsarna och kalla dem för svaga stackare. Bärarna gjorde så, prinsarna lovade att visa dem att de ljög, och inom några minuter var de alla tre i kamp. De redde sig förträffligt, bärarna fick linka hem, och folket på torget jublade mot segrarna. Men bärarna hade slagits så tappert och så ridderligt, att prinsarna hade fått aktning för dem, de sökte upp dem, och på eftermiddagen såg man de sex fienderna promenera tillsammans som goda vänner.

Kalifen glädde sig över sönerns mod och kunde

inte finna att deras beteende var vanhederligt. Men naturligtvis fann han det opassande att hans söner umgicks med bärare, och de tre bärarna blev förvisade.

När nu ingen av bröderna hade visat sig bättre än de andra i detta prov, ville vesiren försöka ännu ett annat. Han beslöt att locka dem att bryta mot profetens bud att de rättrogna inte får dricka vin. I staden fanns det en gammal jude, som var miss-tänkt för att i hemlighet sälja vin, men man hade inte kunnat få honom fast. Vesiren sökte upp juden, talade om sin plan och lovade honom straff-frihet om han ville medvärka och laga så att kalifen och vesiren osedda kunde se på provet. Gubben lovade, och en dag då prinsarna gick förbi, på avstånd följda av kalifen och vesiren, bjöd han dem komma och se på några vackra guldkärl som han hade. Prinsarna följde med, och när gubben hade visat sina kärl sade han: "Drycken är förmer än kruset. Men liksom guld det är ädlast av metaller, så är vinet ädlast av drycker. Det är god domareregeln att ingen skall dömas ohörd. Smaka på vinet innan ni säger att profeten gjorde rätt i att fördöma det!"

Prinsarna smakade och sade: "Säkert gjorde man på profetens tid endast dåligt vin; hade han smakat detta, skulle han ha prisat det."

Så drack de mer och blev allt mer upplivade. Men vinet gjorde dem bara ännu älskvärdare, munt-rare och godlyntare än de annars var, och till sist

sade de: "Vår gamle fader, som har så många bekymmer, kunde gott behöva dricka av denna dryck som gör oss så glada. Låt oss gå och tala om för honom hur härlig den är och skänka honom några flaskor."

Kalifen blev rörd över att de tänkte på honom, och förlät dem deras förseelse. Men juden blev hängd, ty man kunde ju inte vara säker på att han skulle tåla vad han hade sett. Prinsarna bad för honom med tårar i ögonen, men det hjälpte inte. "Av sött vin kommer salta tårar", sade vesiren.

Alla tre prinsarna hade lika begärligt druckit av vinet, och vesiren beslöt att försöka med ett fjärde prov. Han lät en underskön danserska dansa för dem, och på aftonen ställde han sig på lur vid hennes hus. När han hade väntat en stund, kom alla tre bröderna från var sitt håll och möttes vid porten. De såg en stund bedrövade på varandra, men sedan sade prins Achmed: "Låt oss även i denna sak handla som goda bröder. Låt oss i tur och ordning söka vinna danserskans kärlek, och låt oss vara tillfreds med hennes val. Och för att ej den som kommer först skall ha något företräde, så skall han tala om att de båda andra kommer i morgon och övermorgon."

När nu kalifen fann att ingen av bröderna genom dessa prov fick företräde framför de andra, beslöt han att anordna en tävling, och han valde bågskjutning, ty denna idrott var helig i landet.

Tävlingen skulle hållas med stor ståt, och innan prinsarna tävlade om tronen, skulle alla landets bästa skyttar tävla om hederspris. Den som sköt näst näst bäst skulle få ett pilkoger av rent guld, den som sköt näst bäst skulle få en bågsträng av taglet på kalifens livhäst, och den som sköt bäst skulle få räcka fram de pilar som prinsarna skulle skjuta med. — Den som vann bågsträngen var en ung hovman, och när han hade fäst den nya strängen på sin bäge, sade han för att smickra kalifen: "Med denna sträng tror jag att jag kan skjuta dubbelt så långt som nyss". — Så skulle han spänna bågen, men innan han hade fått den halvspänd, brast strängen. Det var högst förargligt, kalifen kände sig generad, och den unga mannen föll i onåd, gick bort och gjorde sig en rännsnara av sin gamla bågsträng och stryppte sig med den. —

Så skulle prinsarna skjuta. Först sköt prins Hussein, och hans pil flög så långt, så att så långt hade ingen trott att en pil kunde flyga, och allt folket gav upp ett rop av förvåning och beundran. Sen sköt prins Ali, och hans pil flög ändå lite längre, men folket hade förvänat sig så mycket över prins Hussejns skott, så de orkade inte bli något vidare häpnade över prins Alis.

Och så skulle prins Achmed skjuta. "Stå nu på dig, så att du vinner tronen och riket!" sade hans bästa vän till honom. "Vem som får riket, det bryr jag mig inte så mycket om", svarade han.

"Blir det en av mina bröder, så får jag en god och rättvis hänskare, blir det jag själv, så får jag två trogna och kloka rådgivare och medhjälpare. Men jag vill se vem som är den bäste bågskytten". "Ja, skjut nu ändå längre än jag", sade prins Ali, "det är alltid roligt när det sista skottet är det bästa". Så sköt prins Achmed, och hans pil steg så högt och flög så långt att den inte syntes. Allt folket rusade i väg över tävlingsbanan för att se var den slog ner, men ingen såg det. Men ner måste den ju ha kommit, och man började att leta. Man letade både länge och väl, men ingen pil fann man. Då fick prins Achmed skjuta om, men det gick på samma sätt. Då ropade han högt: "Ali må gärna ta riket, han är säkert värdigare än jag, men erkänn, ni domare, att jag är den bäste bågskytten."

Men det kunde man inte gå in på. Rikskrönikören, som skulle uppteckna händelsen, måste i sin krönika kunna ange precis hur långt segraren sköt. Om han skrev att "prins Achmed sköt så långt att ingen hittade hans pil", så skulle ju eftervärlden tro att författaren inte hade gittat ta reda på saken. Riksbyggmästaren skulle resa en minnessten vid skjutplatsen och en där segrarens pil slog ner, och han måste ju veta var pelarna skulle stå. Riksräknemästaren hade redan tänkt ut ett räkneexempel, som han skulle sätta in i den räknebok han tänkte skriva för den nye tronföljarens son: "Det längsta pilskottet plus hälften av det näst längsta

dividerat med skyttarnas sammanlagda längd" och så vidare. Och folket sade: "Vi har kommit färande långa vägar för att se på det här. När vi kommer hem, så vill vi kunna tala om precis på tummet hur långt mästerskottet var, och hur stor lutning mot marken pilen hade och hur långt den gick ner i jorden och allt sådant. Det är så trevligt att sitta och prata om på kvällarna, och att ha reda på sådant ger ett sådant förtroende för styrelsen och sådant anseende bland grannarna. Vi tror att prins Achmeds båge är förhäxad, och vi vill varken ha honom till kalif eller till mästerskytt." "Nå, så skall ni slippa då!" ropade prins Achmed. "Jag vill lämna er och dra ut i vida världen. Så länge mina pilar flyger längre än mänskors ögon når, så länge skall jag inte tröttna att följa dem. Var morgon skall jag skjuta en pil åt det håll där nejden är vackrast, och sen skall jag oförtrutet rida åt det hållet dit pilen flög. Och jag är säker på att mina pilar skall leda mig rätt, så att jag får se allt det som är vackrast och underbarast i världen." "Nu hörs det väl att han är både förhäxad och förryckt", sade folket.

Men prins Achmed red bort och folket glömde alldeles bort att stirra efter honom, för härolderna började just att utropa prins Ali till tronföljare.

Vad det sedan blev av prins Achmed, vet ingen. Några påstår att han kom till en skön och mäktig fé och blev härskare i ett förtrollat rike och glömde bort mänskorna och deras värd. Några säger att

han sköt en pil uppåt ett skyhögt berg och klättrade opp för att se om den hade nått toppen, men föll och slog ihjäl sig; andra säger att en av hans pilar träffade en man som var så långt borta att prins Achmed inte såg honom, och att mannens fader dödade prinsen. Andra åter säger att han kom till ett folk som kämpade för sin frihet, blev bågskytt i deras här och då lärde sig att förstå att det är viktigare att skjuta rätt än att skjuta långt. Dock är allt detta lösa sägner.

Men de vetgiriga och nyfikna fortsatte att leta efter prins Achmeds pilar långt sedan både Ali och hans söner var döda och tävlingsbanan hade blivit åker. Ännu händer det allt som oftast att någon kommer och säger: "Jag har funnit prins Achmeds pil och jag har mätt hans skott". Men det kan de inte bevisa.

Men där prins Alis pil föll ner, där står ännu minnespelaren kvar, och vill du veta hur långt ett pilskott kan gå, så far dit och mät skotthållet.

TRÄDENS SUS OCH BÄCKENS SÅNG.

Det var en gång en pojke, som bodde i en stuga nedanför en ås invid en sjö.

På åsen växte det furor, och högst opp på krönet, så högt att hennes rötter stod i jämnhöjd med de andras kronor, växte en fura som var större och rakare än alla andra. Men nedanför åsen, nere mot sjön, växte det björkar, och mellan dem rann porlande en munter bäck.

Pojken bodde ensam med sin mor och träffade sällan andra människor, och hans mor var mycket fåordig. Men han hade ändå sällan tråkigt och kände sig sällan ensam; han trivdes så väl med tingen som omgav honom.

Mest av allt älskade han den stora furan på åsens krön. Den var rak som ett mastträ och den hade alla sina grenar samlade uppe vid toppen, som om den ville lyfta allt det, som grönskade och knoppades hos den, upp mot solen. Den hade bara ett tunnt lager av jord att växa i, och den slingrade sina rötter kring stenar och sköt dem ner i skrevor, och de såg ut som magra och seniga fingrar,

som inte ville släppa sitt tag. Den hade stått stark mot alla vindar och stormar, och när pojken såg den, tänkte han på en tapper och ståndaktig kämpe, och när han läste om tappra och ståndaktiga kämpar, så tänkte han på furan. Han hade inte många böcker att läsa i, men när han hade läst dem alla och nästan kunde dem utantill, så behövde han ändå inte sakna näring för sin inbillning. Furan var en hjälte som aldrig föll och aldrig svek, och kring den spann årstidens och väderlekens växlingar en oändlig och ständigt skiftande saga.

Åsen sköt en bit ut i sjön, liksom stäven på ett skepp, och för gossen blev den också ett skepp, och furan var på en gång skeppets mast och den hjälte som styrde det. Åsen var Ellida och den var ett venediskt köpmansskepp som fraktade korsfarare; den var Odyssevs skepp och Sindbads, Columbus skepp och Francis Drakes, och han själv var med på alla dessa fartyg. Han såg furan i sommarmiddagens solljus, när den lugn höjde sin krona mot himlen som om den vore en solpräst som höjde armarna i tillbedjan; han såg den när vinden ruskade i den så att småkvistar dansade ner likt fjädrar som en riddare tappar ur sin gröna hjälm-buske under torneringen; han såg den i stilla och stjärnklara nätter, och såg klara stjärnor blänka mellan de yttersta grenarna, liksom Kristusbarnets ögon lyste ovanför den helige Kristoffers lurviga huvud. Allt vad han såg och hörde blev till myt och saga; inte färdiga och utformade sagor med

skarpt åtskilda personer och sammanhängande händelser som kunde berättas i ord, utan skiftande och formlösa som de sagor man läser i molnens växlingar eller i vindsus och vågskvalp, men ändå alla med sin särskilda innebörd och sin särskilda stämning.

Och när han hade sett och hört på furan så länge att hans sinne var överfullt av hjälte-
drömmar och ej mäktade bära mer, så gick han ner från toppen av åsen. Då kom han in bland de andra furorna, som stod i ring kring den största och högsta, liksom menigheten som dröjer på bergets sluttning medan solprästen talar med guden, eller liksom kämpaskaran som med sänkta vapen slår ring kring hövdingen när han kämpar sitt envig med övermänskliga makter. Han lyssnade till det allvarliga och tungsinta suset; det var som om grånade kämpar med lågmälda men meningsdigra ord talade om den unge hövdingen som ensam stod däruppe, berättade om det stolta och tunga öde som hade följt hans ätt och om det ädla och bittra värv som spådomsorden vid hans egen vagga hade anvisat honom.

Och när furuskogens sus syntes gossen för allvarligt, så gick han ner bland björkarna, som stod nedanför åsen. Deras sus var ljusare och gladare, de var som prinsessan och hennes tärnor, som på avstånd betraktar riddarens kamp med draken, de var som stammens unga flickor som höll sig nedanför berget medan de gamle åkallade solguden,

och som väl visste att deras eget glada och bekymmerslösa tal var guden kärare än männens allvarliga ord. Och när kvällen kom och vinden dog bort och himlen flammade röd som om den var överstänkt med drakens blod, och den stora furan stod orörlig, liksom riddaren som slutat sin strid och drar andan innan han skyndar ner till prinsessan, då susade och prasslade ännu björkarnas och asparnas blad, och pojken tyckte att det var som om han hade hört den bävan av väntad lycka som gick genom prinsessans väsen när hon såg sin räddare beredd att skynda att sluta henne i sin famn.

Han följde bäcken på dess väg ner mot sjön och lyssnade på dess porlande. Han tyckte att det ständigt skiftade uttryck, än var det glatt och muntert, än vemodigt, än jämnt och lugnt. Men alltid lät det vänligt och anspråkslöst, öppet och förtroligt. Det påminde honom om någon som alltid är i rörelse men aldrig jagas av oro, som aldrig är övermodig i glädjen och aldrig bitter i sorgen. Ibland tyckte han att bäcken var som en vandrande spelman eller hantvärksge-säll, som drar från ort till ort men känner sig hemma över allt där det bor goda människor, som sjunger glada visor i solsken och allvarliga i regn och storm, men blickar lika tacksamt mot himlen antingen den är klar eller mulen. Och ibland tyckte han att den liknade någon av sagornas försummade styvdöttrar, någon liten Askunge, som aldrig tröttnade på och knotade

över sitt tunga och enformiga arbete, som aldrig var avundsjuk på sina styvsysstrar och som kunde finna nöje i att leka med katten och dansa med sopkvasten när systrarna var på hovbal.

Så levde han sitt liv i sällskap med tingen och kände föga längtan efter människor. Men så växte han opp och måste ut och förtjäna sitt bröd, och så kom han i snickarelära.

Men han blev en klen arbetare. Han var så van vid att betrakta tingen som levande väsen och leva med i deras liv, så han kunde aldrig lära sig att handskas med dem bara som döda ting. I stället för att hyvla kunde han stå långa stunder och tänka på att putshyveln med sitt krökta handtag såg ut som en liten lustig oppnäst smågris, eller ställa sig och titta på hur de långa hyvelspånen likt krälände ormar snodde ut ur kamratens stora skrubbhyvel och täckte golvet så att han trodde sig stå i Ragnar Lodbroks ormgrop. Han kunde se att ett bord liknade en ko och ett skåp en gammal gumma, men han kunde inte se om benen var lika långa så att bordet inte skulle halta, eller draglådorna så väl gjorda att de gick lätt ut och in. Därför fick han ofta skifta mästare och flackade från ett ställe till ett annat.

På det sättet skulle han ju ha kunnat få mycken kunskap om många människors art och sätt, men sådant hade han inte sinne för, och de flästa människor tyckte han var tråkiga. Männskorna, som ju dock kunde röra sig och färdas, och vilkas ansikten

och lynnen förändrades fortare än molnen skiftade gestalt, de tycktes honom stelare, mer oföränderliga, mindre livfulla än träden i skogen. En mänska kunde ju aldrig bli någon annan än den hon var, och man tröttnade snart på henne, men åt träden kunde han ge vad namn och gestalt han ville. Hade man varit tillsammans med en mänska en tid, så kände man hennes tankar så tämligen och visste vad hon skulle säga, men suset i skogen var alltid nytt och underbart. Det liv som mänskorna levde var enformigt och fattigt mot de sagor som naturen berättade för honom. Mänskornas liv var som teckningar till naturens stora sagobok. Även om teckningarna var bra, så var de aldrig så vackra som den bild man i inbillningen gjorde sig, men det hände lätt att de trängde ut den.

Så ofta pojken hade tid, gick han därför bort från mänskorna och ut i skogen, och hans mästare brukade säga: "Det är konstigt att du bryr dig så mycket om träden när de växer i skogen och så lite när de har blivit virke. En planka i egen verkstad är bättre än tio ekar i grannens skog".

Så gick tiden, och pojkens mor dog. Pojken hade tyckt mycket om henne, fast han hade gjort henne liten glädje. Han hade arbete nära sin hemtrakt, och nu ville han göra en vacker likkista åt henne.

Hans mästare var en godhjärtad man, fast han var tvär och skarp i sitt tal. Han gav pojken lov att arbeta på kistan och gav honom gott virke till skänks. Men när kistan blev färdig, var den så

sned och vind så mästaren sade: "Inte kan den få ro i sin grav som skall ligga i ett sånt åbäke. Nog har du slagit in många spikar i mor dins likkista med din lättja och din oduglighet, men göra kistan sådan att man kan ha samvete att begrava en hederlig mänska i den, det kunde du inte. Nu skall jag göra en ordentlig kista, för jag satte värde på mor din, men själv kan du dra dina färde till en annan verkstad."

Så drog pojken bort och fortsatte att ofta byta vistelseort, och fortfarande trivdes han bäst i skogen. Men småningom började han tycka att han inte längre hade så gott öga och öra för den som förr. Träden såg likadana ut alla dagar, och i deras sus hörde han samma ledsamma ting som dem mänskorna talade om. Då tänkte han: "När jag har gått i dessa skogar, har jag alltid haft öronen fulla av mänskornas dumma pladder, det är det som gör det. Jag vill vända tillbaka till skogen kring min mors stuga, där har jag gått när mitt sinne var ungt och friskt, där skall trädens sus vara som förr."

Så tog han avsked från sin tjänst och vände hem. Stugan stod kvar obebodd, den var så torftig och låg så långt borta, att ingen ville bo där om han inte var tvungen.

Han fann nyckeln på den vanliga platsen under trappstenen, och han förstod att modern hade bett dem som stod vid hennes dödsbädd att de skulle lägga nyckeln på det stället, så att sonen skulle kunna komma in om han vände åter.

Men han gick inte in i stugan utan började ströva omkring utanför. Han ställde sig att lyssna på bäcken, och han tyckte att den sade: "Nedåt, ned mot sjöns vågor". "Nej", tänkte han, "jag vill gå uppåt mot källan, jag vill vända tillbaka till min barndoms sagoland."

Och han kom till björkdungen och den susade i vinden, men suset sade ingenting, det var bara sus och ingenting annat. Det lät så dumt och enformigt, ungefär som när en flock hönor går och småkacklar åt varandra och kycklingarna medan de spekar efter mask. Han kom in i furuskogen, men inte heller den sade något av vad den sade förr. Det var som om han hade kommit in i en stuga full med gubbar som pratade om socknens affärer, och då och då trillade en pinne eller kotte ner på honom som en utspottad tuggbuss.

Han kom upp på åsens krön till den stora furan, hjälten i alla hans barndoms vackraste sagor. Den vaggade sakta fram och tillbaka i vinden, och ett svagt sus hördes. Han stod en lång stund och såg och lyssnade, och försökte att riktigt klart och levande minnas vad han hade sett och hört förr och att återfinna det, men det gick inte. Han tyckte att furan liknade en gammal sinnesslö gumma som han hade sett på ett fattighus, och som dagen i ända satt på en pall framför spisen och vaggade med överkroppen och ideligen sa: "Hå hå ja ha. Det är så, det. Så är det, och aldrig blir det på annat vis."

När han så till sist förstod, att han inte skulle finna vad han sökte, så blev han djupt bedrövad, men han kände ingen häftig och brännande sorg, det var bara som om hans lemmar hade blivit så trötta och hans sinne så tomt och ödsligt.

Det hade blivit kväll, han gick tillbaka till stugan och fick tag i nyckeln och gick in. Där inne stod bordet och bänkarna och sängen kvar, och vid spisen låg ett stort vedlav. Det måste ha legat där sedan hans mor bodde i stugan, och säkert hade hon själv burit in det, för han visste att hon hade dött helt hastigt, och ingen av dem som var där då skulle ha tyckt att det lönade sig att bära in så mycket ved åt en som låg i själatåget.

Han tände upp eld, stekte en fläskbit och åt lite bröd. Sen lade han sig på sängen och låg och såg in i elden. Dörren lät han stå öppen, för det var varmt. Natten föll på, men vinden fortfor att blåsa, och trädens sus och bäckens porlande trängde in i stugan. Och när han låg där och lyssnade till dessa ljud, så tyckte han att de fick ord och talade till honom som förr, och han hörde dem säga: "Skulden är din och inte vår. Vi är vad vi alltid har varit och alltid skall förbli, men du har inte blivit den du skulle bli. Vi sjöng visor för dig när du var liten, men du har inte lagt deras innebörd på hjärtat. Vi lärde dig att läsa i vår stora sago-bok, men sen skulle du ha läst i andra böcker. Du skulle ha blivit som furan. Liksom hon sköt sina rötter mellan stenar och ner i skrevor och växte

stor och stark fast hon hade litet att växa i, så skulle du ha blivit en hel man fast du bara var snickarelärling. Du skulle ha stått fast som hon mot alla frestelser och besvärligheter, och du skulle liksom hon ha lyft mot solen allt det som växte och spirade hos dig. Då skulle du ha fått se att hon ännu hade haft mycket att säga dig när ni träffades igen. Du skulle ha tytt och tolkat bäckens visor och lärt dig att själv sjunga dem. Då skulle du ha förstått att ingen bör önska att gå tillbaka mot källan, utan att sjungande gå att förena sig med vågorna i sjön. Du skulle ha gissat vad björkarnas bävande viskningar betydde; du skulle ha sökt en som var vän och fager och frisk som en björk om våren, och med henne skulle du ha byggt bo och fött barn. Då skulle du ha förstått att det ibland kan vara vackert att höra på en höna som skrockar för sina kycklingar. Du trodde att man kan plöja steniga åkrar med och rida ut att vinna riddarsporrar på sin barndoms kapphäst. Men det kan man inte."

Så talade träden och bäcken, och han låg och lyssnade och såg hur vedträna, som hans moder hade burit in, brann ner, och hur de fattiga tingen i stugan liksom kröp allt längre in i mörkret, och i väggarnas gamla timmer hörde han ett dödsurs mystiska och skrämmande knäppar.

SOLNEDGÅNGENS LAND.

Det var en gång en pojke, och den var det synd om. Han visste inte vem som var hans mor, och hans mor visste inte vem som var hans far eller vad det hade blivit av hennes pojke, och han bodde ensam hos en gammal käring långt borta i skogen.

Käringen kunde inte trolla, för det var hon för dum till, men i allt annat var hon precis som en häxa.

Hon var så elak, så inte ens en katt ville stanna hos henne, utan så fort hon hade skaffat sig en, så sprang den sin väg. "Katter längtar alltid tillbaka till det hus som de har bott i förut", tänkte hon, "det är därför som de springer sin väg. Jag skall skaffa mig en källing och fostra opp, så stannar han nog". Så gick hon till en stuga där kattan hade källat samma dag, och där bad hon om en källing.

"Ja, det är ju synd om det arma livet att ge det till dig, det vore kristligare och djurvänligare att dränka det", sa hon som rådde om källingen, "men pojckstackaren, som du har hos dig, kan ju behöva

lite annat sällskap än dig och därför skall du få djuret." Källingen stannade verkligen i åtta dar, men på den nionde, när hans ögon öppnades och han fick se käringen, så gav han sig iväg så fort han kunde. Och det gjorde han rätt i.

Pojken stod och tittade långt efter källingen, han hade gärna velat ge sig i väg han också, men han visste inte vart han skulle ta vägen, och han var rädd för alla de farligheter som kunde möta honom. En katt har ju nio liv, så för honom gör det inte så mycket om han blir av med ett eller ett par, men pojken hade bara ett, och därför var han rädd om det, fast ibland tyckte han ju förstås, att skulle det hålla på som det hade börjat, så var det inte så värst mycket att hurra för. —

Han behövde aldrig undra vad han skulle få till mat, för det var alltid detsamma: sill och potatis och blåsur mjölk och möjligt bröd, och hade käringen händelsevis bara söt mjölk och färskt bröd, så fick han ingen mat alls. Men var morgon när han vaknade så undrade han antingen hon skulle slå honom eller nypa honom eller lugga honom, och kunde hon inte bestämma sig för vilketdera, så gjorde hon alla tre sakerna efter vartannat. —

Stugan låg på en hög ås i skogen, och framför den var en glänta på sluttningen av åsen, så att man kunde se ut över skogen. Längst borta vid synranden såg man ett långsträckt berg. Bakom det berget brukade pojken ofta se solen gå ner, och därför trodde han att hon bodde där. Han tyckte

ju förstås det var konstigt att hon inte gick upp på samma ställe, och en gång när han tyckte att käringen var lite mindre arg än vanligt, så vågade han sig på att fråga henne. Då svarade hon: "Jo, ser du min raring, det är med solen som med dig; er tar man inte där man har släppt er. Bry du dig inte om solen förresten, för hon reder sig nog själv, utan skala du potaterna som jag har sagt dig, din rackarunge, och lägg dig inte i Vår Herres rådslag!" Det svaret blev pojken ju inte klokare av, utan han fick grunda på egen hand, och till sist kom han på den tanken att solen om morgnarna hade något att beställa och därför gick en omväg genom skogen innan hon steg upp på himlen. — Han tyckte så mycket om solen; hon var det enda glada och vänliga ansikte han såg; kon och geten var ju snälla, men de såg alltid så ledsna ut, och det var ju inte att undra på förresten. Men allra vackrast tyckte han solen var när hon gick ner. Då färgades himlen och molnen omkring henne i så underbara färger, det var som om någon hade väntat på solen och prytt och pyntat hennes hus tills hon kom hem. Vad solen egentligen var för nånting när man fick se henne på nära håll, om hon var som en mänska, så att hon kunde tala och svara, eller om hon var som en häst eller hund som inte kan säga nånting, men som man ändå kan vara god vän med, eller om hon var något alldeles annat, som varken liknade människor eller djur, det visste han inte. Men han trodde, utan att

veta varför, att om solen också inte kunde tala, så kunde hon alldeles säkert sjunga. Och han tänkte, att om han kunde komma dit där solen bodde, så skulle han känna sig lycklig.

Men ju längre det led, dess värre blev käringen, och en dag när hon hittade en död råtta i mjölken, så sa hon till pojken: "Det är förstås du, din illbatting, som plågar mina katter så att de inte kan stanna här. Nu ska du få va katt själv, så får du se hur gott det är. Ta en käpp och gå ut i källaren och sätt dig och vakta maten. De råttor du kan slå ihjäl, får du äta opp, och du ska få steka dem i spisen om du vill, men försök inte att snatta något av maten, för det har aldrig mina andra katter fått göra". Men då tyckte pojken att det blev för galet, och han ilsknade till och sa: "Voren I råtta så skulle jag gärna vara katt, men nu unnar jag hellre rättorna maten än Er". Då for hon opp och ville slå honom, men han sprang ut och började springa runt brunnskaret så hon fick inte fatt honom, utan stod stilla och trätte på honom med så många fula ord, så att så fula har du aldrig hört.

Pojken stod tyst och hörde på, och när hon inte orkade hålla på längre utan tystnade, så sa han: "Ja, är det så att I villen träta på mig mer, så är det bäst I gören det med detsamma, för nu går jag och kommer aldrig igen." Och så sprang han, och käringen var så förbi av trötthet och ilska, så hon orkade inte springa efter honom, utan satte sig på brunnskaret och slängde sina träskor efter honom.

Men de träffade inte, och pojken tog opp dem och ropade till henne: "Tack skall I ha för att I villen jag skall slippa gå barfotad, men de är för stora till mig". Så slängde han dem tillbaka, men han siktade inte på käringen, för han var inte elak fast han var arg. — Så fortsatte han att springa så länge stugan var inom synhåll, och hela tiden tyckte han att han hade en träska efter sig som han skulle springa ifrån.

När han sen var långt inne i skogen, så saktade han farten, men han fortsatte att gå hela dagen och tänkte knappt på mat. Han var så glad att han hade kommit ifrån käringen, så han kände sig nästan tacksam mot den döda råttan som var orsaken till det. Och han var så ivrig att komma fram till det där berget där solen bodde, och fram mot kvällningen kom han också dit. Men då blev han mycket besviken, för berget såg ut som andra berg, och där låg bara en liten grå stuga. "Solen bor nog på andra sidan av berget, för jag kan då väl aldrig tro att hon bor i ett så litet hus", tänkte han, "men det är kanske bäst jag går och frågar". På trappan satt en liten flicka, ungefär så stor som han själv. Hennes hår var gult som solstrålar och hennes kinder var röda som solen är när den går ner, och pojken tänkte att hon kanske var på något sätt släkt med solen. Men så såg han att hon hade nånting i handen som glänste och glimmade och stack honom i ögonen. Det var en liten spegel, som hon kastade solkatter med, men pojken

hade aldrig sett någon spegel och därför trodde han, att flickan kanske bara var barnflicka hos solen och att det som glimrade var ett litet solbarn eller en solunge som hon hade i knäet. Han gick fram och frågade: "Jag undrar om det är här som solen bor?" Flickan tittade stort på honom ett slag, och sen började hon skratta. Pojken blev förlägen, men han tyckte ändå om att höra hennes skratt. "Hon är nog släkt med solen i alla fall", tänkte han. För han brukade ofta tycka att solen såg ut som om hon skrattade, och nu tänkte han, att om man kunde höra solens skratt, så skulle det likna flickans.

Men när flickan hade skrattat ut, så sa hon: "Nä, vet du vad! Om solen bodde i det här huset, så skulle hon minsann inte va så blank och nyskurad varenda dag, för här är de så lortfärdiga av sig, så de tål knappt se att katten tvättar sig". — "Ja, men", sa pojken, "om solen inte bor här, var blir hon då av om kvällarna, för hon går ju ner här." — "Går ner här?" sa flickan, "nej visst inte! Hon går ner långt, långt borta på andra sidan berget. Kom med ska du få se!" — Då gick pojken upp på berget, och han såg att på andra sidan fortsatte skogen till halvvägs mot synranden, och sen började ett slättland med kullar och skogsdungar och sjöar, och långt, långt borta stod solen ett stycke över synranden. — "Ja, där ser du!" sa flickan. "Ja, det var konstigt", sa pojken, "då har jag långt igen innan jag kommer dit där solen bor." "Tän-

ker du dig dit jä? frågade hon. Då berättade pojken hur svårt han hade haft det hos käringen och hur han älskade solen och trodde att om han kom till solens hus, så skulle han känna sig lycklig. Flickan hade det också svårt hos sin styvmor och sina styvsyskon, och hon älskade också solen, och ville göra pojken sällskap. Hon var ensam hemma den dagen, så ingen skulle hindra henne från att ge sig iväg. Så tog de varandra i hand och gick för att söka opp solnedgångens land.

De vandrade i många dagar, kom ur skogen och ut på slättlandet. Var morgon såg de solen bakom sig, och de tyckte att hon sa till dem: "Gå ni i förväg, jag hinner nog fatt er!" Men var kväll var hon långt före dem och då tyckte de att hon sade: "Skynda er, jag hinner inte vänta på er!" När de hade gått länge och aldrig kom fram till solnedgångens land, så började flickan bli modfälld, och en kväll sa hon: "Kära du, vi hittar aldrig vad vi söker, det är bäst vi vänder om". "Nej", sa pojken, "låt oss inte tappa modet så snart! Vi kommer nog fram till sist. När jag först fick se dig, så trodde jag att du var solens barn, för du är så lik henne. Och nu är du hemlös och irrar kring med mig och sover aldrig två nätter på samma plats. Vem vet, kanske är solen en stackars hemlös prinsessa, och månen är hennes syster eller bror eller älskade som söker henne men aldrig finner henne. Men om vi vandrar oförtrutet, så skall vi väl någon gång komma just till det ställe där solen lägger sig till

ro just den kvällen. Och medan vi söker är vi ju i alla fall lyckligare än solen och månen. De träffar aldrig varandra, men vi är ju alltid tillsammans, och nu tycker jag att om jag kom till solens hus och du inte var med, så skulle jag inte bli riktigt glad." Då repade flickan mod, och de sökte ut en sovplats åt sig, och sen band de sig kransar av gula slättergubbar, som såg ut som små solar, och sen lade de sig och somnade. Nästa morgon fortsatte de, och när de hade gått ett stycke, fick de se ett vatten som måste vara havet. De gick hela dagen, havet kom allt närmare och blev allt större, och till sist var de framme på en kulle strax invid stranden. Då var det kväll, och solen stod bara en liten bit över havets yta. Då satte de sig bägge två och började gråta. För nu hade de ju kommit fram till det stora havet, och längre kunde de inte komma, och om solen kunde bo i havet, så kunde ju inga människor vara i hennes hus. Och pojken sa: "Vore det inte för att jag inte vill skiljas från dig, så skulle jag simma ut i solstrimman och simma ända tills jag sjönk."

Men på backen låg en liten stuga, och framför den gick en liten gumma och vattnade sina blommor. Hennes gula hår hade bleknat och börjat bli vitt, och hennes kinder hade förlorat nästan all sin färg. Hennes min var allvarlig, men hennes ögon lyste av stilla vänlighet, och hela gumman såg ut som en blek decembersol, en stackars sol som känner att hon börjar bli gammal och för var dag

måste lägga sig tidigare och stiga upp senare, och att världen blir kallare för varje dag, men som ändå vill stråla och värma så länge hon kan, och gläder sig åt alla röda kinder och strålande ögon som ännu har kvar lite av sommarens färg och ljus.

När hon fick se barnen, så satte hon ner strilkannan och gick fram till dem och sa: "Mina kära små barn, vad är ni för ena, och varför är ni så ledsna denna välsignade vackra kväll?" Då berättade de om hur ensamma de hade varit och hur de hade träffat varandra och hur de älskade solen och hur de hade gått ut för att leta upp solens hus. "Kära hjärtanes vad barn ändå kan hitta på" sa gumman. "Kom nu och sätt er på förstutrappan så får jag prata med er". Så satte de sig på varsin sida om henne och lutade sina huvud tillsammans i hennes knä och grät med kind vid kind. Och gumman klappade dem sakta på huvudet och sa: "Ser ni, mina kära barn, solen bor ingenstans och hon går aldrig ner, det är bara som det ser ut. Har ni sett en trädgårdsmästare som går omkring i en stor trädgård och vattnar när det är mycket torrt? Trädgården är så stor och plantorna är så små, och när han har vattnat en säng och gått ifrån den, så tror de att han har lämnat trädgården. Men han har bara gått till andra sängar, och när han har hunnit genom hela trädgården, så är de första plantorna redan törstiga igen. Och då kommer han tillbaka till dem och låter vattnet strila över dem på nytt. Och den runda skivan på strilen

glimmar i kvällssolen, som om den själv vore en solskiva, och vattenstrålarna blänker som solstrålar. Hela jorden är en sådan stor trädgård och vi alla är plantor i den, och solen är den stora strilskivan på trädgårdsmästarens vattenkanna, som var dag sänder sitt strålbud av ljus och värme och livskraft över oss. Och sen går han till andra plantor för att sen komma tillbaka till oss, och trädgården är så stor, så han får aldrig vila ett ögonblick. Men att finna ett hus där solen bor och att få se henne på nära håll, det är lika omöjligt för en mänska som det är för en planta att rycka upp sig ur jorden och följa strilkannen."

Då suckade pojken och sade: "Så att då ha vi gått denna långa vägen förgäves?" — "Inte riktigt, tycker jag", sade gumman. "Ni var ju så ensamma förr, men nu har ni hittat varandra, och ni har kommit bort från era elaka fosterföräldrar, och om ni vill så ska ni få stanna hos mig i stället. Ni älskade solen, och det gjorde ni rätt i, och jag tycker att ni har fått lite lön för er kärlek. Fortsätt med att älska henne, försök att vara som mina solrosor, som alltid vänder ansiktet åt det håll där solen är, om hon också inte syns för molnens skull. Och så hoppas jag att ni skall lära er att tycka att solen är lika vacker när hon går upp som när hon går ner. För att älska soluppgång och middagssol och solnedgång lika högt, det är den djupaste visdom, som en gammal enfaldig käring som jag, kan ge er."

Barnen lyssnade stilla på gumman. De förstod inte precis allt vad hon sa, men de hörde att hennes röst var god och vänlig och de blev glada när hon lovade att de fick stanna hos henne. De slutade upp att gråta, och snart sov de med huvudet i hennes knä. — Så satt gumman och såg ut över havet. Och solen, som gick ner för att åter gå upp, lyste på gumman, vars sol snart skulle gå ned för alltid och på barnen, vilkas sol ännu inte hade skingrat morgondimmorna. Och den såg på gumman och på barnen med lika vänliga ögon och gick ner skön och stor.

SKJORTAN.

Det var en gång en kung, och strängt taget var det en rätt bra kung. "Även om han blivit född under ett ringare tak, skulle hans gedigna egenskaper och hans ädla karaktär ha gjort honom till en bemärkt man", stod det i de rojalistiska tidningarna när han fyllde år. "Vore han bara inte kung, så skulle han bestämt vara en riktigt rejäl karl", sade de republikanska arbetarna om honom.

Men så blev han sjuk. Fast han tog sitt regeringskall på fullaste allvar, hade han förut haft ett glatt och muntert lynne, men nu blev han dyster och grubblande. Han hade alltid varit mycket angelägen om att hans påbud och förordningar skulle vara nyttiga för hans undersåtar. Men nu greps han av en nästan sjuklig ängslan för att de inte skulle vara det. "Är det bra för somliga, så är det illa för andra", blev hans stående svar när hans rådgivare förordade någon åtgärd. Han låg vaken om nätterna och tänkte på alla handlingar som han hade undertecknat under dagens lopp. Han läste alltid igenom dem så noga, att han kom ihåg

inte bara vartenda ord, utan rent av hur bokstäverna såg ut. Och då tyckte han, att bokstäverna var människor, var hans undersåtar som kom i långa rader för att beklaga sig över hans utslag och lagar och påbud. Han såg alla små kantigheter och ojämnheter på bokstäverna, och han tyckte att de var bekymmer och förtretligheter som hans förordningar hade framkallat. När han tänkte efter, måste han säga sig, att även om han hade varit den bästa kung i världen, så skulle han inte ha kunnat ta bort mer än en mycket liten del av sina undersåtars besvärligheter. Men denna tanke tröstade honom inte så mycket. Han sörjde i stället över all den nöd och olycka i världen som ingen mänska kan göra något åt, och han grubblade över dess mening och ändamål. Denna ängslan och dysterhet gjorde att han förlorade all smak för umgänge med människor och för förströelser, för jakt och kroppsövningar, och till sist också matlust och sömn.

Hans läkare funderade länge fåfängt på vad det kunde vara för slags sjukdom. När de inte kunde fundera ut det, tog de sig för att behandla honom för alla kända sjukdomar i bokstavsordning. Men när det inte hjälpte, blev livläkaren övertygad om att det var en ny och dittills okänd sjukdom. Han beskrev den i en avhandling och föreslog att den skulle kallas *morbus regia*. Men det tyckte kungen inte var roligt, utan tyckte att den i stället skulle få namn efter läkaren som hade upptäckt den, och

det fick den, och läkaren blev så stolt och glad, så att hans högsta önskan var att en gång få dö av just den sjukdomen. Men han dog i stället av lunginflammation. Det går så sällan som man önskar här i världen.

Kungen hade en gammal kammartjänare, som älskade honom högre än allting annat i världen. Kammartjänaren hade inget förtroende för läkare, men lite grand för kloka gummor. I en utkant av staden bodde en sådan gumma, som han var god vän med. Hon hade god hand med sjuka och kunde en hel del enkla och goda huskurer, men hon trodde inte själv på några underkurer och hemliga konster och gav sig aldrig ut för att kunna några. Men folk hade en gång fått för sig att hon förstod sig på sådant, och de skulle ha blivit arga om hon hade vägrat att hjälpa dem. Och därför när folk kom till henne och bad om hjälp för någon sjukdom som hon inte förstod sig på, så föreskrev hon något som hon visste inte var farligt, och så sa hon: "Ni kan ju försöka med det här. Gagnar det inte så skadar det inte."

När nu kammartjänaren såg att ingen läkare kunde bota kungen, så gick han till gumman och sa: "Du som är så klok kan väl fundera ut nånting som kan hjälpa". "Ja, det blir nog inte så lätt", svarade hon, "men om du skaffar mig ett halvt kilo kaffe från kungens kök och en kortlek som har tillhört honom, så skall jag göra vad jag kan". Det var två saker som hon länge hade ön-

skat sig, för hon hade sina små svagheter så klok hon än var, och hon tyckte inte det var någon orätt att skaffa sig dem på det viset. Hon fick vad hon begärde, och kammartjänaren satt hos henne och blandade korten och drack kaffegök och hällde grädde på téfatet åt hennes katt. Eftersom hon var en klok gumma, så borde hon ju egentligen ha haft en mager svart katt, som satt på hennes axel och sköt rygg och fräste och kom en att tänka på häxor. Men sådana katter tyckte hon inte om, hennes katt satt inte på axeln och sköt rygg och fräste, utan han låg i hennes knä och spann, och han var inte svart och mager utan fet och vit. Han hade det så bra, så han tog aldrig några rättor, bara jagade efter dem ett slag då och då för att ge dem en påminnelse om världens farligheter, Gumman lade sin patiente och tittade i sin kaffesump, och sen suckade hon och sade: "Hälsa och sjukdom ligger inte i mänskors hand, men om kungen tar på sig en skjorta, som har tillhört en fullkomligt lycklig mänska, så tror jag det skall göra honom gott". Men för sig själv tänkte hon: "En sådan mänska finns ju inte, så jag behöver inte vara rädd för att det skall bli upptäckt att medlet inte tjänar nånting till. Men hoppet att finna en sådan skjorta kan kanske liva upp kungen och sökandet efter den kan kanske förströ hans dysterhet".

Kammartjänaren blev glad för att det ändå fanns något hopp, och talte om för kungen vad

gumman hade sagt. Kungen tänkte, att när läkarna inte hade kunnat bota honom, så kunde det ju aldrig skada att försöka gummans underliga medel och så fick kammartjänaren tillåtelse att ge sig ut och söka efter en lycklig människas skjorta.

Han träffade många slags människor och fick höra många slags önskningar. Somliga önskningar var så djärva och himlastormande att han föll i förvåning över den underbara makt som lät mänskorna se strålände hägringar av ting som de aldrig kunde nå. Somligas önskningar var så ödmjuka och anspråkslösa, så att han fattades av vemod och tyckte att livet av bara kitslighet och småsnålhet vägrade dem något som hade varit så lätt att ge. Men han fann ingen som inte hade någon ouppfylld önskan som hindrade honom från att vara lycklig, och hade inte längtan efter att hjälpa kungen hållit honom uppe, så hade han tröttnat och gett upp försöket.

Under sina strövtåg kom han slutligen till den avlägsna landsända som var hans födelsebygd. Hans far hade varit gårdfarihandlare, och hans mor hade vävt linne, som fadern sålde. Han visste att det var bastant och rejält linne, och de skjortor och lakan som hade sytts av det, kunde mycket väl hålla än, och ofta när han såg folk i skjortärmarna arbeta på fälten, tänkte han: "Det kanske är skjortor av min mors väv".

Han tänkte på all den oskyldiga glädje han i sin barndom hade känt i dessa trakter, han tänkte på

hur mycket glad förnöjsamhet, hur mycken munter tapperhet i alla besvärligheter som det hade funnits bland de människor som han kände på den tiden. Och då tänkte han: "Skall jag någonsin finna en lycklig mänska, så bör det vara här, och den skjorta som skall bota kungen, är kanske sydd av min mors väv."

Men när han frågade folk om de var lyckliga, så fann han visserligen att de var tacksamma för vad gott de hade fått och bar sina sorger med jämnmod, men någon lycklig mänska fann han ändå inte.

En söndagseftermiddag kom han fram till en bondgård som såg förmögen och välmående ut. Framför huset var en trädgård, och vid ett trädgårdsbord i skuggan av ett träd satt en man som drack kaffe och konjak och rökte en cigarr. Det var en medelålders man, medellång och kraftigt byggd. Han var inte fet, men hade det goda hull som visar att en person aldrig haft skäl att klaga över vare sig matsmältningen eller mathållningen. Hans ansikte hade det särskilda slag av godmodighet som man finner hos folk som tycker att det är besvärligt att bli arga och som är belåtna med sig själva och anser sitt eget gillande vara det förnämsta. Kammartjänaren gick fram och hälsade och blev bjuden att slå sig ner och dricka kaffe. Han ville så fort som möjligt komma fram med sitt ärende, och därför började han tala om människors lycka och olycka. "Jag har varit

i de här trakterna en gång för mycket längesen, när jag var mycket ung", sade han. "Det är väl underligt att så där efter många år komma tillbaka till en plats. Man tänker på hurdan man var på den tiden och hurdan man är nu. Jag minns att på den tiden gick jag och tänkte på, att när jag blev stor, då skulle jag bli så lycklig. Och nu tänker jag, att jag var lyckligare då. Men så är det väl för alla människor. Riktigt lycklig är väl ingen."

"Nej, det sägs ju så", svarade den andre. "Fast jag tror det beror på hur man tar det. Mänskans längtan kan aldrig bli tillfredsställd på jorden, brukar prästen säga. Och nån gång kan det ju vara sant. Det kan ju till exempel hända att mat och dryck smakar så bra, så man tycker det är synd att man inte kan äta hur mycket som helst, och så kan det ju vara med andra ting också. Men är man riktigt frisk, så känner man ingen längtan efter mer mat när man är mätt, och när man har druckit nog så blir man bara sömnig av att dricka mer. Och så tror jag det är med annat också, rikedom och anseende och kärlek och bildning och sånt där. Är man riktigt som man skall vara, så känner man sig belåten när man har fått så mycket som folk i allmänhet, och känner inte längtan efter mer. Ni minns den där historien om hunden som gapade efter spegelbilden av köttstycket i vattnet och så tappade det köttstycke han hade i munnen. Jag har alltid burit mig åt på

ett annat sätt. Jag tänkte alltid: "Jag äter opp det jag har först" och när jag det hade gjort, så var jag mätt och ville inte ha mer utan lade mig att sova. Och det tror jag är rätta sättet.

Och så skall man sköta sig själv och inte lägga sig i andras förhållanden och inte bekymra sig om världens gång. Jag läste en gång en gåta: "Vilket är värst, antingen att vara giraff och ha ont i halsen, eller att vara tusenfoting och ha liktornar?" Jag vet inte vilket som är värst, men den som intresserar sig för mycket för andra, han löper fara att bli lik både giraffen och tusenfotingen. För var mänska man fäster sig vid så mycket att hennes sorger går en till hjärtat, får man liksom en ny fot som man kan få liktornar på, och ju längre man låter sina intressen gå utanför socknen, dess mer blir man lik en giraff med det lilla dumma huvudet på den löjligt långa halsen, och dess mer förargelse har man av det som går galet här i världen. Jag kände en gång en karl som hade femtio kusiner och oroade sig var gång någon av dem var sjuk, och han hade aldrig en lugn stund. Och här var en gång en prästfru som grät var gång hon läste om en olycka i tidningen, och pigorna hade ett förfärligt arbete för att hålla henne med näsdukar. Sån har jag aldrig varit, och jag har dessutom alltid haft tur med mig, och därför har jag heller aldrig varit olycklig. Jag ärvde den här gården av min far och har aldrig känt av någon fattigdom. Jag har alltid varit frisk och stark och

jag tycker att det är roligt att arbeta. Det är så skönt att känna hur redskapen liksom lyder mig, och hur jorden eller träet eller vad det nu kan vara, ger efter för mig. Men det har aldrig fallit mig in att arbeta så att jag har känt mig plågsamt trött. Jag har det gott och bra i hemmet. Min hustru är ett duktigt fruntimmer som lagar god mat och håller ordning i huset. Och hon lyder mig i allting, och det sätter jag värde på. Jag har aldrig brytt mig mycket om religion och sånt där, men det finns ett bibelspråk som jag tycker om, och det är: "I hustrur, varen edra män underdåniga i allt". Min hustru är inte ung längre, men vill jag ha lite roligt med fruntimmer, så skaffar jag mig unga och vackra pigor. Vi har inga barn, och det är jag glad för. Jag tycker det är roligt att se på barn, helst pojkar som slåss, men att ha dem i huset jämt det tycker jag skulle vara odrägligt. Barn är ju så ofta sjuka, eller också springer de omkring och gör odygd, och är till besvär på allt vis. Andra människor bryr jag mig som sagt inte om. Jag är vänlig och hövlig mot alla, men jag är aldrig mer god vän med den ene än med den andre. Jag begär aldrig hjälp av någon, och då har jag heller ingen skyldighet att hjälpa någon. Jag bryr mig aldrig om att fundera över vad som händer och sker i världen och varför det ena är så och det andra så och om det vore bättre att det vore på annat vis. När jag hör folk sitta och prata om sånt, så säger jag: "Det är som det är, och är det inte som det skall vara, så är det så ändå".

Somliga tänker så mycket på döden, hälst när de bli gamla, och tycker att det är nånting så allvarligt och viktigt. Men så gör inte jag. Jag tänker, att det är inte konstigare när en mänska dör än när hon föds. Då är det ju också gråt och jämmer, men det går ju snart över. Om det kommer nånting efter döden, det har jag aldrig bekymrat mig om. När jag somnar om kvällen, så ängslar jag mig aldrig för vad som skall ske nästa morgon, och jag tror att jag skall vara lika lugn när jag dör. Kommer det nånting efteråt, så blir det alltid någon råd med den saken. Det är min tro, och den har jag alltid mått väl av. Så att strängt taget tror jag att jag kan kallas en lycklig mänska."

När kammartjänaren hörde dessa sista ord, blev han utom sig av glädje, talade om sitt ärende och bad att få köpa bondens skjorta. "Jag skall betala den dyrare än den finaste persiska matta", sade han. "Nej, det vore ju ocker", sade bonden, "och det behöver jag gudskelov inte befatta mig med. Jag skall lämna skjortan för vad den har kostat mig. Den är ju lite sliten, men så har linnet ju också blivit dyrare sen den syddes." Men kammartjänaren var så förtjust, så att han bad bonden att åtminstone begära en hedersgåva av kungen. Bonden funderade länge, och så sade han: "Prästen här har en snusdosa som har tillhört nån gammal biskop eller kyrkofader eller reformator, eller vad det var för en, och klockaren

har en dosa med inskrift som han har fått av församlingsborna, och en gammal soldat som bor här intill har en dosa som förre kungen har snusat ur på en fältmanöver, och det är de så viktiga för. Det unnar jag dem gärna för all del, men kan du laga att jag får en dosa i present av kungen, så kunde jag bräcka dem, och det vore ju alltid roligt." Kammartjänaren lovade att skaffa honom dosan, och så ville han ha skjortan och ge sig iväg genast. "Nej, du får vänta till kvällen", sade bonden, "jag vill inte ta av mig den förr än jag lägger mig." Kammartjänaren var enträgen, men bonden ville inte ge med sig. "Kungen blir inte sjukare av att vänta ett par timmar längre", sade han. "Jag betalar honom skatt och lyder hans förordningar, men jag fjäskar inte för honom."

Så blev det kväll, han fick skjortan och reste i flygande fläng till huvudstaden. När han träffade kungen och talte om hur han hade funnit skjortan, sade kungen: "Har du bara funnit en enda lycklig mänska i mitt rike, så kunde jag ha önskat att det hade varit en trevligare person". Han ville genast ta på sig skjortan, men det tillät inte hovmästarinnan. Först skulle skjortan tvättas, och så måste bondens monogram sprättas bort och kungens sys dit, och sen skulle skjortan inregistreras i en bok med guldsnitt och skinnband. Men det skulle ju ha sett illa ut om kungen inte hade haft jämna dussin av allt slags linne, och därför måste han låta sy elva alldeles likadana, och de måste

vara färdiga och införda i boken innan han fick ta på sig bondens skjorta. Det tog ju tid, men till sist blev det färdigt och han fick ta skjortan på sig.

Redan första dagen märkte han förbättring, och den gick sedan mycket raskt, och efter en kort tid tyckte folk att han var ungefär likadan som före sjukdomen. Men snart märkte han själv att det inte var så. Han hade blivit fri från sin nervösa ängslan för att hans förordningar inte skulle vara nyttiga för hans folk, han tyckte inte längre att bokstäverna var missnöjda undersåtar som kom för att klaga på honom. Men han märkte i stället att undersåtarna egentligen inte intresserade honom; de var ju nödvändiga, eftersom han inte kunde vara kung utan dem, men de var honom till besvär. När han nu undertecknade några handlingar, så tyckte han visserligen som förr att bokstäverna liknade hans undersåtar, men på samma gång tyckte han att undersåtarna var en ofantlig fårskock på en vitdammig väg. Det tumshöga, med oändligt mycket snirklar prydda "Wi" som började skriften, liknade en vallhund som springer framför, och hans eget namn var fåraherden som kommer efter, och som visserligen tycker om fårkött och varma ullstrumpor, men tycker det är ett ledsammt göra att hålla reda på de dumma fåren.

Sina rådgivare och ministrar, som han förut hade högaktat och värderat, avskydde han nu för att de plågade honom med statssaker när han ville

roa sig. Han hade förut gärna läst i goda böcker och samtalat med män som var utmärkta genom lärdom eller genom mycken erfarenhet. Men nu roade honom läsning och samtal endast om han fick läsa eller höra om någonting kuriöst och löjligt eller något spännande och pikant. För övrigt hade allt som inte rörde hans dagliga liv, allt som inte direkt gagnade eller skadade honom, alldeles upphört att intressera honom.

Han hade emellertid inte blivit så förändrad, att han inte sörjde över förändringen, och han gick till den kloka gumman och frågade henne om råd.

"Käre kung", sade gumman, "jag tror inte det kan hjälpas. Vill du bli lika fri från alla plågsamma tankar som bonden, så får du lov att bli lik honom i annat också. Så länge du inte alldeles har slutat att ha medkänsla och sympati för andra, så länge kan du aldrig bli fri från sorg och smärta, och så länge du inte har slutat att sträva efter kunskap och erfarenhet och efter att förstå världen och dig själv, så länge kan du aldrig bli fri från ovisshet, tvivel och oro."

När kungen hörde detta, företog han sig något som säkerligen i hög grad skulle skadat hans anseende, ifall någon hade sett det. Han tog häftigt av sig rock och väst, slet av sig skjortan och kastade den i spisen. Men gumman nappade den kvickt ur elden, innan den hade hunnit bli bränd, och sade: "Nå, nå, vi skall inte förivra oss. Skjortan kan väl alltid bli nyttig till något, till disktra-

sor om inte annat, och det passar sig ju inte att du går hem utan skjorta. Lyckligtvis har jag ett par av din kammartjänares, som han har gett mig till lagning. Du kan ju ta på dig en av dem. Han är inte någon lycklig man, men en god man, och vill du nödvändigt gå i en lycklig mans skjorta, så försök att göra honom så lycklig du kan, och behåll hans skjorta. Gagnar det dig inte, så skadar det åtminstone inte."

FLYTTFÄGLARNA.

Det var en gång en gammal bågskytt. Nu var han halt och ofärdig och tjänade som vaktknekt på en riddarborg, som låg på en hög klippa vid havet, men i sin ungdom hade han farit i korståg och kämpat mot saracener och hedningar. Man kunde gott märka på honom att han på den tiden måste ha varit en väldig kämpe, och fast han var gammal, var han ännu den bäste bågskytt vida omkring. Han var mycket fåordig, och bad man honom berätta om de fjärran länder som han hade besökt, så ruskade han på huvudet och mumlade nånting som ingen begrep. Men kom det till borgen någon riddare eller vallfärdsman eller farande köpman, som hade varit i Österlanden, så var gubben den ivrigaste lyssnaren när de berättade om sina resor och äventyr. Och när de talte om solljus över det blåa Medelhavet och om ljumma vindars sus i palmdungar och om Österlandens stjärnhimmel över flammande lägereldar, då glittrade gubbens ögon och hans skäggiga läppar log. Men om färdemännen fick veta att gubben själv hade

farit i fjärran länder, och bad honom berätta vad han hade upplevat, så svarade han undvikande: "Det är så längesen. Jag har glömt". — Fast gubben alltid var fåordig och förbehållsam, så var han i vanliga fall varken vresig eller dyster. Men om våren, när skeppen i den lilla hamnstaden, som låg nedanför borgklippan, gav sig ut på långfärd, och om hösten, när flyttfåglarna samlades för att draga mot söder, då blev han underlig till lynnet. Då hade han ingen ro; så ofta han hade ledigt från sin vakt, hastade han omkring nere vid hamnen och var outtröttlig i att fråga sjömännen om allt som på något sätt hade med deras resa att skaffa, och ofta var han så ivrig, att han överansträngde sitt sjuka ben. Och i flyttfågelstiderna tänkte han bara på fåglarna och talade om dem och avundades dem deras vingar och förvånade sig över att de kunde orka med flykten över havet och hitta rätt den långa vägen. Och då hade hans ansikte ett egendomligt uttryck av sorg och längtan, och ibland under ljusa vårnätter och mörka höstkvällar hörde man honom ensam på murkrönet sjunga underliga sånger på ett främmande mål som ingen förstod, men som man trodde att han hade lärt sig i hednaländerna. — Så hände det att man runt om i landen började rusta för ett nytt kors-tåg, och borgherrens son skulle fara med. Korskären skulle segla bort på våren, men den unge riddarsonen hade lång väg till samlingsplatsen och flera uppdrag att utföra under vägen, och där-

för skulle han segla från sin faders borg redan på hösten. Den gamle bågskytten blev ofantligt intresserad och var outtröttlig i att hjälpa till med allt som hörde till korsfararnas utrustning. Så blev det tal om vilken av faderns män som skulle följa med på färden, ty fadern var fattig och kunde bara ge sin son en enda följeslagare. Till sist valdes en jämnårig till sonen, som hade visat sig som en tapper och trogen krigare, och särskilt var en god bågskytt. Då gick den gamle bågskytten till riddarsonen och sade: "Låt mig få följa med dig på korståget! Jag är ju gammal och halt, men jag sitter väl till häst, jag för mina vapen med kraft, och så gammal jag är har jag ännu inte funnit min överman i bågskjutning. Jag har vistats länge i de länder dit du far, fast jag aldrig har velat tala om dem, därför att det skulle ha gjort min smärt samma längtan ännu större. Jag känner deras språk och sedvänjor, och jag kan vara dig till större gagn än en ung och oerfaren man, vore också hans fötter snabbare än Akillevs." Då skratade riddaren och sade: "Gamle vän, det är klokare att du rustar dig att fara till änglars och hälgons land än till saracenernas. En halt krigare kan duga att försvara en borg, men här gäller det att anfälla borgar; och den väpnare, som skall följa mig, skjuter bättre med båge än du." Gubben var envis, men det hjälpte inte, och så kom dagen för avfärden. Det var en klar höstdag och luften var fylld av flyttfågelsrop. Skeppet lade ut, och snart

såg man bara seglet som en vit fläck vid synranden. Borgens folk hade tagit avsked av de två korsfararna och hade sen gått upp på det flata taket av det högsta borgtornet. Det låg på kanten av klippan, som stupade tvärbrant i havet, och därifrån hade man vidare utsikt än från någon annan punkt i nejden. Bågskytten stod orörlig och stirrade efter seglet. Just som det höll på att försvinna, flög en flock flyttfåglar fram, så högt att de såg ut bara som svarta punkter. Då vände gubben sina ögon från seglet och mot fåglarna. Alla visste ju, att han högt älskade dessa vingade valfärdsmän, men när han nu betraktade dem, fick hans ansikte ett hårt och fientligt uttryck. Han tog sin båge och sade: "Om jag kan skjuta en av fåglarna, vill ni då erkänna att jag är bättre bågskytt än han som fick följa med vår unge herre på korståg?" "Det kan vi tryggt lova att göra", svarade de andra, "ett sådant skott är omöjligt". Gubben sköt, och man såg en av de svarta punkterna stanna, börja sjunka och bli större. Den blev allt större och sjönk allt mer, och en vit svan föll ned vid skyttens fötter. Alla uttryckte sin förvåning och beundran över skottet, men gubben tog sin båge, det käraste han ägde, bröt av den och kastade bitarna i havet. Därpå ryckte han pilen ur fågelns vinge och bröt sönder den också. Fågeln var inte död, och när den blev fri från pilen lyfte den sig och flög över tornets bröstvärn ut mot havet, men efter ett par vingslag föll den ner i vatt-

net. Då ropade den gamle bågskytten några ord på främmande tungomål och kastade sig i havet, föll ner några famnar från fågeln och sjönk genast. Borgfolket trodde sig ha hört att de ord han ropade, var ur en av de sånger som han hade brukat sjunga när skeppen for ut på långfärd eller flyttfåglarna drog åt söder.

STEGEN I LUSTGARDEN.

Kvinnan hade ätit av den förbjudna frukten, och hon blev varse att hon var naken. Ja, egentligen var det först nu som hon lade märke till sin egen kropp. Förut hade hon levat i så innerlig samhörighet med hela skapelsen, så att hon aldrig hade tänkt på skillnaden mellan henne själv och den övriga världen, mellan hennes kropp och tingen kring henne, och mellan allvärldens liv och det liv som sjöd i hennes ådror. När hon för första gången lutade sig ner över en av Edens spegelklara källor och sålunda för första gången såg bilden av sitt eget ansikte, så blev hon ej mer förvånad över att se detta nya och okända väsen än hon blev när hon för första gången såg en fisk tätt under vattenytan; hon hade ingen känsla av att det liv som talade ur spegelbilden av hennes ögon var något annat än det liv som röjdes i den övriga skapelsen. Och när hon för första gången hörde återljudet av sin egen röst i en av Edens svala grottor, så blev hon ej heller förvånad; det fanns för henne ingen skillnad mellan det ljud som kom från hennes

läppar och det som kom från klippväggarna; det var för henne lika naturligt att klippan talade som att hon själv gjorde det, och hon förvånades ej heller över att rösten från klippan hade samma klang och uttryckte samma känslor som hennes egen. När Edens sol gick upp för att lysa över jorden som Herren ännu ej hade förbannat, så väckte detta skådespel ej heller någon undran hos henne, skapelsens uppvaknande flöt fullständigt samman med hennes eget, det var som om morgonvinden började blåsa därför att hon halvvaken drog ett djupt andedrag, som om världen fylldes av ljus därför att hon slog upp ögonen, som om fåglarnas morgonsånger vore återljudet av det pärlande och kvittrande skratt med vilket hon hälsade den nya dagen. Och när hon för första gången hörde en osynlig lärka sända ut sitt strålregn av toner, så frågade hon sig ej varifrån sången kom. Det var hela skapelsen som sjöng, och hennes väsen sjöng med, och hon undrade lika litet över det som en tråd i en sammantvinnad sträng undrar över att den dallrar samman med de andra trådarna, och om det hade växt ut vingar på hennes axlar och hon själv hade blivit en lärka och sjungande stigit upp mot himlen, så skulle hon ej ha märkt förvandlingen. När hon lät en orm slingra sig omkring sin arm och såg hur hans glänsande skinn stack av mot hennes hy som ännu ej brynts av sol och vindar, så gjorde denna syn på henne samma intryck som när hon lindade sitt långa, svartglän-

sande hår kring armen. Och liksom hon ej hade något sinne för skillnaden mellan sin kropp och den övriga skapelsen, så hade hon ej heller givit akt på skillnaden mellan de olika tingen och mellan de olika delarna av hennes egen kropp. När hon såg en fågel som satt och sjöng i ett träd med doftande blommor, så hade hon ingen känsla av att doften kom från blommorna och sången från fågeln; för henne var sången vällukt och doften välljud. Och när hon såg träden böja sig för vinden och vågorna slå mot stranden och kände sitt eget hår fladdra, så förstod hon ej att det var vinden som åstadkom dessa tre olika verkningar, förstod det ej därför att alla dessa tre ting för henne var ett. När hon gjorde ett hopp och därvid kraftigt sträckte fram armarna, så kände hon det som om det var armarna som lyfte henne upp över marken. Men nu, sedan hon ätit av frukten, öppnades hennes ögon och hon såg att hon ej var ett med skapelsen. Det var som när man om morgonen legat i en ljuvlig halvslummer, där inga bestämda bilder träder fram för medvetandet, utan där intrycken av ljuset och fågelsången och morgonvinden smälter ihop till en enhetlig och omedveten förnimmelse, och man sedan så småningom vaknar upp till medvetande om sitt eget väsen och om tingen omkring en. Förut hade hon bara känt hur allvärldens liv var i henne, liksom en simmare som nyss har hoppat ner i ett svalt bad och bara känner hur svalkan strömmar genom hans kropp

som om de svala vågorna runne i hans ådror. Men nu började hon känna att hon var i världen och världen var omkring henne, liksom simmaren som börjar frysa och känner vattnet likt en kall hand som kramar honom. Och hon såg också, att skapelsen inte var ett odelat väsen, utan bestod av tusen olika ting. Hon var liksom en som legat med slutna ögon på en äng och känt doften från jorden och från gräs och blommor och hört surret från flygfän, men som sedan stiger upp och ser att doften kom från miljoner olika grässtrån och blommor, och surret från tusen olika flygfän. Hon såg nu skillnaden mellan marken och allt det som växte på den och mellan djuren och växterna, och hon såg också skillnaden mellan fåglar och fyrfota djur och mellan trädens stammar och deras blad. Och likaså såg hon skillnaden mellan de olika delarna av sin egen kropp, och när hon satt stilla och bara rörde fingrarna, så kunde hon tycka att hennes hand var ett väsen för sig själv utan samhörighet med den övriga kroppen, att den var ett träd som böjde grenarna för vinden eller en spindel som kröp fram på långa ben. Och först nu märkte hon också att det fanns förändring och rörelse, inte bara trädens böjning fram och åter i vinden och fjärlarnas och stoftkornens dans i solen, utan också en rörelse som mot ett mål. Hon såg att vågorna i Edens flod flöt bort och inte kom tillbaka, hon såg ett blad som hade fallit ner i vattnet, och hon följde det med ögonen tills det för-

svann. Och hon såg att solen vandrade på himlen, och hon såg de vita molnen som drev fram liksom skum på ett blått vatten. Och hon kände det som om himlen värkligen vore den blåa ytan av en väldig flod och molnen skum på ytan och hon själv ett viljelöst ting på flodens botten, som såg skumflagorna segla förbi men själv sakta fördes fram av strömmen mot ett okänt mål. Och ju mer hon tänkte på denna rörelse i skapelsen, dess mer ofattbar syntes den henne, och till slut var det som om ett stort och väldigt väsen, åt vilket hon ej kunde ge något namn eller någon gestalt, gick fram genom lustgården. Och det var, som om hon hörde dess steg och inte visste, om det kom för att trampa henne under fötterna eller för att ta henne med dit, där molnen fanns när de hade försvunnit från synranden och där solen var när den hade gått ner om kvällen. Och hon blev förskräckt och gömde sig bland träden i lustgården.

SKÖLDEN.

Alastor, en ung grekisk krigare, satt framför sitt tält och vilade sig efter striden. Inne i fältet och i lägret omkring ansade kamraterna sina sår, putsade sina vapen och talade om striden. Men Alastor satt stilla och var alltför fylld av tankar och intryck för att kunna tala, ty det var den första strid han hade varit med om. Han hade skäl att vara nöjd, hans kamrater sade att han hade skött sig mycket väl. Visserligen hade han ej dödat någon, men man fick ju inte begära allt för mycket framgång i början. Han hade i alla fall sårat två, och hans vän Agathokles trodde nästan att den enes sår var dödliga. Då Alastor hörde detta, hade han gått ut på stridsfältet för att se om han kunde finna sin motståndare bland de stupade. Ty om han verkligen hade dödat en man, så ville han naturligtvis gärna betrakta denna sina vapens förstlingsskörd. Han fann dock inte den han sökte. Men han var inte heller alldeles säker på att han skulle ha känt igen honom ifall han hade träffat på honom.

Alastor hade ända från barndomen ständigt tänkt på och drömt om krig och strider, fast han nu för första gången hade deltagit i en drabbning och sett svärdfallna män. När han var gosse hade han ständigt lekt krig med sina kamrater. Men han hade aldrig på allvar tänkt på vad det betydde att stupas i strid. Han hade hört sin moder och kvinnorna i huset tala om, hur förfärligt kriget var och hur stor sorgen blev i ett hus när fadern eller någon av sönerna bars hem död. Men ingen av hans närmaste hade då ännu dött, vare sig i strid eller av sjukdom, och han hade ingen föreställning om döden. Den föreföll honom vara någonting som liksom hörde till leken, fast han inte riktigt förstod vad det var. När han tänkte på att han en gång skulle vara död, var det som när han tänkte på att han en gång hade varit ett helt litet barn som låg vid sin moders bröst och på att han en gång skulle ha långt vitt skägg och att hans leksystrar en gång skulle få små barn. De döda var för honom ett annat slags folk, som han inte förstod sig på, men som det knappast föll honom in att tänka på, liksom de gamla och de nyfödda barnen var det. När han tänkte på att de döda blev stela och måste ligga alldeles stilla, tänkte han sig det närmast som när han själv måste sluta sin lek och gå och lägga sig. Det var tråkigt, men han var oftast trött och det var skönt att somna.

När han i dag hade gått ut till striden, hade han känt spänning och feberaktig oro men ingen fruk-

tan. Och medan striden pågick, hade han ej tänkt på någonting annat än själva striden. Det enda intryck han kunde minnas, var att han hade tyckt att allting gick så ofantligt fort. Hans ögon hade snabbt och klart uppfattat motståndarnes rörelser, och hans muskler hade blixtnabbt lämpat sina egna rörelser därefter, utan att han i nästa ögonblick var medveten om att han hade tänkt göra just den stöten med lanssen eller den svängen med skölden. Men på samma gång och liksom bakom detta hade han haft en känsla av att röra sig i svindlande fart, en känsla som när han från en klippa hoppade på huvudet i vattnet. Och så tycktes allting leva. Inte bara var och en av hans egna lemmar hade varit som ett självständigt väsen, det var som om spjut och sköldar hade rört sig av sig själv, som om hjälmbuskarna hade varit väldiga fåglar och de blixtrande svärds klingorna silvervita och fensnabba fiskar, ja, som om marken själv hade haft liv och slungat fram fienderna mot honom, som om det hade varit luften själv som gav upp stridsrop och stön.

När han sedan gick och såg på de fallna, gjorde deras orörlighet efter detta sjudande liv ett djupt intryck på honom. Han hade, utan att tänka det klart, föreställt sig, att när en människa dött, så skulle det vara som när ett ljus hade slocknat, en ton hade förklingat eller en vattenbubbla hade brustit. Men dessa stympade och förvridna ansikten tycktes honom äga något slags liv, fastän olik

hans eget, de tycktes honom tillhöra andra väsen, som han aldrig förr hade sett, och de gav honom intryck liknande dem som han fick av att betrakta kykloper och andra sagoväsen.

Han tyckte, att han inte kunde tänka sig hur deras ansikten såg ut när de levde, och han kom ihåg ett minne från sin barndom, då han en gång hade slagit sönder en dyrbar vas. Han hade förfärad stirrat på skärvorna, och han tyckte att det var som om de inte hade något sammanhang med den minnesbild han hade av vasen, som om varje skärva var något alldeles nytt, som inte hade funnits när vasen var hel.

Medan han tänkte på dessa ting hade han halvt frånvarande betraktat sin sköld. Den var fädernesärvd och mycket gammal och dyrbar. Kring ytterkanten löpte en rand av koppar med drivna figurer ur sagan om Troja. Redan när han var liten och inte orkade lyfta skölden, utan måste krypa omkring den för att se på bilderna, hade de gjort ett egendomligt intryck på honom. De kunde inte röra sig och var dock fulla av liv, de var inte större än hans barnahand, och ändå tyckte han att han kände dem lika väl som han kände husets folk.

Men aldrig hade denna känsla av de orörliga bildernas liv varit starkare och egendomligare än nu, då all livets och kampens spänning ännu sjöed i hans blod. I hundra år hade Paris hållit om Helenas arm, i hundra år hade spetsen av Ajas'

lans varit en fingerbredd från Hektors sköld, men Paris hade inte ryckt Helena med sig, och lansen hade inte träffat skölden. Alastor tänkte på, hur han ofta hade sett brottare och fäktare stå orörliga och lura på varandra, den ene väntande att den andre skulle göra en rörelse och blotta sig, och hur han då blev otålig och eggade kämparna med rop. Men dessa bilders orörlighet tröttade honom inte. Det föreföll honom som om de i sin orörlighet hade levat ett rikare liv än det som brusade kring honom. Han hade hört att dagssländorna levde bara en dag, och han hade tänkt på, hur rik och full av liv denna dag måste vara, som rymde allt vad en mänska kunde behöva sjuttio eller åttio år för att genomleva. Ty det hade aldrig fallit honom in att sådana lätta och vackra väsen som sländor eller fjärilar kunde leva ett liv, som var tommare och fattigare än de jordbundna mänskornas. Men bilderna på skölden levde inte ett långt liv sammanträngt mellan en gryning och en skymning. De levde ett ögonblick, som varade i århundraden.

Fastän de var orörliga, tycktes det flöda liv och kraft ur dem, men inte såsom vatten flödar ur en källa, utan såsom ljus flödar ut ur solen utan att man märker någon rörelse hos strålarna. Alastor tänkte på hur han brukade betrakta karyatider, som på sina huvud bar väldiga tak. De såg inte ut som om bördan tyngde dem, som om de behövde spänna musklerna för att inte digna. Det var som om kraft hade gått ut från dem och hållit bördan

svävande, så att den bara snuddade vid deras huvud. Även när han var mycket liten och alla ting syntes honom levande, hade han aldrig känt något medlidande med dessa marmormänskor, som måste stå orörliga år ut och år in. Det hade förefallit honom som om de alls inte var missbelåtna, som om denna kraftutstrålning, vilken höll bördan uppe, var hela deras liv och fyllde hela deras medvetande, liksom en lågas hela liv är att stiga uppåt och stråla värme och ljus. Att se på dem var som att betrakta en molnfri himmel eller en spegelklar vattenyta. Det kunde han göra ända tills himlen och vattnet tycktes så fulla av liv, att när en fågel flög fram eller en fisk slog en ring, kändes det som när någon av de äldre störde hans lekar och förstörde den fantasivärld som han lekt sig in i.

Ett liv av samma slag var det som bilderna på skölden levde. Han vred skölden så, att de följde i omvänd ordning, Aeneas flykt först och Helenas bortrövande sist. Det gav ändå samma intryck. Det var lika långt från den sista bilden till den första som från den första till den andra. För dem fanns ingen tid och inga händelser, inget ofullbordat och ingen strävan, inget förflutet och inget kommande. Den Hektor, som slungade sin lans mot Protesilaos, hade inget gemensamt med den som föll för Akillevs, den Paris, som höll Helena vid handen, hade aldrig vaktat hjordar på berget Ida och skulle aldrig sända sin pil i Akillevs' häl.

Alastor greps plötsligt av längtan efter detta liv. Hans eget liv, där allt inom och utom honom var i ständig rastlös rörelse, och där han ändå kände sig bunden och ofri, tycktes honom tomt och fattigt. Han var som ett vasstrå, som växer i en raskt flytande ström och ständigt vaggas fram och åter av den, men ändå är bundet vid bottenens dy. Hans eget väsen var inte något avgränsat och formfast, han var inte densamme i dag som i går, på morgonen som på aftonen. Han var som en modell, som bildhuggaren tvingar att ständigt förändra ställning utan att få den att inta den rätta, den som skall få konstverkets evighet. Han var inte någon och blev ständigt en annan, han födde beständigt sig själv under ändlös födslovånda. Han kunde inte få tag på sitt liv i dess helhet. Han hade aldrig genomlevt en dag, bara ett oändligt antal ögonblick.

Medan han satt och tänkte så, fick han se, att skölden hade fått en repa under striden. Patinan hade skrapats bort, och den glimmande repen såg ut som en pil, som flög fram mot en av figurernas sköld.

Detta förde hans tankar tillbaka till dagens strid, och han vaknade upp ur sina drömmier och tänkte på, att de människor, som hade gett sina namn åt sköldens bilder, en gång hade levat samma liv som han, samma splittrande, växlande, oroliga liv.

"Får jag för vana att sitta så här och drömma

bort tiden, så kommer min bild och mitt namn aldrig att smycka senfödda släktens sköldar" sade han för sig själv och log. Han reste sig och gick bort till sina kamrater, halvhögt framsägende ett par rader ur Odysséen:

"Gudarna ville det så, och hjältarna sändes i döden för att ett kväde därom skulle ljuda bland kommande släkten".

VÄRLDSERÖVRAREN.

Det berättas, att när konung Alexander, som sedermera blev kallad den store, en gång som gosse fick höra talas om att det utanför jorden fanns andra och större världar, så utbrast han: "Och jag har ju ännu inte ens erövrat jorden!" När hans omgivning hörde detta, så blev några av dem förtjusta över hans ord, som vittnade om bragdlust och härskarlynne, men andra ansåg dem för övermod som gudarna säkert skulle straffa. Alexander fick sedan veta att ingen mänsklig makt skulle förmå att föra ens en enda trossknekt över till dessa fjärran världar. Men drömmarne om ett erövringsståg utanför jorden lämnade honom inte, och när han såg stjärnorna lysa på himlen, så tänkte han sig ofta att de var otaliga lägereldar och att Mjölkvägen var en lång kolonn av krigare med facklor i händerna. Tanken på att han skulle eröfra jorden hade han redan för länge sedan vant sig vid. När han tänkte efter, måste han visserli-

gen medge att det troligen var omöjligt, och han klandrade sig själv för denna sin förmätenhet. Men omedvetet svävade ändå föreställningen om denna erövring ständigt för honom och gav sin prägel åt hans tankar.

Och dock hade han aldrig gjort klart för sig vad han menade med dessa ord: erövra jorden. Han hade aldrig tänkt sig sig själv sittande på en tron och utdelande befallningar, han hade aldrig drömt om omätliga skatter som bars fram till honom. Han hade visserligen drömt om jublande hyllning från talrika härskaror och otaliga folkhopar, men han hade aldrig tänkt på att i denna hyllning kunde blanda sig avund och smicker, och skadeglädje över en hatad fiendes nederlag. Han tänkte sig detta jubel som ett förstärkande eko, en mångdubbling av hans egen glädje, ungefär som det jubel som brukade hälsa hans ord när han talade om för sina kamrater att hans fader hade gett honom och dem löfte om någonting roligt. Men egentligen tänkte han sällan på segerns följder eller ens på själva segerns ögonblick, utan blott på kampen för segern, en kamp i sval morgonluft med solljus som kom vapnen att blixtra. Och det som kom honom att drömma om kamp och längta efter den, det var den känsla av kraftutveckling som han erfor vid sina krigiska lekar. Vad en strid i verkligheten var, vad den rymde av grymhet och mordlust, lidande, fasa och förtvivlan, det hade han ingen föreställning om, och det hade aldrig fallit

honom in att tänka på det. När han i Homeros läste sådana ord som: "stöten i pannan gick in, och tvärs igenom benet sig trängde kopparspetsade lansen" eller när han hörde sin faders krigare tala om sådana ting, så tänkte han bara på hur roligt det var att stöta sitt spjut i en plank och känna att spetsen trängde igenom. Och när han läste eller hörde talas om hur blod sprutade ur krigarens sår, så tänkte han på hur lustigt det såg ut när sanden yrde upp kring ett spjut eller en kastskiva som träffade marken, och han tänkte på hur mycket vackrare det skulle vara att se det röda, glänsande blodet stänka över kraftiga lemmar "såsom när elfenben färgas med purpur", som Homeros sade. — Och denna känsla av kraftutveckling som han ålskade så högt, den tycktes honom mångdubblad när han fick anförä sina kamrater i krigslekar. När han förde fram dem till anfall och själv sprang framför mitten av slaglinjen, så kände han det som om det bara var han själv som rusade fram, som om slaglinjens bägge flyglar bara var ett par väldiga och jättestarka armar som han sträckte ut för att i en enda omfamning krama sönder allt motstånd. Och när han tänkte sig sig själv erövrande jorden, så tänkte han sig i spetsen för en ofantlig här, vars flyglar nådde synranden både i öster och väster, och han tyckte att med båda dessa jättearmar famnade han hela den stora och sköna jorden och lyfte den mot solen, lyfte den så högt att han måste höja sig på tåspetsarna, och han

tänkte sig att det skulle vara, fastän i oändligt mycket högre grad, samma känsla som när han lyfte en av sina leksystrar högt över sitt huvud och njöt både av att hålla henne i sina armar och av att känna sin egen styrka. — Men även om det hade varit möjligt att på detta sätt känna sig famna hela jorden så fanns det ju, sade man, andra världar utanför jorden, världar som ingen mänska kunde nå. Även om han verkligen ägde dessa jättearmar som han drömde om, så skulle det ju vara fåfängt att med dem söka nå stjärnorna som glänste som lockande gyllene frukter, Tantalos frukter. — Redan när det gällde jordiska ting led han av att känna alltings begränsning. När han tävlade med sina kamrater om vem som kunde kasta längst, och därvid såg att spjutet eller kastskivan hade nått höjdpunkten av sin bana och började sänka sig, så kände han nästan sorg. Han skulle ha velat att spjutet alltjämt hade fortsatt att stiga, även om det var hans medtävlare som hade kastat det, och hans eget kast sålunda skulle bli överträffat.

När han färdades fram på en väg och såg avtagsvägar grenat ut sig åt alla håll, så kände han samma känsla av begränsning. Han skulle velat på samma gång följa alla dessa vägar som han såg leda bort till lunder och gudahus och mänskobonningar, han kände sig som en sjö eller källa som vill flyta ut åt alla håll i bäckar och floder. Och när han stod på en hög kulle så att han kunde se ut över hela nejden, så var han inte nöjd med vad

han såg. Han ville på samma gång se det som var bakom honom, han ville vara solen så att han med en enda oändlig blick kunde omfatta hela den sköna jorden. Ja, världen var så oändligt stor, och vad han kunde tillägna sig av den var så oändligt litet. Det var som när han var så törstig att han tyckte att han skulle kunna dricka ur hela havet och så kom fram till en källa som hade så höga kanter, så att han inte kunde lägga sig ner och dricka, utan bara hämta upp några droppar med händerna. —

En eftermiddag hade dylika tankar plågat honom, och för att döva dem satte han sig upp på sin häst och red bort i ilande fart utan att tänka på varthän. Han såg ständigt nya landskapsbilder rullas upp framför sig, och det var som om den ständigt vikande synranden var en ringvåg, en sådan som bildas när man kastar en sten i vattnet, och som om han själv var en annan sådan våg, som av en okänd kraft drevs att vidga sig till en allt större rund tills den slutligen omspände hela havet. Så red han utan rast eller ro tills både hästen och han var uttröttade, och då var det kväll. Han red upp på en kulle och steg av hästen.

”Och solen sjönk och alla vägar blevo mörka.”

Och när natten sänkte sig över jorden började också Alexanders häftigt sjudande blod att svalkas. Hans oroliga tankar och hans brännande längtan lade sig till ro liksom en fågels vingar som fälles ihop till natten. Han stod stilla, utan några

bestämnda tankar, och bara lät nattens ljuvlighet strömma över sig. Det var som om alla ting hade kommit närmare varandra. Han kunde inte längre urskilja de enskilda träden i den närmaste dungen, de hade flutit ihop till ett, liksom en skock får som mot kvällen flockar sig tillhopa så att de på avstånd ser ut som en snödriva. Och från en bäck som han visste låg långt borta, hördes sorlet klart och melodiskt som om det hade kommit nära ifrån. Och det var som om tingen också hade kommit närmare honom. Han kände sig som en vandrare, som kommer hem sent på natten när alla ljus är släckta och alla sover. Han kan inte se dem som är i huset, han hör deras andning och kan inte skilja den enes från den andres, men han känner ändå glädje över att vara hos de sina, och det är som om deras själar förenade svävade i rummet.

Och Alexander kände att han älskade alla dessa ting som omgav honom, älskade dem som besläktade väsen. Han längtade inte mera efter att famna hela jorden och lyfta den mot solen i jublande och övermodig kraftkänsla, han ville i stället själv bli sluten i dess famn, komma den så nära att han kunde höra dess andedrag och dess hjärtas slag. Han kom med ett leende att tänka på att när han var liten, ville han ofta att hans fader och moder bäge två på en gång skulle ta honom i famn, så att de på samma gång omfamnade varandra. Och nu kände han en liknande känsla. Han ville känna hur alla dessa ting som omgav honom, var ett enda

väsen, och hur detta väsen omslöt honom så att han var ett med det och ett med vart och ett av de tusen väsen som det bestod av. Han lade sig ner i gräset och njöt av att sträcka ut sina lemmar så långt som möjligt. Och han önskade att han hade kunnat sträcka ut dem ännu längre, att de hade kunnat tränga ner i jorden som trädrötter, ner till de dolda källsprängen. De porlade och glittrade så vackert när de kom upp till jordytan, och han ville lära känna dem sådana de var längst nere i sitt väsens djup, liksom man, när man ser en mänska med ett solljust leende och en glatt klingande röst, får lust att se henne sådan hon är när allvaret har gjort hennes ögon och röst djupa och mörka.

Så låg han och andades den härliga luften, fylld av daggens friskhet och av lukten från tusen örter. Och denna luft, som man inte kunde se och ta på, bara känna hur den svalkade kinderna och fyllde bröstet med en ljuvlig känsla, det var som om den var ett levande och okroppsligt väsen, som om den var tingens själ, i vilken doft och ljud, osynliga och ogripbara de också, svävade omkring som stilla tankar. Han hörde nattvindens sus bland bladen, liksom en lågmält viskning där man i varje ögonblick tror sig urskilja orden men ändå aldrig gör det. Och han kom att tänka på sagan om Narkissos' älskade, vars kropp förtärdes av kärlek, så att den blev blott en röst, och han kände lust att dela hennes öde. Han ville bli befriad från sin

kropp, denna starka och sköna ynglingakropp som han annars älskade nästan som om den var ett ting utom honom själv, på samma sätt som han älskade sin trogna häst och sina goda vapen; han ville att den skulle försvinna, inte tyna bort och vissna i sjukdom och ålderdom, utan lösas upp och dunsta bort som dagg och morgondimor i solen. Då skulle han bli blott en röst, han skulle bli detta stilla sus i natten, som tycktes honom vara allvärldens innerliga viskning. Och då skulle han kunna förstå hela skapelsens liv, förstå vad örterna kände när knoppen slog ut, vad sädeskornen kände när de lades ner i jorden; nej, icke förstå det så som han förstod mänskors ord, utan känna det, liksom han kände vattnets svalka eller solens värme tränga genom sin kropp. Men han förstod ju också, att allt detta som han längtade efter, det kunde han aldrig nå. Denna tingens själ, som han hörde susa bland träden, den var som Dafne i sagan: när man försökte att fånga den, så blev den förvandlad till ett träd, bakom vars hårda bark man inte kunde känna hjärtats slag. — Så låg han och tänkte på alla dessa ting och såg upp mot stjärnorna. Och åter kom tanken på de andra världarna bortom jorden över honom. Där borta i dessa okända världar, där var kanske natten ännu högtidligare, suset i träden ännu underbarare än här, där skulle kanske tingens själ ännu starkare kalla på hans själ. Och med ens kände han sig som om han vore en vattendroppe i en klippskreva vid

stranden av en sjö. Droppen längtar efter att förena sig med sjön, men vägen är stängd. Och längst borta vid synranden, så långt borta att det synes bara som en strimma som glittrar när solen skiner på det, ligger det stora, oändliga havet.

ARKIPELAGEN.

Amyntas var född på en av öarna i det hav som förr kallades för Ikaros'. Men han visste inte vilken av dem som var hans fäderneö, ty han hade blivit bortrövad medan han ännu var så liten att han inte visste vad ön hette eller ens att det fanns några andra öar än den. Nu var han en yngling och var slav på Naxos. Hans husbonde var god och vänlig mot honom, men Amyntas var oftast sorgsen, ty han tänkte på sitt hem och kände sig ensam och främmande. Han trodde sig minnas att hans fader och moder var unga när han blev bortrövad, och han tänkte att de kanske fått flera barn sedan. Och dessa hans syskon, som han aldrig hade sett och inte skulle känna igen om han fick se dem, de hade kanske också blivit bortrövade och gick på någon annan ö, eller kanske på fastlandet, och längtade efter far och mor och sin äldre bror som de aldrig hade sett. — Han brukade ofta se på stjärnorna, och ibland tyckte han att de såg ut som främmande men vänliga ögon som såg

ner på honom med sorgsen och frågande blick, lik-
som om de också var bortrövade barn som sökte
sina syskon.

Amyntas' husbonde var köpman, och Amyntas
följde med honom på hans handelsfärder. Så kom
han att besöka allt flera av öarna i arkipelagen, och
han brukade tänka, att om det en gång hände att
han kom till sin fäderneö, så skulle han känna sig
hemma där, och han hoppades att hans husbonde
skulle ge honom något arbete på ön så att han fick
stanna där. Men hur många öar han än besökte,
så kände han ändå alltid samma känsla av främ-
lingskap och hemlöshet. — Till sist hade han varit
på alla öar i arkipelagen, men ännu hade hans
hjärta inte sagt honom att han var hemma. Och
allt mer började han tro att han överallt skulle
känna sig hemlös.

Han hade varit borta för länge. Även om ödet
skulle foga det så att han kom till sin faders hus,
så skulle de dryader och källnymfer som bodde i
träden och bäcken därintill, inte känna igen ho-
nom; trädens sus och bäckens porlande skulle ald-
rig få den obeskrivbara förtroliga ton som de har
där man känner att man är hemma. Aldrig skulle
han, när han på kvällen lade sig ner för att sova,
få känna en känsla av att just denna plats fram-
för alla andra var den som han borde sova på, där
sömnen skulle bli ljuvast och drömmarna vackrast.

Vid samma tid som känslan av hemlöshet bör-
jade bli starkare, fick han, vid skilda tillfällen, av

olika personer och i dunkla ord höra talas om att stjärnorna var världar liksom jorden, och han hörde också några som påstod att mänskans själ efter döden vandrade bort ur hennes kropp till andra mänsko- eller djurkroppar. Hans sagesmän kunde inte ge honom närmare besked om dessa ting, och själv var han ju en olärd slav och hade sällan någon tid att tänka på sådant. Men när han om natten seglade fram över havet och såg stjärnorna lysa, så tänkte han, att himlen kanske var ett väldigt hav och att stjärnorna var öar. Det var ju inte orimligare än att tro att de var jägare som Orion, eller Afrodites mjölk som Mjölkvägen, eller drakar och björnar.

Och att han alltid kände sig främmande och hemlös, det berodde kanske på att hans själ hörde hemma på någon av dessa stjärneöar, men på något övernaturligt sätt hade blivit bortförd till jorden, liksom hans kropp hade blivit bortförd från fäderneön. Men kanske kunde hans själ åter bli hämtad från jorden, fast han inte kunde föreställa sig hur det skulle gå till.

Men när han tänkte på att stjärnorna var öar, så kom han också att tänka på Odyssevs, som irrade omkring så länge från ö till ö och så ofta var nära att omkomma. Vem kunde säga honom hur länge han själv kunde få irra omkring från stjärna till stjärna, och vem visste vilka farligheter han måste gå igenom innan han kom fram till sitt Itaka. Itaka? Ja, Odyssevs strävade efter att komma hem

till Itaka, men han själv kunde ju inte veta vilken stjärneö som var hans hem, lika litet som han visste vilken ö på jorden som var det.

En gång när han stod i sådana tankar såg han en stjärna falla. Han hade aldrig förr haft klart för sig vad ett stjärnfall betydde, men nu kom han att tänka på, att om stjärnorna var öar i ett hav, så var väl ett stjärnfall en ö som sjönk i havet, liksom det jordiska Atlantis hade gjort. Den stjärna som föll nu, den var kanske just hans stjärneö, hans hemlösa själs Itaka, som likt ett Atlantis sjönk i rymdens oändliga hav.

FRESTELSEN.

Och djävulen förde Kristus upp på ett högt berg och visade honom alla riken i världen och deras härlighet och sade: "Allt detta skall jag giva dig om du faller ner och tillber mig". Och Kristus såg ner mot bergets fot, och han tyckte att där utbredde sig liksom ett hav av något underbart klart och genomskinligt ämne, som kunde vara likaväl vatten som luft, och som övertäckte hela jorden utom berget han stod på. När han såg ut över ytan och solen lyste på den och vinden krusade den och molnen speglade sig i den, så skiftade den i blått och grönt och pärlemorfärg, men när han fäste sina blickar på någon bestämd punkt, så såg han landskap och städer och byar, och havet som täckte dem tycktes bara som en underbart tunn och klar luft, som gjorde trädens grönska friskare och solljuset klarare, och som gjorde att han kunde se in i människornas ögon och se vad som fanns djupast nere i deras hjärtan, så som man kan se ner i en klar källa och se stenarna på botten. Och han såg stora och folkrika och välmående städer, och bor-

gar och konungahus som glänste av marmor, och skattkamrar fyllda med guld och silver och ädla stenar. Han såg furstar och folkens väldige, och han hörde hur deras hovmän och tjänare sade till dem: "Du är den störste av alla konungar och den lyckligaste av alla människor". Men han såg också falskhet och smicker i hovmännens hjärtan, och i furstarnas ögon läste han hur de längtade efter ännu större makt och fruktade att förlora den de ägde. Och han sade till djävulen: "Visa mig den störste och mäktigaste man på jorden!" Och djävulen visade honom kejsaren i Rom och sade: "Denne är den mäktigaste bland människor, och dock råder han bara över en del av jordens riken, men åt dig vill jag giva alla riken på jorden och all deras härlighet, om du vill falla ner och tillbe mig". Och Kristus såg kejsaren, och se, han såg en förtvivlad och bitter man, som hatade alla människor och vämjdes vid sig själv, och han sade: "Denne råder bara över en del av jorden, och ändå är han så olycklig. Hur oändligt mycket olyckligare skall då ej den vara som råder över hela jorden."

Därefter vände han sitt öga till andra syner. Han såg människor som arbetade och gjorde sig möda och älskade sitt arbete. Men han såg också, att fastän arbetet gav dem glädje, så längtade de ständigt efter att det skulle vara färdigt och målet skulle vara uppnått. Och när så arbetet var färdigt, började de strax tänka på nya mål, liksom en plogman som så snart han har plöjt en fåra färdig,

strax vänder om plogen och börjar på en ny. Och ständigt stördes arbetets glädje av tusen vedervärdigheter och bekymmersamma tankar, liksom drag-oxen plågas av flugorna som surrar kring honom och kryper på honom.

Han såg också unga älskande, och föräldrar med sina barn, och gamla som gladdes åt sina barnbarn, och hans hjärta, som hade förblivit kallt då han såg kejsarens och furstarnas prakt, började röras. Men han såg också, att i denna lycka blandade sig en längtan efter något ännu större, något som ej kunde mätas med jordiska mått, och han såg att denna längtan var starkare ju större och rikare lyckan var. Och han förstod, att strävandets och värkets lycka var som den friska morgonluften, som lockar fågeln att flyga allt högre, och att ägandets och uppfyllelsens lycka var som ett ljuvligt vin, som släcker törstens kval men ändå väcker lust att dricka mer. —

Medan han tänkte så, gick solen ner och natten föll på. Och det var som om natt hade fallit också på alla de riken i världen som han hade sett, och som om i nattens stillhet doften från alla jordens blommor, och sången från alla jordens näktergalar, och alla älskandes kärleksord och alla mödrars vaggsånger hade stigit upp till honom liksom en väldig våg, som med mäktigt och manande brus rullade fram mot berget. Och tätt intill sitt öra hörde han djävulens röst, dämpad men klar, på en gång lockande och hotande, brännande och isande:

"Av jord är du kommen och till jord skall du åter bli, men innan dess skall hela jorden tillhöra dig, om du själv vill fullt och helt höra jorden till och låta fara allt som inte är av denna världen. Men vill du det inte, så skall jorden vara för dig som om den vore förbannad, tistlar och törnen skall den ge dig, och du skall inte finna en plats att luta ditt huvud emot."

Och Kristus stod orörlig och hans själ skälvde av avgörandets oro liksom tungan på en våg. Men så lyfte han sitt huvud och såg ut i natten och lyssnade. Och det var som om den väldiga vågen, som han nyss hörde, hade brutits mot berget, och likt det vemodiga skvalpet av en tillbakaströmmande våg tyckte han sig förnimma alla mänskohjärtans längtan efter något som är större än jordisk lycka. — Och han såg nattens ljuvlighet och sade: "Aldrig är jorden så skön som när natten har höljt den i sin mantel. Men ju skönare jorden är, dess mer väcker den längtan bort från jorden."

Då vek djävulen misslynt bort från hans sida, och stilla nattvindar började fläktas som suset av stora vingar, och på fästet höjde sig halvmånen med uppåtvända horn lik en stor gyllne offerskål, ur vilken all jordens längtan stiger upp mot himlen.

GULDSMEDEN I VILLABELLA.

På den tiden då Vår Herre och Sancte Per vandrade omkring på jorden, hände det en kväll att de kom till en plats, där sedan staden Villabella blev anlagd. På den tiden fanns där bara en liten by med några få hus, men redan då bodde där goda människor och växte där gott vin. Dagen hade varit varm och de bägge vandrarna hade gått långt, och Sancte Per var trött och förstig. De fick se en gubbe som såg klok och vänlig ut och som satt framför sitt hus, och honom bad de om natthärbäрге. Han bjöd dem att sitta ner på en bänk under ett stort träd och sände sin dotter att laga till kvällsmat. Kvällen blev sval och ljuvlig, maten smakade så förträffligt efter den långa vandringen, gubben var så klok och världserfaren och ändå så glad och öppenhjärtig och hans dotter var ett så älskvärt barn, så att de bägge vandrarna kände sig lätta och glada till mods, och när gubben bjöd dem

att dricka vin, så svarade de ja, vilket de annars inte brukade. Vår Herre tog gubbens dotter i knäet, och Sancte Per blev så upprymd så att han började sjunga en visa, en glad och vacker roddarsång, som han hade lärt sig när han första gången fick följa med sin fader på fiskefärd på Genesarets sjö.

Flickan bad honom sjunga den omigen, och det gjorde han och blev alltmer barnsligt glad, och Vår Herre såg på honom med sina stora milda ögon och log och sade: "I kväll tycker du visst inte att jorden är en jämmerdal". — Natten var så ljum, så mild och doftande, så att de bägge vandrarna ville inte gå och lägga sig inomhus, som värden bjöd dem, utan de sov under det stora trädet, och på morgonen sade Vår Herre: "Petrus, i natt drömde jag om blommorna och fåglarna hemma i Nazareth" — Så drog de sina färde, och tiden gick och byn blev till staden Villabella. Det blev aldrig någon stor eller egentligen märkvärdig stad, men därför att de två vandrarna som drog omkring för att lära mänskorna livets allvar, där hade glatt sig åt jordelivets behag, därför blev i Villabella allvaret gladare och glädjen mindre tom än annanstans, därför tog man där bättre än annanstans vara på allt glatt och vackert, därför levde man där sitt liv fullare, rikare och starkare än annanstans, utan att ändå glömma dess förgänglighet.

Stadens kyrka var inte stor, men mycket vacker, och man reste från långa håll för att se på den. I århundraden hade stadsborna arbetat på att bygga

och smycka den, och ändå tyckte de aldrig att den blev färdig och vacker nog, ändå tröttnade de aldrig på att offra pengar och arbete på den. "Er kyrka blir väl inte färdig förr än på yttersta dagen", sade man i grannstaden; där ville man ha allting avslutat och ordentligt och tyckte det var lika slarvigt att ha en kyrka som ständigt behövde bättras på, som att gå med trasiga skor. "Nej, den blir nog inte färdig förr", svarade Villabellaborna, "men då kommer den också att vara så vacker, så att Sancte Per själv stiger in och läser en mässa, Sancta Cecilia spelar på orgeln och änglakören sjunger, och den skickligaste av de klockare som har funnits i staden, får den nåden att trampa orgeln åt Sancta Cecilia."

Stadens rådhus var också vackert, och på rådhuskällaren sjöng man mer och grälade mindre än på andra rådhuskällare.

På en hög backe utanför staden stod dess galge. Den var av bästa eke och ofantligt omsorgsfullt och väl gjord, och när man i andra, större städer skulle resa en ny galge, så for man till Villabella för att ta dess galge till mönster. Då följde åldermannen i timmermännens skrå med främlingarna och visade galgen och framhöll alla dess förtjänster, och sen strök han smeksamt de kraftiga och finhyvlade stockarna och sade: "Ja, det får jag då säga, att till och med den störste mästertjuv kunde känna sig stolt över att bli hängd i en sån galge."

Men åldermannen och främlingarna var de enda

som besökte galgbacken. Ty i mannaminne hade ingen behövt hängas i Villabella, och platsen kring galgen var inte upptrampad, utan där växte gräs och blommor. En gång sade en snickargesäll i staden: "Det heter ju, att har man klave, så får man ko, men det måtte inte vara sant, för här i staden har vi ju en fin galge, men inga galgfåglar."

Det skämtet skrattade man åt så länge, att en annan snickargesäll blev avundsjuk och sade för sig själv: "Jag skall väl laga att det kommer några då", och så gick han och spikade upp några fågelholkar på galgen, och det kom snart fåglar i dem, och så sade han: "Gå upp till galgen och titta, så ska ni få se på trevliga galgfåglar". Det blev en förfärlig uppståndelse och gesällen fick böta för opassande skämt med rättvisans majestät. Men fågelholkarna fick sitta kvar.

Villabella var inte egentligen någon särdeles lugn och fredlig stad. Man ställde gärna till upplopp och bråk, men dessa var sällan hätska och bittra. "Man skall aldrig bli så arg så att man mister sitt goda humör", var ett ordstäv i staden. Var man missnöjd med borgmästaren, så traskade man inte i oordnade skaror till rådhuset och skränade skymford, utan man tågade i procession och sjöng muntra smädevisor.

Och hade någon borgare försyndat sig, så dopade man inte honom i smuts eller tjära, utan i bassängen vid springbrunnen på stadens torg. Och då strömmade skämt och speglosor över syndarens

huvud i rika kaskader, pärlande och glittrande som den vattenstråle som springbrunnens knubbiga triton ur sin snäcka sprutade upp mot Villabellas glada sol. Och när den doppade dök upp ur vattnet, flåsande och frustande som en forntida havsgud, då skrattade folket liksom barn som leker tittut, och tritonen tycktes också le, liksom om han tänkte på den tid då han inte var av brons utan var ett levande väsen som plaskade omkring i blåa böljor, och vattenstrålens plaskande fick klangen av ett homeriskt löje.

Slogs man i staden, så gjorde man det inte i nattmörka gränder, utan mitt på ljusa dagen, hälst på torget, så att så många som möjligt skulle få njuta av skådespelet, och aldrig annat än i fullt nyktert tillstånd. "Strid kräver ett kallt huvud, och till ett rus hör frid och sämja", sade de lärde i staden, och tillade: "Att slåss när man har druckit är att visa sidovörtnad mot både Hermes och Dionysos. Och man bör, så långt religionen det medger, vörda de gamles gudar. Om man betänker att de levde i hedendomens mörker, måste man medge att de var ganska bra folk."

I stadens ordningsstadga var det förbjudet att aga sina barn för öppna fönster och att ha vagnshjul eller gångjärn eller väderflöjlar som gnällde och lät illa, och denna stadga efterlevdes noga. Det var också förbjudet att sjunga högt om nätterna, men detta förbud efterlevdes inte alls, och om nattväktaren tyckte att sången lät för svag, så stämde han själv in.

Man ville överhuvudtaget ta del i allt som hände och skedde. Ropades det "leve", så hurrade alla med, och hurrade man inte, så skrek man "pereat", men man stod inte tyst, och ropade någon på krogen "skål" till sin granne, så skålade allesammans. Hölls det auktion, så bjöd man ofta på saker som man inte ville ha, bara för att det skulle bli lite livligare. Slogs två pojkar på gatan, så dröjde det inte länge förr än alla pojkar i närheten var inblandade i striden, och man påstod, att när tupparna gol om morgnarna, så brukade kyrktuppen gala med.

Villabellaborerna var i många fall som barn, som tycker att leken är roligare om de får lov att stimma och väsnas. Och ändå fanns det knappast någon ort där man högre älskade och ärade det tysta, tålmodiga arbetet. "Gud gjorde världen på en vecka utan att ha övat sig i konsten förut, men en mänska bör vara glad om hon kan efter ett helt livs övning göra ett riktigt bra bord eller ett par alldelles felfria skor", sade man i staden. Varje hantvärkare ansåg sitt yrke alldeles outhärligt för världens bestånd och betraktade sina redskap lika vördnadsfullt som om de varit relikier och regalier. När skraddarna bläddrade i de anteckningsböcker, där de hade skrivit upp måtten på de kläder som skulle sys, så läste de dessa klumpigt skrivna siffror lika andäktigt som forntidens vise läste de heliga tal som anger världens grund och väsen. De gamla gummorna spann sin ull med ett allvar och

ett nit som om de hade spunnit ödesgudinnornas tråd, och de sade ofta: "Jaha, det är då sant att mänskans liv hänger på en tråd, för har man inte ordentligt garn till sina kläder, så kan man aldrig vara säker för förkylning, och den är roten till alla sjukdomar."

Och liksom det finns en evig skomakare, så fanns det i Villabella en evig urmakare, en fattig och lite underlig men vänlig och godhjärtad gubbe som dag och natt satt i en vindskupa och arbetade på en evighetsmaskin, ett underbart urvärk som skulle gå av sig själv, och med vilket man skulle kunna uträtta alla de underbara ting som mänskorna i århundraden hade drömt om. Det var naturligtvis inte samma gubbe, som hade levat genom århundradena, men så fort en dog, fanns det alltid en annan som ärvde hans värkstad, och så hade den gamle urmakaren nästan blivit en sagofigur, en sinnebild av tron på mänskotankens och mänskoarbetets förmåga att behärska materien och göra världen lycklig.

Villabellaborna sade själva, att kvinnorna i deras stad var vackrare än annanstans. Det var de kanske inte, men säkert är att de var gladare och vänligare, och tvätterskorna, som i andra städer ofta blir vresiga och tvära av sitt hårda arbete, var i Villabella nästan de allra älskvärdaste. Om orsaken till detta berättade man i staden denna legend:

När Kristus skulle döpas i Jordan av Johannes, stod det strax ovanför en förnäm romares slavinna

och tvättade kläder, och just när Döparen doppade handen i vattnet för att ösa det på Kristus' huvud, så ropade hon:

"Nej vänta lite! Jag har just nyss slagit ut smutsigt tvättvatten i floden, vänta tills det har runnit undan."

Då väntade Döparen, och under tiden stod kvinnan och såg på Kristus, och så sade hon:

"Käre Mästare, du har tänkt så mycket på de himmelska tingen, så du har inte märkt att din klädnad är smutsig, och det kan ju inte gå an att du blir döpt i orena kläder. Låt mig tvätta dem åt dig, det skall vara gjort på några minuter."

Den barske Döparen ville visa bort henne, men Kristus tackade och lät henne tvätta kläderna, och duvoskepnaden som redan hade kommit för att vara med vid dopet, svävade i mjuka ringar över henne i väntan på att hon skulle bli färdig. När sedan dopet var över, sade Kristus:

"Begär någonting av mig till tack för din tjänst."

Då sade tvätterskan:

"Jag vet att du inte har guld eller silver att ge bort, men ge mig förmågan att alltid vara glad och nöjd, om jag också har det svårt."

Då svarade han: "Ingen kan alltid vara glad här på jorden, men jag skall ge dig den gåvan, att du aldrig skall känna sorg och vrede över andras glädje och lycka."

Tvätterskan kom sedan med sin husbonde till Villabella och stannade där till sin död, och hen-

nes gåva gick i arv till de andra tvätterskorna i staden.

På Villabellas vackra och fridfulla kyrkogård irrade det inte omkring några osälla andar som inte fann ro i graven.

"Folket här i staden", sade den gamle kyrkoherden, "lever sitt liv så rikt och fullt, så att när det är slut, sover de gott som efter en dag av friskt och muntert arbete eller en fäst där man har roat sig så mycket man orkar."

Men barnen, som i månljusa kvällar hade glömt sig kvar på lekplatsen, eller de älskande som vandrade under träden vid flodstranden, eller borgarna som gick hem från samkväm där man hade talat om gångna tider, de såg ofta lätta och luftiga gestalter som tycktes träda ut ur aftondimman eller ur skuggan från träden eller husen. Det var de döda som från sin värld kom på besök till Villabella, likt människor som har lämnat sitt barndomshem och funnit lycka på andra orter, och som då och då vänder tillbaka för att utan bitter saknad men med ett ljust och leende vemod betrakta de platser, där de hade njutit en lycka av mera omedvetet slag. När man mötte dessa gestalter, så gick man ur vägen för dem, inte av fruktan, utan av vördnad och hänsyn, för att de inte skulle bli störda i återerindringen av sina minnen genom att se nya och obekanta ansikten på de gamla kända platserna. Man tänkte sig också de döda inte som försvunna och utplånade, bara som förändrade och med andra

vanor och intressen. När man läste deras namnbokstäver ovanför husdörrarna eller på bohagsting i husen, så var det ungefär som när barnen på skolbänkarna läste inskurna namn på personer som de ibland brukade möta på gatorna, och som då och då brukade komma till skolan och med ett leende titta efter om namnen fanns kvar.

Man tänkte också mycket på de bortgångna släkterna. Varje borgare kände namnet på den som, ibland för hundratals år sen, hade byggt hans hus, och på de flesta av dem som sedan hade bott där. Och han kände inte bara deras namn, utan ofta också deras levnadsöden, deras vanor och väsensart, så väl som en levande kan känna en död som han aldrig har sett. Han visste, vem som hade planterat träden i trädgården, han visste vilka barn som hade fötts och vilka gamla som hade dött i den stora väggfasta sängen. Han visste, i vilka hus dessa döde brukade umgås, han visste vilka vägar och gator de fötter brukade vandra, som hade nött husets höga trösklar och breda, knarrande golvtilljor, och ibland visste han också vilka vägar och stigar dessa längesedan döda mänskors hemligaste tankar brukade vandra. Man levde med i de bortgångnas liv, man deltog i deras kamp och strävan, grät med dem och gladdes med dem och tog parti för och emot dem.

Villabella hade en grannstad, som var den helt olika. På det hela taget var grannsämjan god, men folket i grannstaden ansåg Villabellaborna

för efterblivna, barnsliga och lite löjliga, och Villabellaborna tyckte att grannarna var tråkiga, egenkäre och småsinta.

Egentligen var väl grannstaden lik de flesta andra städer. Solen sken på onda och goda, och rågnet föll på rättfärdiga och orättfärdiga. Men när det var solsken, så hånskrattade de onda över att de hade det lika ljust och trevligt som de goda, och när det rägnade, så tyckte de rättfärdiga det var orätt att de blev lika blöta som de orättfärdiga.

Och om också solen och rågnet inte frågar efter om folk är onda eller goda, så är det i alla fall säkert att solen lyser klarare och rågnet faller mildare på glada och förnöjsamma människor än på trumpna och missbelåtna. Och i Villabellas grannstad var allting så tråkigt. Man saknade emellertid visst inte sinne för glädjens betydelse. Var vår när skolan skulle sluta, höll rektorn ett tal som alltid slutade med orden: "Ja, mina unga vänner, glädjen är en dygd, rent av en plikt", och skolbarnen, som ju visste att plikten är nånting svårt och allvarligt, gick hela sommaren och var rädda att de inte var glada nog.

Man valde en gång ett särskilt råd som skulle värka för glädjes spridande, och valet av medlemmar och rådets överläggningar vållade så mycket gräl och förtret så att man måste avskaffa det igen. Men det värsta var, att inte bara nöjena, utan också arbetet var tråkigt. Man var mycket arbetsam och man älskade sitt arbete, men älskade

det på samma sätt som man älskar ett sjukt barn som alltid vållar en bekymmer och inte ger en ro dag eller natt.

Staden var betydligt större än Villabella, men Villabellaborna tyckte att mänskorna där var så små. Och ju större staden blev, ju högre husen och ju bredare gatorna, dess mindre föreföll mänskorna. Därför var de också så glada över att de var många. I Villabella skröt man vid årets slut över hur mycket man hade uträttat och hur roligt man hade haft, i grannstaden skröt man med att folkmängden hade växt. Man ville helst gå i flock, och ändå tänkte man egentligen bara på sig själv. Det högsta budet var att göra som alla andra människor gör, och ändå ville man gärna anses för bättre än andra. Man levde efter formler och regler, man betraktade sitt liv som ett åliggande och talade om "vårdsordningen" som om ett skolskema eller ett kasärnreglemente.

"I Villabella blir man var morgon glatt förvånad över att solen går upp i dag också, i vår grannstad betraktar man månförmörkelser och skottdagar som ett klandervärt slarv", sade kyrkoherden i Villabella, som älskade ordstäv och sentenser. I grannstaden mötte man en ny dag med samma känslor som när man slår upp en ny sida i en räkenskapsbok, där slutsumman kanske blir olik den föregående sidans, men där siffrorna är de gamla vanliga tio. I Villabella kände man sig varje morgon liksom en skolpojke, som slår upp

en ny sida i sin översättningsbok och vet, att där kommer att finnas många ord att slå opp och många grammatiska konstigheter att fundera på, men också mycket nytt och roligt att läsa om.

"En gång", berättade man i Villabella, "kom livsglädjens och lyckans fé till Villabellas grannstad. Först mötte hon ett litet barn som lekte i sanden.

"Kom hit så skall jag lära dig en rolig lek", sade hon.

"Ja, men säg först vem du är, för mor har sagt att jag får inte leka med några obekanta. Jag kunde få ohyra eller lära mig fula ord."

Sedan mötte hon en yngling.

"Ditt utseende och ditt uppträdande säger mig att du är en god kvinna", sade han, "och därför tvekar jag ej att, fastän jag ej känner dig, erbjuda dig min hand. Jag vet inte om mitt utseende tilltalar dig, men jag är en skötsam och ordentlig man och kommer att ärva ett hus vid torget."

Sedan mötte hon en gammal man.

"Du ser förståndig och behaglig ut, min unga vän", sade han. "Jag behöver någon som håller mig sällskap, och den platsen kan du få. Du får god lön och när jag inte behöver dig, får du råda dig själv, jag fordrar bara att du inte springer ute om kvällarna."

Sedan kom hon till Villabella, och där mötte hon också ett barn. Barnet gick fram till henne, neg och kysste henne på hand och sade:

"Välkommen hit! Du är säkert släkt med mig, för du är så lik min mor. Vill du leka med mig lite, eller vill du att vi ska gå och hälsa på dem därhemma först?"

Sen mötte hon en yngling. Han gick fram till henne, slöt henne i sina armar och sade:

"Du är den som jag har längtat efter och sett i mina drömmar, och jag ser på dina ögon att du älskar mig. Vill du följa mig till mitt hem, eller vill du att vi tillsammans skall dra ut i världen?"

Så mötte hon en gubbe. Han lade sin skrynkliga hand på hennes huvud, kysste henne på pannan och sade:

"Kära barn, du är så lik en som jag älskade för längesen, så jag kunde tro att du var min dotter. Jag är så gammal och ensam, vill du inte komma till mig ibland och pyssla om mina blommor och sjunga för mig? Och när jag skall gå bort, kom då till min säng och lägg din hand på mitt gamla hjärta och sjung mig till ro."

I Villabellas grannstad fanns en ung man, som mycket längtade bort från staden. Han var utledsen på den och på stadsborna, men allra mest på sig själv. Och detta berodde egentligen på att han i mycket var så lik dem. Han hade all deras oförmåga att låta sig gripas och ryckas med av livet, att så att säga räcka det båda händerna. Han var kanske inte mer självisk än andra, och han var inte egenkär, men han kunde aldrig glömma sig själv, aldrig helt gå upp i någonting, varken i arbete eller nöje, varken i sorg eller glädje.

När han var barn och lekte med andra barn, så var de ofta så inne i sin roll i leken, så att de glömde bort vad de var i verkligheten. Han kom ihåg en gång då de lekte rövare, och just som de hade gjort en särdeles fin fångst, kom det en gammal vänlig man och ville ge rövarhövdingen en silverslant därför att det var hans födelsedag.

Men hövdingen svarade: "Tack så mycket, men ge den åt någon annan, jag har en hel grotta full med rövat guld, jag behöver inga pengar."

Men själv kunde han aldrig glömma att han var den halte skräddarens son, och att han hade rött hår. Hur ivrigt han än deltog i leken, så tyckte han ändå alltid att han på samma gång satt stilla ett stycke ifrån och såg på och pratade med sig själv om de lekande. Och när han blev äldre och slutade upp med att leka, hade han ändå samma känsla. Han tyckte att allt vad han gjorde och sade och tänkte, var någon sorts allvarlig lek, som alla människor måste vara med i, men att han själv på samma gång stod utanför och såg på sig själv och de andra och tyckte det hela var underligt. Och det var som om detta hans andra jag, som alltid satt stilla och såg på, var hans verkliga väsen, och den som rörde sig bland människorna bara var en skugga, en skugga som förändrades allteftersom ljuset skiftade.

Hans andra jag, det som satt stilla och såg på, det förändrades inte. Han kom ihåg, att när han var barn, hade man ansett honom för lillgammal,

och när han blev äldre, ansåg man honom för barnslig. Och ibland föreföll det honom, som om den del av honom som rörde sig bland mänskorna, vore ett riktigt mänskobarn, och den som satt stilla vore en bortbyting, ett trollbarn som hade blivit lagt i vaggan i stället för det riktiga barnets tvillingbroder. Sådana trollbarn hade ju redan i vaggan gubbansikte men blev aldrig fullvuxna.

Bortbytingen hade ju legat i samma vagga och diat samma modersbröst som det riktiga barnet, och därför kände han en viss samhörighet med detta, kunde glädja sig åt dess framgång och sörja över dess motgång. Men det fanns inget blodsbånd mellan dem, och trollbarnet kunde aldrig resa sig på sina spinkiga ben för att hjälpa den andre eller ta honom i famn.

Och denna känsla av att vara två, av att ständigt se på sig själv som på en främmande, den framträdde tydligast just när han mäst borde vara en hel man. När hälst han borde fatta ett beslut eller helt gå upp i ett arbete eller en strävan, när hälst han började känna en stark och varm känsla, då tyckte han sig tydligare se bortbytingen som betraktade honom. När hälst han kände behov av att vara ensam med sig själv inför något stort och heligt, då var alltid bortbytingen där som en objuden och störande gäst. Och i sådana stunder tyckte han att han kunde se bortbytingens ögon. De var kalla och likgiltiga, men på samma gång oändligt och hopplöst sorgsna. Det var som om de ville säga:

"Jag är inte av mänskoart, jag är på samma gång oändligare och ringare. Jag är släkt med mörkret i skogen, med trädens sus i höstnatten och hungriga vargars tjut. Jag är evigare och oförgängligare än ett bräckligt mänskohjärta. Men det som gör mänskornas högsta lycka och ädlaste sorg, kärleken och hänförelsen och uppoffringen, uppgåendet i de stora ögonblicken och tron på evigheten, det kan jag aldrig känna."

Så förbittrade denna dubbelhet hans liv och förlamade hans handlingskraft. Det var egentligen bara en enda känsla som hos honom kunde bli full och stark och gripa ner till de djupaste rötterna i hans sinne, och det var sorgen över att hans liv rann bort utan att ge honom någonting.

Det var som om han på något sätt hade varit jetatore, eller hade haft Medusas ögon som rövade livet från det de betraktade. Allt vad han längtade efter och hörde andra prisa, förlorade genast sin färg och friskhet när han såg det och kom det nära. Det var som om han hade vandrat bland underjordens skuggor, som blev till intet när man ville sluta dem i sin famn. Eller rättare tvärtom, han själv var en blodlös skugga som stod och såg på hur livet drog förbi honom i virvlande dans. Han ville springa fram och taga någon av de dansande vid handen och träda in i ringen, men ingen ens märkte beröringen av hans skugghänder.

Han hade valt guldsmedens yrke och ansågs inte vara alldeles oduglig. I hans stad var emellertid

guldsmederna inte särdeles skickliga. Men i Villabella, där alla ädla hantvärk blomstrade, fanns också de skickligaste guldsmeder, och dit kom också så många för att lära sig yrket, så att mästarna kunde inte ge dem alla kosthåll och lön, utan många fick arbeta utan lön och hade det ofta svårt. Men när de hade blivit fullärda och flyttat till andra orter, så prisade de ändå sin lärotid som en lycklig tid och Villabella som den bästa av städer.

När den unge guldsmeden tyckte att han hade lärt sig allt vad han kunde lära i sin hemstad, så tänkte han: "Jag vill fara till Villabella, där kan jag lära mig det bästa i min konst. Men inte bara det. I Villabella lever man sitt liv rikare och fullare än annanstans, där skall kanske också jag kunna bli en hel mänska."

Han for till Villabella och kom i lära hos en framstående mästare. Mästaren tog emot honom med stor vänlighet, slog honom på axeln och sade: "Arbeta och bliv en duktig guldsmed." Kamraterna på värkstaden hälsade honom med kraftiga handslag och sade: "Bliv en rask arbetare och en god kamrat, så skall du få erfara att Villabella är den bästa bland städer."

Kort därefter var hela skrået samlat till fäst. Aldermannen talade till de yngre. Han prisade med värtaliga ord guldsmedernas konst och manade dem att beflita sig om den. "Men tänk inte bara på er konst och era händers arbete. Er egen själ är ett stycke guld, men inte rent, utan bemängt med

slagg och smuts. Ni skall rena det i helig eld och arbeta det till ett skönt konstvärk."

Den unge guldsmeden lyssnade hänförd, och sedan vandrade han till sin bostad med sinnet fullt av den gamles ord och med pulsarna bultande av det lätta, bevingade rus som Villabellas vin skänkte den som drack det med andakt och med måtta. På himlen blänkte månen stor och gyllene. Han tyckte att den liknade en stor guldbägare, oändligt mycket skönare än alla de vackra bägare han hade sett under kvällen. Och denna bild av en bägare som liksom räcktes ner från himlen, tycktes honom nästan vara en vision, liksom de himmelska kronor som så många helgon hade sett i extatiska ungdomsdrömmar. Liksom de strävade efter att vinna dessa kronor, så skulle han, följande åldermannens maning, göra sitt liv till ett ädelt konstvärk, en härligt driven och sirad pokal, fylld av allt vad jorden äger stort och ädelt och ljuvligt, en strålande San Gral, fylld av allt översvinneligt och mystiskt som kan rymmas i ett mänskohjärta.

Han arbetade flitigt på värkstaden, och dessemellan strövade han omkring i staden och umgicks med stadsborna. Och för var dag fick han staden allt kärare. Fastän den var liten, och i jämförelse med större städer var tyst och stilla, så föreföll den aldrig sovande och stillastående. Det var alltid ett dämpat och melodiskt sorl av arbete från de många värkstäderna, och alltid blandades detta med sång och skratt och med röster från folk som diskuterade.

Ty i Villabella skämtade man glatt med även de allvarligaste ting och dryftade med mycket skarpsinne och outtröttligt sanningsbegär alla ting, även de allra obetydligaste. Och ändå var man i grund och botten fylld av ett så djupt och äkta allvar, ändå var man så uppriktigt och oegennyttigt vän med sina trätobroder.

Och ingenstans var kvällssuset i träden så melodiskt och så fyllt av viskningar från naturens och de dödas andar som i lunden kring Villabellas kyrka, ingenstans var nattens stillhet så fylld av ro och av stora tankar som i det livliga, rörliga och muntra Villabella.

Med sina många små hus kring kyrkan med dess höga torn liknade staden en flock muntra och älskvärda barn tumlande kring en moder med allvarligt, ädelt och tankfullt ansikte. Deras stöj störde inte henne, och hennes allvar dämpade inte deras glädje, men ändå såg man att de hörde innerligt samman, och barnen hade moderns ögon.

Han kände också, att så som dessa människor levde sitt liv, så skulle han velat leva sitt. Livet bjöd dem ofta på en knapp och torftig kost, men de tog för sig av den med glatt mod, liksom de människor som åt av de fem bröden i öknen, och liksom dessa fann de att maten räckte till och dessutom att den smakade bra. I yttre mening var deras liv ofta händelselöst och enkelt, men allt vad som hände dem blev för dem stort och betydelsefullt. De var som fattiga och fantasirika barn, för vilka en tras-

docka och en käpphäst blir ett älskat barn och en vingad sagohäst.

Men fast han själv levde mitt uppe i detta muntra och rika liv, så blev han ändå alltid en främling för det. Han var som en svala inne i ett rum, som flaxar mot fönstret och genom det ser himlen och träden därute och ser andra svalor flyga fram och åter, medan hon själv fåfängt slår vingarna trötta mot det osynliga men ändå ogenomträngliga hindret.

Han såg andra främlingar komma till staden och ryckas in i dess liv och sedan åter draga bort, välsignande den stad där de inte bara hade lärt sig ett yrke som de kunde leva av, utan också hade lärt sig att leva. Men själv stannade han kvar och såg detta liv draga förbi sig och stod ändå utanför det. Han var som mannen som låg vid dammen Betesda och såg andra stiga ned i vattnet och komma upp friska och starka, men som själv inte kunde kasta sig i vattnet.

Han kände bittert sanningen av ett gammalt skaldeord som han hade hört kyrkoherden anföra: "Ingen kan fly bort från sig själv, om han också flyr från sitt fädernesland." Hans andra jag, bortbytingen, hade följt honom till Villabella och lämnade honom inte. Han var som Sindbad sjöfara-ren, som ständigt på sin rygg måste släpa med sig ett elakt troll. Och han fann inte ens någon hjälp i det medel som Sindbad fann på för att befria sig.

Därför fick han heller aldrig Villabellabornas li-

delsefulla kärlek till sitt arbete. När hans kamrater gjorde ett smycke, så arbetade de inte bara med händer och ögon utan med hela sin varelse. Fast de inte ville erkänna det, var de nog en smula vidskepliga. De trodde att ett smycke invärkade på bärarens öde. För dem var varje smycke en talisman, för dem hade varje ring en ande. Och ju skönare ringen var, dess mäktigare blev dess ande, och ju ädlare och renare mästartarens sinne hade varit under arbetet, dess mera god och mänskovänlig blev anden. Därför tänkte de under arbetet ofta på den som skulle bära smycket, och försökte tänka sig in i alla de tillfällen då det skulle bäras. Var smycket inte beställt utan gjort i väntan på att någon skulle komma och vilja köpa det, så kunde de stå och fundera på hur den person borde se ut, som smycket bäst skulle passa på.

En gång hade en mästare lagt ner ofantligt mycket möda och uppfinningsförmåga på ett hängsmycke av silver och bernsten. Det blev också ett mästervärk, och många kvinnor bad att få köpa det. Men ingen av dem tycktes honom vara den rätta bärarinnan, och han satte därför ett så högt pris på det, att ingen hade råd att köpa det, och han själv blev kallad högfärdsgalen.

Så hängde smycket i många år i hans bod. Men så en dag fick han på torget se en fattig tjänsteflicka som såg vackrare och finare ut än någon kvinna han förut hade sett. Då sprang han raka vägen hem till sin bod och ropade förtjust: "Jag

har funnit kvinnan till mitt hängsmycke". Och så tog han smycket och skänkte henne det, och begärde bara att hon var söndag skulle gå förbi hans bod, så att han fick se sitt smycke buret av den rätta bärarinnan.

Men guldsmeden från grannstaden lärde sig aldrig att på detta sätt leva med i sitt arbete. För honom, som alltjämt stod vid sidan av livet, blev varken de ting, som hör till livets nödtorft eller de, som ger det glans och prydnad, heliga och värda kärlek. En bagares eller skomakares yrke tycktes honom hopplöst tråkigt, och hans egen konst blev för honom mer och mer en tom lek med vackra former, en lek som visserligen förströdde honom och dövade hans oro, men ändå bara en tom lek.

Han hade visat goda anlag för att göra bilder av människor, både i drivet arbete och som statyetter. Men snart började han tycka, att alla bilder som han gjorde, liknade honom själv. Hur litet ett ansikte än var, så tyckte han sig i det läsa samma oro och rolöshet som plågade honom.

Han tänkte på österlänningarnas påstående, att på den yttersta dagen alla bilder som en konstnär har gjort, får liv och kommer fram till honom och fordrar att han skall ge dem en själ till deras kroppar. Och en natt drömde han att alla bilder han hade gjort kom till honom och sade: "Mästare, vi har fått liv och vi har fått själar. Men våra själar liknar din egen och vi är mycket olyckliga. Ge oss andra själar, eller lid all den sorg vi lider."

Till sist slutade han upp med att göra bilder av människor och inskränkte sig till växtornament. Men snart började också de att plåga honom, att synas honom tomma och enformiga och meningslösa. Och dock var denna tomma lek ju egentligen hela hans liv, alstren av den var de enda spår han skulle lämna efter sig. Det liv som hans kamrater levde utanför värkstaden, det hade han ju ingen del i. Han var som en av sagans dvärgar, som långt inne i bärget smider dyrbara klenoder och aldrig får vara med i människornas liv i solljuset. Hans liv hade aldrig betytt någonting för någon annan, och för honom själv var det en gåta, en gåta som kanske inte ens hade någon lösning, utan bara bestod av meningslösa ord. Han hade aldrig gjort livet rikare och fullare för någon, och när han dog skulle värden inte för någon te sig nämnvärt förändrad.

Det var som om hans liv hade varit en planta som blivit berörd av någon kung Midas, så att den i stället för levande blad och blommor och frukt bara frambragte blad och blommor av silver och guld.

Till slut blev det honom outhärdligt att gå som en skugga i denna soliga stad. Han tog avsked från sin mästare och vände tillbaka till sin hemstad och blev medhjälpare åt en guldsmed där. Han kom överens med mästaren att han skulle slippa att göra andra ornament än blott geometrisk. Detta tyckte hans kamrater var konstigt, och som han dessutom var mycket tystlåten och alltid

ville vara ensam, blev han snart ansedd för att vara lite underlig, men han sörjde inte mycket över det. Ty att bli ansedd som en beskedlig och ointressant dåre, som varken var farlig för allmänna säkerheten eller rolig för gatpojckarna, det ansåg han vara det enda sättet att få leva i fred och vara för sig själv utan att bli hatad som högmodig eller misstänkt för några ljusskygga sysselsättningar.

Så levde han en tid ensam, blott strävande efter att bli så fri som möjligt från allt hopp och alla önsknningar. Han hade nu alldeles uppgett hoppet att någonsin bli kvitt sitt andra jag, Sindbads troll, och han försökte nu bara att lära sig att gå genom livet i en jämn och stadig lunk, så att trollet skulle känna sig belåtet och plåga honom så lite som möjligt.

Var morgon i Villabella, när sömnen höll på att lämna honom, hade han hört liksom en svag men tydlig hornlåt från en fjärran skog, som tycktes säga: "Jag är Livet, som kallar dig till kamp och bragd. Jag är Roland, som blåser i mitt elfenbenshorn för att kalla dig till hjälp mot otrogna och förrädare. Saracenerna är många, och jag är sårad, du måste skynda dig. — Jag är prinsessan, som står i fångatornets fönster och blåser i min silverpipa för att kalla dig till hjälp mot draken. Jag förs inte blåsa högre, för då vaknar han, men du hör mig och du måste komma."

Och var kväll, när han höll på att somna, hörde han liksom en sakta klappning på dörren och en

röst som viskade: "Jag är Livet, som har väntat på dig hela dagen och vill bli insläppt. Jag är din vän, som vill trycka din hand och se djupt in i dina ögon. Jag är din älskade, som vill slutas i din famn och känna ditt hjärta klappa. Jag är ditt barn som vill sitta på ditt knä och vill att du skall sjunga för mig."

Men nu kände han sig viss på, att om han också gav sig ut för att följa hornlåten, så skulle han aldrig finna tornet där prinsessan satt, aldrig komma fram till Roncevaux där Roland stred, och om han öppnade dörren, så skulle det inte finnas någon därutänför. Därför ville han bara täppa till öronen så att han slapp höra hornlåten och knackningen utan fick sova i fred.

En dag vandrade han utanför staden, och då fick han se en enarmad man med träben. Krymplingen var pratsam, och guldsmeden ville inte bedröva den som redan var så olycklig, och övergav därför sin tystlåtenhet.

"Vart skall du hän?" frågade han. "Jag skall till Villabella och se på torneringen vid vårfästen", svarade den enarmade.

Vårfästen var den förnämsta av alla fäster i Villabella, och våren älskade man mer än alla andra årstider.

"Aldrig är vår stad så skön som om våren, och ingenstans är våren så skön som i vår stad", sade man.

"Våren älskar Villabella mer än andra städer,

för vi är hennes trognaste undersåtar. När hon är borta, så glömmar vi henne inte för sommarens fullhet och höstens rikedom, och om vintern söker vi att fånga något av hennes tjusning i våra visor."

När det började våras, så klädde man ut en flicka som skulle föreställa Vårdrottningen som hölls fången av den gamle vresige kung Vinter och skulle befrias av prins Maj. Till prins tog man den, som var stadens bästa ryttare och fäktare, och till Vårens drottning tog man, inte den vackraste flickan i staden, utan den som under det gångna året trognast hade bevarat våren i sitt hjärta, som under vintern hade haft mäst solljus i blicken, som hade sjungit gladast vid sitt arbete, som likt vårsolen hade lett milt och glatt mot alla, även mot de gamla, sjuka och sorgsna. Men till Vinterkung-
en tog man den näst bästa ryttaren, för fast det var bestämt att prins Maj skulle segra, så ville man ändå ha en ordentlig strid, och ju hårdare striden var, dess gladare blev fästen.

När guldsmeden hörde att krymplingen ämnade sig till Villabella för att se på ryttarstriden, tänkte han: "Den stackars mannen har kanske en gång varit en skicklig ryttare, och därför roar det honom att se på sådant". Han frågade honom om det var så: "Nej", svarade krymplingen, "jag har aldrig varit skicklig i någon idrott, snarare tvärtom. Men jag har alltid älskat styrka och vighet, och innan jag blev ofärdig övade jag mig flitigt, fastän jag visste att jag aldrig kunde bli mästare. Och fast

jag aldrig har segrat i någon tävling, eller ens kommit segraren nära, har jag aldrig känt sorg och avund över andras styrka. Jag har glatt mig åt andras bragder, jag har älskat kraft och spänstighet som en spelman som älskar en visa så högt att han blir glad när en annan spelar den bättre än han själv”.

Då tänkte guldsmeden: ”Denne man liknar mig. Liksom han har längtat efter att känna musklerna svälla av kraft, så har jag längtat efter att känna min själ genomströmmas av livets fullhet. Liksom han har längtat efter tävlingens spänning och segrerns glädje, så har jag längtat efter att gripa livet och brottas med det som Jakob med Gud och känna att det välsignade mig om det också slog mig hårt. — Men han är ödmjukare än jag, och större i sin ödmjukhet än jag i min bitterhet och mitt missmod. Han släpar sig med möda tillbaka till Villabella för att hos andra beundra vad han själv aldrig kan nå; jag har flytt därifrån för att slippa se andra njuta av vad jag aldrig kan få. Jag vill göra som han, jag vill vända tillbaka till Villabella. Fast jag är barn av mörker och dimmor, vill jag vända tillbaka till den stad som solen älskar. Fast min själ är en krympling, som aldrig skall sitta på en frustande häst, så vill jag ändå hellre lyssna till ljudet av hovslag och lansstötar än gå ensam och höra på klappret av mina kryckor. Jag vill vända tillbaka till Villabella, och allt det lilla guld jag kan spara och den lilla konst-

färdighet jag äger, skall jag använda på att göra en skön bågare. Den skall jag skänka till staden, och vid vårfasten skall den besegrade Vinterkungen höja den bågaren och dricka en skål för prinsessan Vår och prins Maj och för Villabella, för arbetets och glädjens stad, munterhetens och stillhetens stad, vardagsförnöjsamhetens och evighetstankarnas stad.”

LÅNA ELD.

Det var en man som levde ensam i en väldig skog, en skog så stor att han själv inte visste hur stor den var, aldrig hade sett dess bryn mer än på ett ställe.

När han efter långa vandringar i många länder hade kommit fram till den, hade han först gått många dagsleder rakt inåt, för att komma så långt från mänskoboningar, så att han kunde vara säker på att ingen skulle störa hans ensamhet. Han hade inte begått något brott, och han hatade inte sina medmänniskor, men han hade behov av att vara för sig själv. Sen hade han under sökande efter goda jaktmarker irrat så länge och på så slingrande vägar, så att han inte längre visste, var de bebyggda trakterna låg, som han hade kommit ifrån. Till sist hade han i en god jaktmark funnit en stor och präktig klippgrotta, och där hade han inrättat en bostad åt sig. Men en dag när han hade utsträckt sin jaktfärd långt bort, hade han kommit i strid med vargar och med knapp nöd bärgat livet. Han hade fått så svåra sår, så det tog honom

flera dagar att släpa sig hem, och när han kom fram, var hans eld slocknad och varenda glöd förkolnad, och under striden med vargarna hade han förlorat sitt elddon. När han såg detta, trodde han att hans sista stund var nära, ty utan elden kunde han väl inte leva. Men sen fann han att det gick. Han vänjde sig vid kölden, och han vänjde sig vid att äta köttet rått.

Men snart fann han också, att han inte kunde upphöra att längta efter elden, fastän han kunde uppehålla livet utan den. Elden hade varit det enda som påminde honom om mänskorna och om den tid när han hade levat bland dem, och fastän han hade dragit sig ifrån dem, så älskade han ändå detta minne. Hur ofta hade han inte suttit i sin grotta och stirrat in i elden och kommit ihåg alla de scener i det förflutna där eld och ljus hade varit med. Han mindes alla de aftnar han hade suttit vid elden i fränders och vänners sällskap, han mindes alla de gånger han hade vandrat okända vägar i mörkret och hade sett ljus från en mänskonöying glimma som en stjärna långt i fjärran, han mindes påskelden på bärgeu och julljus i kyrkan och facklor som lyste mellan snötyngda träd.

Så småningom hade elden på hans eldstad för honom blivit inbegreppet och sinnebilden av allt det som förenade honom med det mänskliga, allt det som gjorde honom till någonting annat än rovdjureu, fast han levde som ett rovdjur, dödande och ätande andra djur. Innan han hade funnit sin

grotta, som han kunde stänga med en stor flat sten, hade han varje kväll gjort upp en eld för att skrämma bort vilddjuren, vilddjuren som hatade människan mera än de hatade andra djur, därför att hon hade skilt sig från dem och inte var som de. Men sedan han hade funnit klippgrottan och inte behövde frukta för rovdjuren, så hade han ändå känt behov av elden som skydd. Den hade för honom blivit nästan som de invigda vaxljus som människorna tände i kyrkan för sina själars välfärd. Liksom han förut hade tänt den för att skydda sin kropp mot rovdjurens tänder och klor, så hade han sedan låtit den brinna för att skrämma bort alla djuriska tankar och böjelser och begär som ville komma över honom i ensamheten, och som smög omkring i grottans mörker och låg på lur i vråna likt vålnader av döda rovdjur.

Han hade brukat sitta och se på lågornas rörelser så länge så att han till sist hade tyckt att de var levande och besjälade väsen, han såg hur de fladdrande slog samman över trästyckena, och han tyckte att de liknade än människor som drabbade samman i kamp och tävlan, än vänner och älskande som föll i varandras armar.

Och allt mer hade för honom elden blivit till en bild av människorna och deras liv. Veden, som förtärdes och blev till aska och stoft, som virvlade kring när vinden trängde in i grottan, den var människornas kropp; röken, som sotade väggarna och stack i ögonen och gjorde det tungt att andas,

den var all jordisk möda och omsorg, kiv och hat och begär och besvikelse, som plågade och oroadе mänskorna. Men lågorna, som alltid strävade uppåt, hur än vindkastē försökte att driva dem mot markē, de var allt det hos mänskan, som intē är av denna värden. Veden brann upp och blev till aska, men om också lågorna sjönk och slocknade och tycktes dö, så föddes de på nytt ur andra vedträn varje gång en eld tändes på jorden. Vedträna var olika till form och storlek och trädslag, men elden tycktes alltid en och densamma. Alla lågor på jorden var flammor av samma eld, och elden var oförgängligare än askan.

Men nu hade hans eld slocknat, och det var som om därmed också hans sinne hade börjat bli kallt och mörkt. Han hade så länge varit van vid att sitta och se på elden, han hade tänkt så mycket på vad den betydde, så att till sist hade han kommit att förblanda sinnebildē med det som den var bild av, elden på härden med den heliga elden i en mänskas hjärta. I stället för att glädjas över att han var så härdad, så att han kunde leva utan elden, började han nästan blygas över det. Tydde intē det på att han var alltför lik rovdjuren, på att det intē var någon annan skillnad mellan dem och honom än den att han var listigare och skickligare i att jaga och döda? Om hans liv skulle fortsätta på detta sätt, om han intē fick tillbaka elden och intē blev dödad eller omkom på annat vis, så skulle han kanske till sist bli alldeles som ett djur, han

skulle glömma bort mänskospråk och mänskotankar, och om han då åter fick se en eld, så skulle den kanske inge honom samma dunkla skräck som den som vilddjuren hade känt för hans eld.

Så satt han en afton och tänkte, och tittade längtande mot eldstaden, där han hade låtit kolen från sin sista eld ligga kvar. Då hörde han på dörrstenen tre slag som lät som om de hade kommit från mänskohand. Fast han hade dragit sig från mänskorna kände han en häftig glädje vid detta tecken på mänskors närvaro, men för att förvissa sig om, att han inte hade tagit miste frågade han: "Vem är du?" "Jag är djävulen", svarade en röst utanför. Då tog mannen ett kol från eldstaden och ritade med det ett kors på dörren. "Du behöver inte låsa dörren för mig", sade rösten, "jag har inte tänkt komma in, för jag vet att det skulle glädja dig att se mitt ansikte, som ju i alla fall är rätt likt ett mänskoansikte, och den glädjen unnar jag dig inte. Men vi kan ju talas vid ändå. Vad skulle du helst av allt önska dig?" Innan mannen hade hunnit att tänka på, att han inte borde svara utan i stället ropa: "Vik hädan, Satan", så hade svaret redan halkat över hans läppar: "Elden".

Då skrattade djävulen ett torrt och gnäggande skratt, knastrande som eld i torrt enris, och svarade: "Det kan ju tyckas som om elden vore någonting som jag borde vara frikostig med. Emellertid varken kan eller vill jag ge dig din eld tillbaka. Men jag kan ge dig något annat i stället.

Du behöver bara spotta tre gånger på marken, så slår det upp en eld som inte värmer, men som lyser upp din grotta med muntra lågor, inte så enformigt gulröda som vanliga eldslågor, utan skiftande i blått och grönt. Du kan tända och släcka den när du vill, men för var gång du tänder den på nytt, måste du låta den brinna en stund längre än gången förut. Den behöver inte matas med ved, men jag är skyldig att säga dig, att det är du själv som lämnar bränsle till den. Allt det inom dig som är ljus och värme och längtan att stiga uppåt, det är det som skall ge näring åt de grönbåa lågorna". — "Och när det är förbränt?" frågade mannen, "är jag då hemfallen åt dig, skall jag då för alltid brinna i dina svavellågor?" "Nej", svarade djävulen, "då kan du inte längre brinna, du är kol och aska, som jag strör över andra mänskohjärtan för att släcka flämtande lågor och rykande vekar. Och när den yttersta dagen kommer, och min tvekap med honom i himlen är slut, då har inte heller jag någon användning för dig, då sopas du ut genom hälvetets bakport och virvlas bort av rymdens stormar ut i det tomma intet. Nu vet du mina villkor. Godafton".

Mannen hörde honom gå sin väg, och när ljudet av hans steg, som ju dock hade liknat mänskosteg, och hans röst, som dock hade talat mänskord, hade dött bort, så kände han ännu hemskare mörkret, ensamheten och tystnaden. Han ryste vid tanken på djävulens förslag, men han ryste också

vid tanken på ett helt liv utan elden. Om det var hans öde att förlora sin eld utan att kunna få den tillbaka, varför hade han då inte blivit ett djur, som inte kände något behov av den? Varför kunde han inte, så fort han hade ätit sitt kvällsmål, somna utan någon annan tanke än den att det var skönt att vara mätt och ha en grotta att sova i? Varför skulle han om kvällen bakom sina slutna ögonlock se flammor och gnistor, liksom vålnader av hans slocknade eld, som tycktes säga: "Du lät oss dö liksom en försumlig fader som låter barnet svälta ihjäl. Du kan aldrig väcka oss till liv, men vi skall alltid följa dig och anklaga dig." Varför skulle genom hans sinne ständigt blåsa en vind av längtan efter elden och eldens gåvor, lik fläkten från en blåsbälg som förgäves söker pusta liv i förkolnade glöder?

Han greps av förtvivlan och raseri, utan att han visste eller ens tänkte på om det var raseri mot den som hade givit honom elden och tagit den från honom, eller mot sig själv, som varken kunde skaffa elden tillbaka eller undvara den. Han sprang vanvettigt omkring i grottan, slog händerna blodiga mot väggarna, och slutligen spottade han tre gånger, utan att tänka på djävulens förslag, bara i besinningslös leda och vämjelse vid sig själv och sitt liv. Genast slog blåa och gröna lågor fladdrande upp ur eldstaden. De sprakade inte och knastrade, utan väste sakta med ett på samma gång elakt och muntert ljud. De kastade kring grottan ett fantas-

tiskt och spökligt ljus, som liksom förvandlade den. Det var som om den plötsligt hade flyttats ner under jorden, långt in i bärget, som om den vore en bostad för troll och jordandar. Han sjönk ner på marken och låg och stirrade på lågorna. Han tyckte att de liknade levande väsen, men av annan art än lågorna från den riktiga elden. De fladdrade fram och tillbaka, mot varandra och från varandra liksom i ständigt växelspel av begär och hat, de virvlade samman när de steg uppåt, som om de hade trängts i en trappa för att komma först. Än steg de rakt uppåt och släppte för ett ögonblick marken, lika vilddjur i en bur som hoppar efter ett köttstycke som man håller över nosen på dem, än drevs de neråt och kröp efter marken och tycktes slicka den som ormar, så att han kom att tänka på Herrens ord till djävulen: "Du skall gå på din buk och äta jord i alla dina dagar."

Först fann han denna lågornas lek enbart hemsk och skrämmande, han tänkte på vad det var som gav elden näring, och han släckte den snart. Men inom kort började han längta efter den. Allt det som djävulen sagt skulle förtäras av de gröna lågorna, skulle det inte stelna och förfrysa i kölden om han aldrig lät elden brinna, och var det då inte bättre att det fick lysa och muntra honom? Han tände elden igen, och snart fann han nöje i att betrakta lågornas lek. Och snart började han också i dessa lågor se bilder av människor och deras liv, och lågorna började kalla fram bilder ur hans eget

liv, minnen av tilldragelser och scener, som varit förknippade med elden. Men när han såg dessa minnen i ljuset från de blågröna lågorna, så blev allting förändrat. Det var ett helt annat ljus över tingen, och också mänskornas ansikten blev helt annorlunda. De fick inte bara en spöklik färg, de blev på något sätt genomskinliga, så att han såg dödsskallen innanför. Och bakom pannorna såg han någonting som myllrade och kröp och krälade. Det såg ut som maskar, som åt hjärnan, men på samma gång fick han den föreställningen, att detta myllrande och krälade virvarr var mänskornas tankar. Men i myllret och vimlet syntes vissa linjer och fläckar tydligare än de andra, och de tog till sist skepnaden av en stor spindel med en hel mängd ben. Vart och ett av dessa ben slutade med långa klor, som höll ett helt knippe fina trådar, och dessa trådar löpte ut till ansiktet och låg under huden som ett nät med tusen maskor. Och när spindeln drog i trådarna, så skiftade och förändrades ansiktets uttryck och miner. Han såg människor mötas och tala vänligt med varandra, och han såg hur det ryckte och drog i spindelnätets maskor som om den mötande vore en fluga som skulle fångas i ett nät av vänliga miner och leenden. Han såg hur de skildes åt, och då såg han hur minerna skiftade till hat och förakt, och hur maskorna tånjdes och stramades åt liksom för att klämma och kväva bytet.

Han hörde också mänskornas röster, i början bara så som man hör röster i drömmen, men snart

allt tydligare, så tydligt att de tycktes återljuda från grottans väggar. Och dessa återljud upprepade inte bara de sista orden tydligt, utan allt vad som sades, men med alldeles förändrat uttryck i rösten. Han hörde ord av ömhet, vänskap och förtroende, och han såg hur spindlarna arbetade för att ge ansiktena det uttryck som passade till orden. Och genast därpå hörde han samma ord återljuda med en ton av hat och fiendskap och missstro.

Han såg folket komma till julotta i hans hemstads kyrka. Han såg hur de trädde ur vinternattens mörker in i den ljusa kyrkan, och han såg hur spindlarna arbetade för att lägga ansiktena i fromma veck. Han hörde hur sången steg som på susande änglavingar mot de höga spetsbågsvalven. Men när den hade nått dit, så ekade det tillbaka ett stäm som från en marknad, ett kroggräl eller ett skököhus. Vid altaret fanns en målning som föreställde Kristus utdrivande månglarne ur templet, och han förundrade sig över att Kristus inte steg ut ur ramen och drev ut kyrkfolket. — Han såg påskeldar brinna på en höjd och såg unga människor som glammade och sjöng och dansade ringdanser kring elden. Det var en vacker tavla, men så hörde han återljudet av sången och glammet. Det var som om han hade blivit försatt till Blåkulla och hört sorlet från djävlar och påskhäxor som dansade kring Satan under djävulskt skräll och liderliga visor. — Han såg ett gammalt par, som han en gång

hade känt och tyckt om, såg dem sitta vid kvällselden och tala om världens gång och om sitt samliv med kloka, vemodiga men kärleksfulla ord, och han hörde dessa ord återljuda med en ton av obeskriverlig förgrämdhet, missträkning och bitterhet mot varandra och hela världen.

I början fyllde dessa skådespel honom med förfäran och avsky. Men snart började han att fatta intresse för dem och finna en plågsam njutning i dem. Det roade honom att se spindelvävarnas fina förgreningar och den säkerhet med vilken maskorna sköttes, men särskilt njöt han om han lyckades upptäcka någon tråd som trasslade in sig, så att det i minspelet blev några drag som inte passade ihop med det hela, någon förstulen glimt av skadeglädje i ögat, någon ryckning av hat i munvinklarna, som hade kunnat röja förställningen ifall åskådaren hade varit mera uppmärksam.

Det roade honom att höra vänliga och hjärtliga ord och söka gissa, om återljudet skulle få en ton av hat, av vinningslystnad eller av hån.

I början manade han bara fram bilder av människor som inte stod honom nära, eller av helt all dagliga och betydelselösa tillfällen ur sitt samliv med sina närmaste. Men snart började han skärskåda även betydelsefullare tilldragelser, och då fann han att de människor, som han hade ansett för de ädlaste och bästa, också deras ord återljöd med falska tonfall. Detta gjorde honom djupt bedrövd, men det äggade honom också att fortsätta sina

betraktelser. Dittills hade han aldrig hört något eko av sin egen röst, men nu började han höra också den, och också den fick av återljudet en förändrad ton, en ton som talade om förställning och själviskhet, om onda böjelser och begär som han inte själv hade varit medveten om.

Detta grep honom så häftigt, att han på en lång tid inte vågade tända elden och låta den mana fram sina bilder. Ty att se andra mänskors osannhet och litenhet och egennytta och ynkedom, det var visserligen hemskt, men att se sin egen, det var ju ändå värre. Han hade ofta tänkt, att det värsta straff han kunde få för sina synder, det var om på den yttersta dagen Gud sade till honom: "Du, som jag har skapat till min avbild, och som nu är min värsta vrågbild, jag skall ge dig förmågan att gå ut ur dig själv och se på dig själv, som om du inte vore du. Jag skall sätta dig på min högra sida, och du skall känna och förstå all den renhet och helighet, som finns i mina änglars sinnen, och från platsen på min högra sida skall du se ner på den andre du, och du skall se all hans orenhet och uselhet, och först då skall du rätt fatta den i all dess styggelse, liksom en tiggare som rätt märker sina paltors elände först när han har blivit klädd i rena och skinande kläder. Och medan du så betraktar dig själv, skall du känna att den som ligger i smutsen är du och den som sitter på min högra sida är en varelse som har levat inom dig, men nu inte längre lever, liksom ett foster som har blivit

dödat i moderlivet." Och han tyckte att då skulle han vilja ropa: "Berg, fallen över mig, och högar, skylen mig! Inte för hans ansikte, som sitter på tronen, för han ser ju genom bergen, utan för mina egna ögon, att jag må slippa se hur naken och styggelig jag är." —

Men småningom började eftertanken lugna honom, och han sade till sig själv: "Ingen mänska är ju fullkomlig. Osannhet och egennytta finnes hos alla; men i de största och heligaste stunderna i mitt liv, då har mitt sinne varit rent och svekfrött."

Så lät han elden tändas och manade fram bilder av sig själv när han stod vid sin moders dödsbädd, och när han bekände sin kärlek till sin ungdoms älskade. Han hörde ord, halvkvädda av fårar, och ord, halvkvädda av kärlekens övermått, och när han hörde dem, kände han än en gång sin själ darra av den rörelse som han hade känt när han uttalade dessa ord. Men när ekot kom tillbaka, fanns där en ton som inte var där förut. Han kunde inte säga vad den innebar, men den fyllde honom med förfäran. Det var som om han hade druckit gott vin och så känt en tydlig men obestämbär efter smak som kom honom att tro att någon hade blandat dödande gift i vinet. Han greps av vanvettig förtvivlan och ropade: "Det är denna förbannade falska eld som förvänder mina sinnen. Jag måste bort från den, jag måste finna den rätta elden, om den också skall bränna mig som läkarens brännjärn, som martyrernas bål, som skänseldens lågor."

Han vräkte undan dörren och sprang ut utan att tänka på att ta några vapen med sig. Han hade suttit så länge i sina tankar innan han tände elden, så att när han kom ut, var det redan morgon och solen började skymta mellan träden. Han sträckte ut armarna mot den och började springa efter den, utan att tänka på vad han gjorde, bara gripen av en vanvettig längtan efter denna stora, varma, vänliga eld. Så fortsatte han hela dagen, springande så länge han orkade, och dessemellan gående; snavande, fastnande i drivor, pulsande och krypande i snön, men aldrig vilande, ständigt i feberyra jagande efter solen. Så tog dagen slut, solen sjönk och stjärnorna tändes. Då var han alldeles utmatad och blev liggande på ryggen i en driva. Men ännu räckte han armarna uppåt mot stjärnorna, liksom han hade gjort en gång för längesedan när han satt i sin mors knä och ville ha stjärnorna att leka med. Och med svag och osäker röst som ett barn bad han: "Stjärnor, milda, snälla stjärnor, ge mig lite av er eld så att jag kan få tända ett bål. Jag fryser och jag är mörkrädd!" Då såg han ett stjärnfall, och det såg ut som om den fallande stjärnan hade fallit ner på en snårbevuxen höjd ett stycke bort. I sin yrsel trodde han, att stjärnan verkligen var en gnista, som hade sänts ner från himlen för att tända en eld åt honom, och en obeskrivlig ödmjuk och tacksam glädje genombälvade honom. Han tänkte: "Jag måste söka reda på gnistan, och lägga ris och pinnar på den och blåsa

på den", och så kröp han bort till snåret. Men då tröt hans krafter och han blev liggande medvetlös en stund. När han vaknade igen, hade en flock vargar börjat närma sig honom. Han såg dem inte, han såg bara deras ögon som glimmade i mörkret. Med bruten röst stammade han: "Se, se, så många eldpunkter! Stjärnan, gnistan från himlen, har tänt andra gnistor. Men de liknar inte vanliga gnistor. Är det den riktiga elden, eller är det den kalla, blågröna, den som jag flydde från?"

DON QUIJOTES SISTA DAGAR OCH HANS DÖD.

Om Don Quijotes sista dagar och hans död förtäljer några källor en del ting, som ej stämmer överens med den berättelse som D. Miguel de Cervantes efter Cid Hamet Benengelis arabiska handskrift har givit. Och trots den vrede, som den aldrig nog högt prisade Cid Hamet visar mot dem som försökt eller kommer att försöka sig på att fortsätta eller förändra hans berättelse, kan jag ej underlåta att återge vad jag erfarit om den snillrike junkerns sista dagar och hans död, även om jag utsätter mig för den faran, att granntyckta granskare kommer att behandla min enkla berättelse lika omilt som djävlarne, enligt Cid Hamets påstående, behandlade licentiaten Avellanedas fortsättning av Don Quijotes historia.

Don Quijote frångick snart det beslut att bli herde, som han hade fattat sedan han blivit besegrad av Sanson Carrasco och hade måst lova att under ett års tid ej bruka sina vapen. I stället strövade han mycket omkring i nejden, ensam och med dystert utseende.

Under en av dessa vandringar fick han en gång se en pojke, som red på en käpphäst och hade ett träsvärd i handen. Han förföljde en tupp som hade gett sig in i åkern, och han skrek: "Drag hem till ditt land igen, otrogne turkiske general, annars skall du dö för min blanka Toledoklinga, och min stolta andalusiska stridshingst skall trampa dig under sina hovar!" Men pojkens mor, som jämte fadern satt utanför husdörren, skrek till honom: "Jo, du är just själv en riktig hundturk! Låt du bli att trampa ner säden och skrämma livet ur tuppen, annars skall du få se på annat!" Pojken gav sig åstad att söka andra äventyr, men fadern sade: "Det är väl konstigt ändå att han kan tro att en käpp är en häst och en annan käpp ett svärd och tuppen en turk!" "Det är väl inte så konstigt", sade modern, "såna är ju alla barn. Förresten tror han det inte på allvar, han bara låtsar att han tror det. Vänta bara, om grannens ohängda Pedro försöker göra tuppen något ont, så skall du nog få se att vår Alonzo tar hundturken i försvar. Nej, då är det väl konstigare att en gammal kar som den där Don Quijote kan tro att väderkvarnar är jättar, och andra såna galenskaper."

Denna lilla händelse och detta samtal gjorde Don Quijote mycket tankfull. "Av barn och dårar får man höra sanningen" var ett ordspråk, som Sancho väl någon gång hade anfört bland alla sina andra ordspråk. Och oemotståndligt kom nu över Don Quijote den tanken: "Kanhända är jag en däre,

som får höra sanningen av ett barn". När han överallt hade trott sig se underbara ting, då hade han kanske varit lika barnslig som Alonzo. Det var kanske inte förnuftigare att, som Don Quijote hade gjort, tro att två fårscockar var Alifanfarons och Pentapolins krigare, än att tro att en tupp var en turk.

Denna tanke syntes honom så förfärlig att han inte ville tänka den till slut och dra slutsatser ur den. Han försökte att tänka på något annat och började springa, för att de stenar och diken, som han måste undvika, skulle leda hans uppmärksamhet åt annat håll. Men det var lika fåfängt som när en häst försöker springa undan körkarens piska. Tankarna slog ner på honom "som flugor på en honungskaka", som Cid Hamet säger om hans tankar vid ett annat tillfälle. Först nu kom han att på allvar tänka på, att det oftast bara hade varit han själv som hade sett trollkarar och riddare och prinsessor; andra människor hade i dessa underbara väsen sett idel vardagliga ting. Och så många gånger det hade visat sig att han hade haft orätt! Så många gånger han hade väntat sig ett härligt äventyr och en stor seger över en berömd riddare, och så många gånger det hade slutat med att han hade fått stryk av några bondlurkar, mot vilkas överlägsna antal hans tapperhet inte hade hjälpt! Han tänkte på, hur han ofta, när han ensam med Sancho red vägen fram, brukade betrakta molnbilderna på himlen. Han

såg i dem idel riddare och trollkarar och sådant, och molnens växlingar och förändringar bildade en skön och oändlig riddarroman. "Se, se," brukade han säga till Sancho, "det där fula, vanskapliga molnet, det är Dulcinea, som hålles förtrollad av en elak trollkar, det där svarla molnet till höger. Och där till vänster kommer jag själv på Rocinante. Nu dödar jag trollkaren, du ser väl hur han löses upp och försvinner, och du ser väl också hur Dulcinea återtar sin rätta gestalt och blir vit som snö och alabaster. Och nu rider hon vid min sida på sin mjölkvita gångare, och där kommer prins Felixmarte av Hyrcanien med den sköna Oriana, och Don Belianis, och don Roland med Angelica, och där är Amadis av Gallien själv, och alla riddarna och damerna hälsar Dulcinea som den skönaste och mig som deras jämlike, och nu rider vi tillsammans mot solens borg. Ser du, Sancho, ser du!" Men Sancho hade svarat: "Nej, vid min salighet, om jag ser några riddare eller prinsessor! Jag ser bara helt vanliga, så att säga ofrälse moln, sådana som jag har sett alla dagar (utom när himlen var alldeles molnfri förstås), långt innan jag hörde talas om Don Belianis eller Amadis. Moln är moln och ingenting annat. Och skulle de vara något annat, så skulle jag för min del tro att de är höstackar eller får med vit ull eller fredliga åsnor med mjölsäckar på ryggen. Fast ers nåd tror ju att får är krigare och åsnor stridshästar, så skillnaden bleve ju inte så stor.

Men nu är de varken höstackar eller mjölsäckar (och så gott kan det vara, för om de var det, så sa väl prästerna att de där höstackarna tillhörde kyrkan eftersom de är i himlen, och så fick en fattig bonde ingen glädje av dem), utan de är enkla och hederliga moln som ger regn så att en fattig bonde får hö och säd. Och fast jag inte har läst några riddarböcker, så kan jag ändå säga ers nåd att den där moln-Dulcinea kommer snart att fälla mycket tårar, och hennes häst kommer också, med förlov sagt, att utgjuta något vått, eller, för att tala förnuftigt, det kommer snart att bli regn, och det är bäst att vi försöker komma under tak." Och när Sancho spådde regn, så blev det regn, men när Don Quijote på morgonen i molnen såg sig själv rida segrande vid Dulcineas sida, så hände det ofta att han på kvällen låg slagen och mörbultad i ett dike. — Ja, Sancho hade rätt, molnen var nog ingenting annat än vandrande vattenspannar som tömdes ut när så behövdes, och Sanchos konst att spå väder var mera värd än hans egen förmåga att se underbara ting i molnen. Och inte nog med det, hela den vackra och underbara värld av riddare och prinsessor som han hade levat i, den var kanske lika ovärklig som bilderna i molnen, den verkliga världen var kanske sådan som Sancho såg den. — Han kom att tänka på, hur ofta han hade trott att värds- hus var slott. Och när han hade hört fromma män tala om att mänskan var en gäst och främling på jorden, så hade han alltid tänkt sig jorden som ett

vackert slott med trädgårdar och parker och springbrunnar, där gästen blev hälsad av tappra riddare och förplägad av sköna och höviska damer. Men kanske var den i stället, om man såg noga efter, ett simpelt värdshus, där sängen var eländig och maten också, och där det alls inte fanns några ädla damer, bara den smutsiga och skelögda slinkan Maritornes, som till på köpet föredrog mulåsnedrivare framför vandrande riddare.

När Don Quijote började bli övertygad om att hans vackra inbillade värld ej var verklig, kände han sig till mods ungefär så som han trodde att de första mänskorna kände sig när de hade blivit utdrivna ur paradiset. Ty de vandrande riddarnas värld hade trots allt varit skön och lätt att leva i. Visserligen vimlade den av ärelösa riddare och listiga trollkarar, och visserligen var en vandrande riddares liv mer än andras fyllt av faror och umbäranden. Men dessa hade alltid förefallit honom som prövningar, som väl kunde vara svåra, men vilkas utgång man ej behövde misströsta om. Hur starka och listiga trollkararna än var, så kunde de ändå inte i längden stå emot en riddare, vars hjärta var fullt av redligt nit för den goda saken, och som inte skydde strid och möda. Och för mödan och ansträngningen fick han ju riklig lön i vapenlekens glädje och spänning och i medvetandet om det goda han uträttade. Men den värld som Don Quijote nu började skymta bakom de vikande dimbilderna av sin förtrollade värld, den var av helt

annat slag. Där fanns det inga goda féer som kunde förvandla den grova Theresa Aldonzo till den sköna Dulcinea och ge en mörbultad riddare hans krafter igen. Där fanns ingen plats för något övernaturligt, för några undervärk, för något av det vackra och ideala fantasteri som Don Quijote hade trott på. Allt gick sin bestämda gång efter fasta och orubbliga lagar. De tänder som fåraherden hade slagit ut på honom, dem fick han aldrig igen, och hans gråa och tunna hår skulle aldrig åter bli tjockt och svart. Den ungdomskälla som den gode Juan Ponce de Leon hade sökt efter, den skulle ingen finna. Mänskornas liv var som Don Quijotes båtfärd på kvarndammen. Fulla av förhoppningar såg de sin lilla båt glida ut på tidens ström och trodde att den skulle föra dem till ett förtrollat slott, till stolta bragder och ovanskelig ära. Men i stället fördes de fram mot förintelsen mellan snurrande kvarnhjul, och båten hade inga åror som kunde hjälpa dem att sträva mot strömmen. Båten försvann och var ej mera, men oavlåtligt rullade strömmens vågor fram. Don Quijote kom att tänka på några ord ur Skriften, som han ofta hade hört sin vän kyrkoherden läsa upp, och som han fromt hade lyssnat till men inte fäst sig vid, därför att de så föga stämde överens med hans egna tankar: "Ett släkte förgås och ett annat kommer till, men jorden förbliver evinnerligen — — Vad är det som sker? Det som förr skett haver, och det är intet nytt under solen". Dessa tusen-

åriga ord syntes honom nu så nya och så slående, det var som om han först nu hade hört dem, som om de var hans egna ord, som hade sprungit fram inom honom som en sammanfattning av hans oklara tankar. Ja, så var det. Det fanns intet nytt under solen, allt som hände hade hänt en gång förut, allt skedde efter fasta och orubbliga lagar, och inte ens Amadis av Gallien med all sin styrka och sitt orubbliga mod kunde ändra en prick i den lag som bestämde över hans öde. —

Dessa och liknande tankar följde Don Quijote under hans vandring, och lämnade honom ej heller när han kom hem. Och liksom han förut med stor flit och ödmjuk vördnad hade studerat de tapperhetens och ridderlighetens lagar som härskade i de vandrande riddarnas värld, så greps han nu av lust att lära känna de nödvändighetens och orsakssammanhangets lagar som härskade i den värld som han kallade Sancho Panzas. Han började läsa böcker i filosofi och naturalhistoria, av vilka många utan tvivel var gudlösa och hade förtjänat att dömas till bålet av långt lärdare och heligare domare än de som hade brännt riddarböckerna i hans boksamling.

Men eftersom Don Quijote icke var någon lärd man och ej var van vid så ansträngande läsning, så blev mycket av böckernas innehåll oförstått, och hans kunskap om världens byggnad och inrättning kom att bestå mera av svävande bilder än av klara begrepp.

Han strövade mycket omkring i nejden för att tänka över vad han hade läst, och under en av dessa vandringar kom han till en väderkvarn inte långt från sin egen by. Ända sedan sin kamp med väderkvarnen hade han för dessa nyttiga anläggningar haft samma avsky som han hade för stampvärk, men nu drev honom en oemotståndlig lust att gå in. Mjölaren var en godmodig man, som mycket värderade Don Quijote och sörjde över hans förryckthet. När han nu såg riddaren stiga in, hälsade han honom välkommen och sade leende: "Jag tror ers nåd tänker försona sig med sina gamla fiender". Don Quijote log ett blekt leende och svarade: "Ack, min vän, ni vet att när gamla krigsmän och slagskämpar börjar bli försonliga och fredliga, så är det oftast ett tecken till att slutet nalkas." Så gick Don Quijote in och betraktade det inre av kvarnen. Han såg hur axeln och stenarna gick runt och hur säden tömdes ur säckarna och som mjöl rann ner i andra säckar. Och plötsligt kom den tanken över honom, att en kvarn, som han en gång hade ansett för en person ur sin diktade värld, i stället var en god bild av den andra, den verkliga världen, Sancho Panzas värld. Liksom axeln och kugghjulen och stenarna vreds runt så att samma del ständigt kom till samma punkt, så vandrade himlakropparna sina bestämda banor utan att vika en hårsman från dem, ja till och med svansstjärnorna, dessa himlens vandrande riddare, påstods ju gå i bestämda banor, och liksom sädes-

kornen i en jämn ström rann ner mellan stenarna och krossades, så trädde ständigt nya släkten av människor in i världen, åldrades och blev till stoft. Han försökte fästa blicken på ett par sädeskorn och följa dem på deras vandring ner mot kvarnstenarna, och halvt omedvetet tänkte han: "Det där kornet är jag, det där är Dulcinea, och det där stora och tjocka är Sancho. Men det fanns så många korn och de var så lika varandra, så han lyckades aldrig följa två korns färd längre än ett par ögonblick. Och han tänkte: "Det är nog inte bara döden som gör oss alla lika, kungen och tiggaren, helgonet och skökan, hjälten och — Don Quijote. För den som ser livet på lite avstånd är nog också alla levande tämligen lika; de är korn från samma åker." Under dessa funderingar hade Don Quijote kommit för nära ett kugghjul, så att hans tröjärm blev intrasslad och söndertrasad. Mjölnardrängen, som såg detta och som var en ohyfsad kar, sade då: "Tänker han kanske låta mala sig till mjöl? Ja, vore detta en benmjölskvarn, så kunde det gå för sig, för han är ju inte annat än skinn och ben hela karen, men nu är det en sädeskvarn, och därför är det bäst han ger sig i väg. För han tror väl inte att det här är ungdomskvarnen, som maler om gamla gubbstutar till unga pojkar." Don Quijote var så upptagen av sina funderingar, så han tänkte inte på att straffa mannens oförskämdhet, utan gick ut ur kvarnen. "Ja", fortsatte han sina tankar, "världen är som en

kvarn eller ett annat sinnrikt maskineri, men mänskorna är kanske ej att likna vid säden, för vars skull ju hela kvarnen är byggd. De är kanske bara en liten del av maskineriet, kanske en del som inte ens är nödvändig för att maskinen skall gå, utan som mekanikern bara har satt dit för sitt nöjes skull och för att visa sin fyndighet och händighet." Han kom därvid att tänka på en märkvärdig klocka, som han en gång hade sett i en kyrka. Vid varje tims slag visade sig ovanför urtavlan ett par riddare, som red mot varandra, drabbade samman och sen åter vände tillbaka dit därifrån de hade kommit. Dessa figurer syntes honom vara en god bild av mänskorna och deras ställning i världen, och tanken på dem kom honom att minnas sitt äventyr med dockteatern, där han hade sett en strid mellan morer och kristna och hade huggit in på de dockor som föreställde morerna, troende att de var verkliga människor och att han gjorde de kristna en tjänst genom sitt anfall. Han hade en gång hört talas om en gammal persisk diktare som hade liknat mänskorna vid pjäser i ett schackspel eller skuggor i ett skuggspel, och detta ledde honom till den av senare tiders diktare älskade jämförelsen mellan mänskorna och dockorna i ett dockspel. Ja, figurer som drevs fram av fjädrar och hjul vilkas samvärkan de inte kände, dockspelsdockor, som syntes röra sig och handla av fri vilja och ta sitt öde i egna händer, men som rördes med trådar av en osynlig hand och utförde roller i ett skåde-

spel vars mening de ej hade någon aning om, vid dem var mänskan att likna. Och när skådespelet hade pågått en stund, så skulle det kanske komma en vansinnig gud, en Don Quijote bland gudar, och med sitt svärd hugga sönder hela teatern.

Under dessa funderingar hade han kommit ett gott stycke bort från väderkvarnen, men nu krökte vägen och förde honom upp på en kulle, från vilken han åter såg kvarnen, som nu avtecknade sig mot himlen. Nu liksom den gång då han tog kvarnar för jättar, gav honom kvarnvingarna en föreställning om svängande armar, sen tyckte han sig se en mänska med utspretade armar och ben, och till sist såg han denna mänska fästad vid kvarnvingarna som S:t Andreas på sitt kors. Så började den fångslade och de snurrande vingarna att växa och bli allt väldigare, och till sist såg han hela mänskosläktet i en enda väldig Ixionsgestalt, hjälplöst fastbundet vid allvärldens evigt snurrande hjul som drevs omkring av vinden, vinden, om vilken man ej vet varifrån den kommer eller vart den far.

Denna syn, som var lika hallucinatoriskt skarp och klar som de bilder av riddare och jättar han förr brukat se, gjorde honom så förfärad att han började springa. Synen försvann, men i stället tyckte han att i hans huvud fanns snurrande och susande kvarnvingar, han tyckte att han var en mekanisk docka, full av en massa fjädrar och kugghjul som alla hade råkat i olag och snurrade runt i vansinnig fart. Så sprang han ända till sitt

hem, där hans systerdotter och hushållerska för-
måde honom att gå till sängs. Han lade sig med
bultande pulsar och brännande tinningar och föll
snart i djup sömn. När han åter vaknade, var hans
huvud fritt både från riddargalenskaperna och från
de av djävulen ingivna föreställningar som jag
försökt beskriva, och han dog snart därefter som
en klok man och god kristen såsom det förtäljes av
Cid Hamet Benengeli och D. Miguel de Cervantes,
vilkas höga skuggor jag beder om tillgift för detta
tafatta försök att vandra i deras outplånliga fot-
spår.

FLUGAN I BERNSTENEN.

Det var en man, som satt i en god stol och rökade och drack punsch och läste i en bok om utgrävningarna i Pompeji. Han var inte klassiker av facket, så han hade ingen skyldighet att veta något om dylika ting, och inte någon nytta av det heller. Om han talade om sådant med dem han umgicks med, så ryckte de på axlarna och såg uttråkade ut, så vida han inte råkade att tala om bordellkvarteret och oanständiga inskrifter. Då skrattade de och slog honom på axeln och sade: "Aha, gamle Ravailac!"

Men honom roade detta studium, han älskade överhuvud taget allt som var gammalt och förgånget. När man skämtade med honom för denna böjelse, så log han ett blekt leende och svarade: "Ja, mein Herz gehört den Todten an", och för sig själv tänkte han: "De vet inte att det är Hölderlin som har sagt de orden, men det angår dem heller inte". — Ja, hans hjärta tillhörde de döde, de levande intresserade honom blott föga. Deras liv var som en fortsättningsberättelse i en tidning; man kan inte läsa den med nöje förr än man har fått

alla bladen och låtit binda in dem; de själva liknade skådespelare som springer omkring bakom kulisserna; deras prat om kostymer och sminkning och sådant kan ju vara lustigt att höra på, men man väntar ändå otåligt på att de skall inta sina platser, så att man kan få se det riktiga skådespelet. De ting som nu hände i världen var kanske lika betydelsefulla som de märkligaste händelser i forna tider, men man kunde inte få någon överblick över dem, de var inte avslutade, de var som halvfärdiga byggnader, bortskymda av ställningar och omgivna av grus- och stenhögar och allt arbetets larm och oväsen.

Därför hyste han också djupt förakt för och motvilja mot sådana människor som ständigt blir hänfödda av allt som är nytt, vare sig det nu är en ny världsåskådning eller en ny slagdänga, och han brukade säga till dem: "Ni liknar alldeles sådana där långsmala, spetsiga tygpåsar som sjömännen sätter upp på masttopparna som vindvisare. Var vind som kommer blåsande fyller dem och vänder dem i sin riktning, och de fladdrar liksom en hand som vinkar välkommen åt något nytt och stort. Men när vinden vänder sig, så pekar de åt andra hållet, och när den stillnar av, så hänger de slappa och tomma som korvfjälster."

Men han förstod, att deras kärlek till allt nytt hade samma ursprung som hans kärlek till det förgångna. Det var i bägge fallen missbelåtenhet med det närvarande, flykt från det vardagliga. De

drömde om flygskeppsfärder till fjärran världar, belysta av andra stjärnbilder än våra, han drömde om trolldrycker, som skulle försätta honom till döda människor och grusade städer, belysta av myternas evigt vårliga sol, omgivna av det förgångnas lätta och klara höstluft.

Var de andra tomma säckar som fylldes av vind, så var han själv en blodlös vampyr, som sökte suga ut det kalla blodet ur de dödas ådror, en svartkonstman, som sökte mana fram skuggor ur gravarna för att de skulle hålla honom sällskap, han var som pojken i sagan som plockade ner de frusna liken ur galgen för att elden skulle tina upp dem och sätta liv i dem. Den enda skillnaden mellan honom och de andra var, att han var som en klocka som alltid gick för sakta, och de var som klockor som gick för fort. Men båda slagens klockor var dåliga tidvisare.

Men nu tänkte han inte på sådana ting utan njöt av sin bok. Och när han gjorde ett uppehåll i läsningen för att kratsa ur sin pipa och stoppa den på nytt, eller för att slå upp ett nytt glas punsch, så tänkte han på hur bra han för tillfället hade det. Och om han kom att tänka på sina bekanta, som var okänsliga för den njutning som han fann i sin läsning, så kände han ett slags överlägset medlidande, ungefär som Tom Sawyer och Huck Finn när deras kamrater inte kunde förstå att det var gott att röka.

Men ju mer han läste, dess mer sörjde han över

att han inte var en lärd forskare, utan bara en intresserad lekman. Han var ju bara en lustresande, som gjorde en flyktig semesterresa genom denna underbara stad, vars språk han blott ytterst nödortfögt förstod och vars institutioner och sedvänjor han kände så ytligt. Han skulle ha velat vara fornkännare av facket, vara en av dessa skickliga reporters som kunde intervjua väggmålingarnas figurer och få dem att berätta både om sig själva och om de människor som fordom hade betraktat dem, vara en fornlämningarnas Sherlock Holmes, som av gatstenarnas nötning och husens byggnadsmaterial kunde dra slutsatser om stadens historia och vardagsliv.

Ja, mest av allt intresserade honom den döda stadens vardagsliv. Forntida bohagsting, vilkas nutida motsvarigheter han knappt ägnade en tanke åt, föreföll honom ofantligt intressanta. Han betraktade noga en bild av en pompejansk matvärmare, och han tänkte på, att det aldrig hade fallit honom in att ta reda på hur hans fotogénkök var inrättat. Med ett litet leende erinrade han sig Sylvestre Bonnard, som inte kunde ge sin fosterdotter några råd angående hennes klädsel, men som kände alla enskildheter i en medeltida drottningssdräkt. Varpå berodde denna underliga smak? Varför var en pompejansk matvärmare intressantare än ett fotogénkök?

Han kom att tänka på hur han ofta gick över en bro och likgiltigt såg på de mötande människorna

jämt så mycket som behövdes för att inte stöta emot dem. Men om han kom att se ner i vattnet och betrakta speglingarna av människor och hus, så kunde det hända att han blev stående långa stunder och ansträngde sig för att känna igen alla enskildheter i spegelbilderna av de fulaste och tråkigaste hus. På samma sätt var det med hans kärlek för gångna tider. Han gick genom sin samtids liv likgiltig och ointresserad. Men så snart han blickade ner i det förflutnas uppåt mot källan flytande ström och där såg avspeglade ting och människor som liknade samtidens, så fängslades han genast av bilderna. Ingenting av det han läste om den döda staden tycktes honom smått och obetydligt, och när han läste om föremål som inte kunnat hålla sig genom århundradena eller som blivit bortförda av vinningslystna plundrare, så kände han en sorg som om han själv hade förlorat någon stor dyrbarhet. Det var ju mycket som hade gått förlorat och stora områden som man ännu inte hade hunnit gräva ut. Men vad det som fanns var underbart!

När han betraktade en bild i fågelperspektiv av de utgrävda delarna och såg dessa stora kvarter av taklösa hus, så kom han att tänka på berättelserna om hur djävulen lyfte taken av husen och lät sin följeslagare se det liv som levdes i dem.

Denna stad var ju som prinsessan Törnrosas slott, som hade vaknat upp ur sin hundraårssömn och gav ett ojävigt vittnesbörd om hur livet tedde

sig i forna dagar. Och det underbaraste av allt var de avgjutningar av döda människor som man hade fått genom att hälla gips i de tomrum som hade uppstått i den hårdnade askan sedan liken multnat bort. Här hade man ju, alldeles som i Törnrosas slott, människorna som de gick och stod i det ögonblick då de sänktes i sin långa sömn, bara med den skillnaden att prinsen hade kommit för sent och aldrig skulle kunna väcka dem; här hade man fångat, så väl som det var möjligt, inte en levande mänska från antiken, men en döende, inte ett ögonblick av antikens liv, men ett dödsögonblick från antiken. Det var ju berättelsen om Galathea i omvänd form, det var människor som hade låtit sitt liv för att bilderna av dem skulle bli så mycket mera levande. Han kände en grym och självisk glädje över att dessa människor inte hade lyckats rädda sig ur staden utan omkommit och blivit till dessa förträffliga gjutformer. Han kände sig som en anatom som gläder sig över att en brottsling inte blir benådad utan måste dö så att hans lik tillfaller anatomisalen, eller som ett barn som gläder sig åt att stormen har kastat i land en galjonsbild eller ett vackert utsirat namnbräde, men inte bryr sig om att kanske hela bebyggelsen har gått under.

Men på samma gång måste han undra över den ödets lek som hade låtit en hel stad och många människor gå under för att eftervärlden skulle få veta en del om deras levnadsförhållanden. Var,

när allt kom omkring, den kunskapen värd alla dessa mänskors liv och allt det lidande som Pompejis undergång hade orsakat, allt från de överlevandes sorg och till de tvivel på gudarnas godhet och allmakt och på världsförloppets ändamålsenlighet, som måste ha uppstått hos alla tänkande?

Hade världen blivit så värst mycket rikare genom de fynd som man hade gjort? Han ville minnas, att man inte hade funnit en enda bokrulle; ingen enda stor och oförgärlig tanke hade legat som en osläcklig glöd under askan; och de konstverk man funnit var knappast av allra högsta värde, stod det i hans bok. Efter slaget vid Marathon hade en grekisk krigare sprungit sig till döds för att bära bud till Athén om en seger som räddade en ovärderlig kultur, men dessa pompejaner, vilkas gipsbilder låg framstupa likt löpare som störtat av trötthet, de hade dött för att några få forskare skulle få en klarare föreställning om deras vardagslivs trivialiteter, för att några världsfrämmande drömmare som han själv lättare skulle kunna fly bort från sin samtid.

För att — — — ja, fanns det något "för att" i detta, fanns det någon avsikt i att spåren av flydda tiders liv bevarades, fanns det någon mening i tidevarvens växling? Han kom ihåg, att när han var barn, fann han ett obeskrivligt nöje i att släcka och tända och åter släcka ett ljus. Ibland släckte han det hastigt, ibland långsamt, så att den fladdrande ljuslågan kom skuggorna att dansa i en

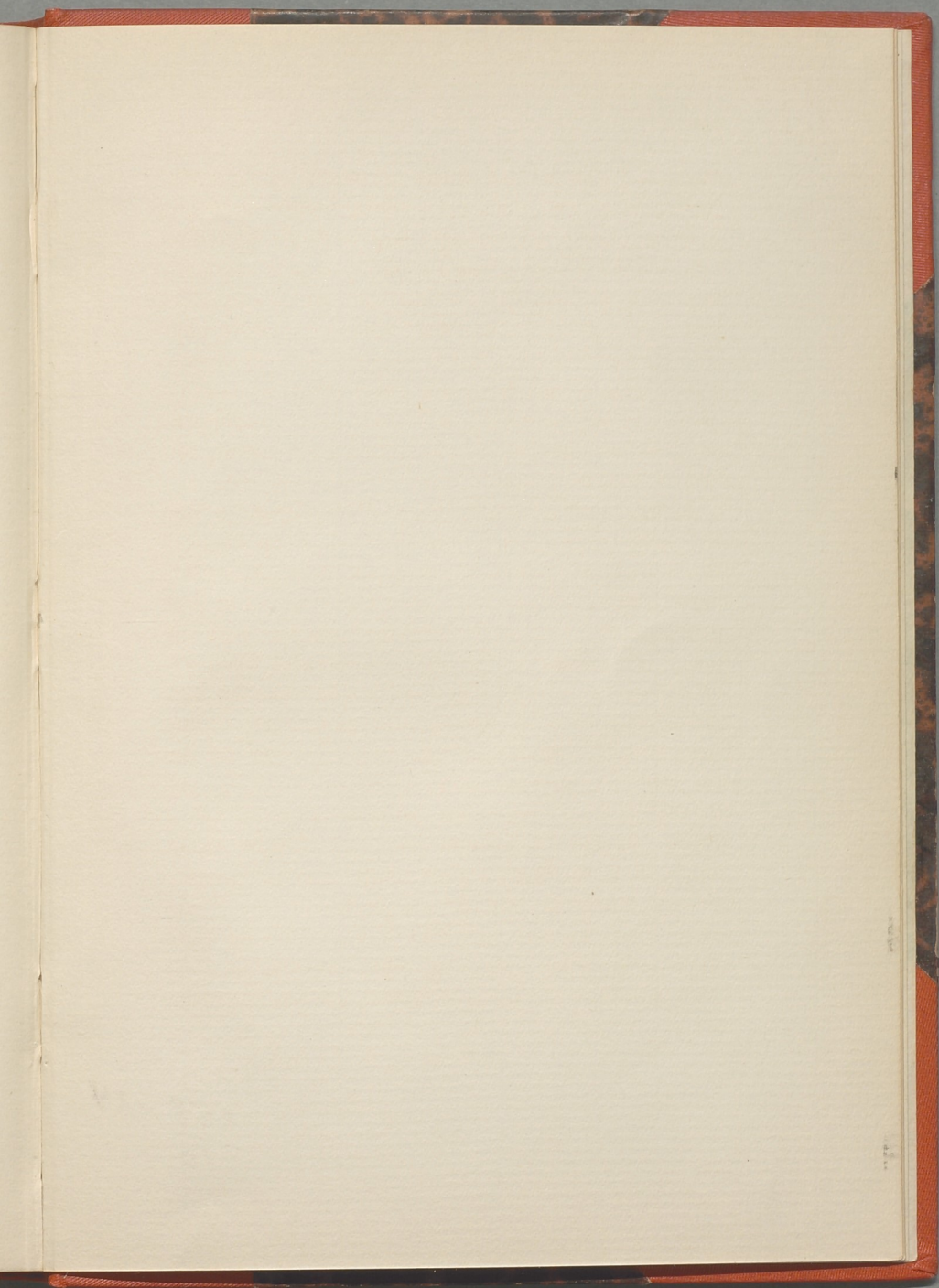
fantastisk dans, och under denna lek flöt droppar av stearinet ner på staken. Och på jorden tändes, släcktes och tändes åter folkslags och staters och kulturers liv i växlande tempo. Men denna tändning och släckning, denna växling av ljus och mörker, bildade den, för den som förstod att tyda den, något slags mystiska ljussignaler, eller var det hela bara en tanklös lek, och var spåren av förgångna tiders liv ingenting annat än stearin-fläckarna på staken?

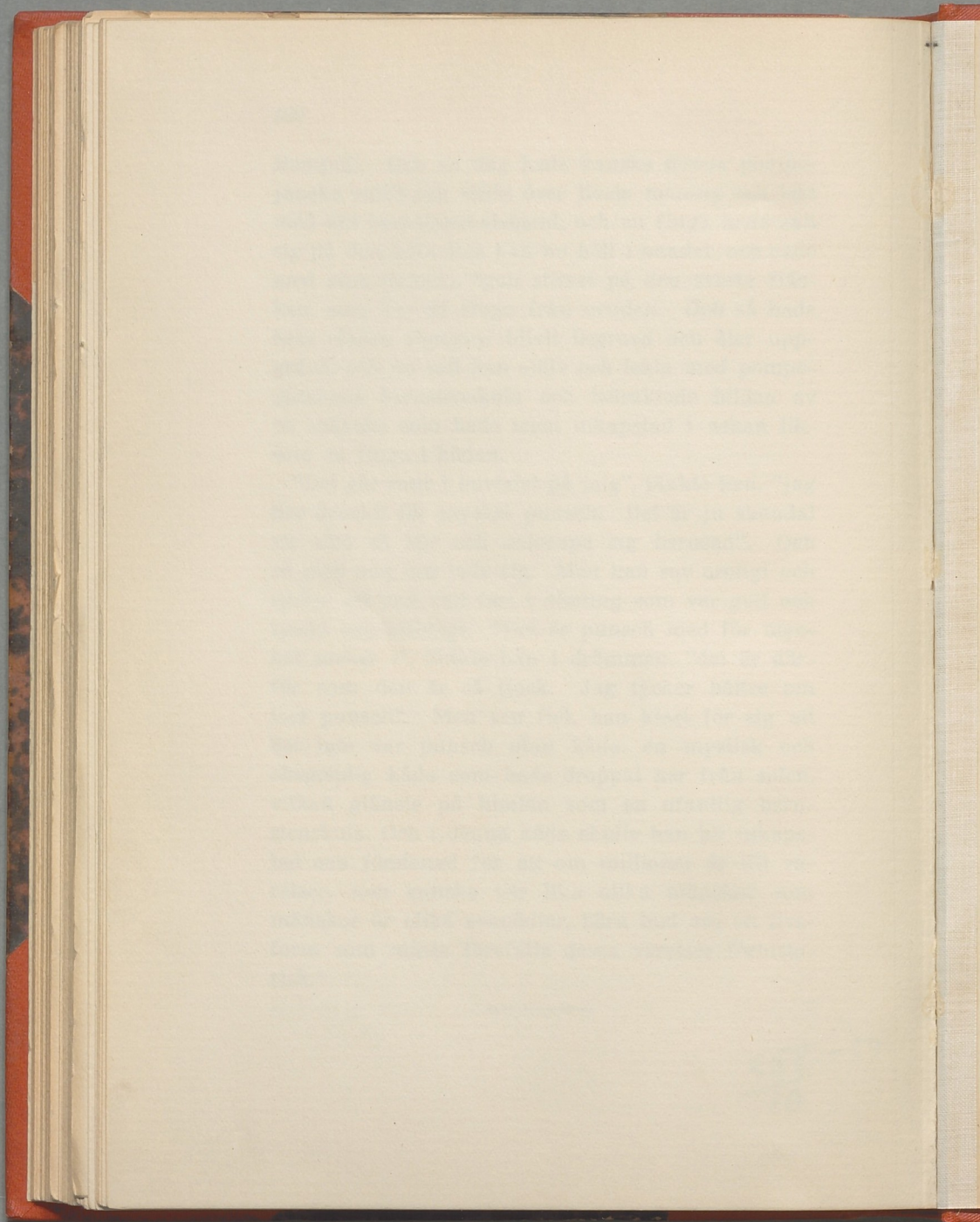
Dessa tankar, som han, i andra former, tänkt så många gånger förr, brände honom som feber och kom honom att avbryta läsningen. Han drack ivrigt ur sitt glas, lutade sig bakåt i stolen och började leka med en bernstenskula som han hade i klockkedjan. Han hade fått den från Italien, man hade sagt honom att den var funnen i Pompeji, och det kunde ju vara sant, för det var ju först på senare tider som man hade börjat bli noga med att ingenting fick bortföras från utgrävningsplatsen. I bernstenen fanns en svart fläck, som såg ut som en fluga, och han hade hört att sådana fläckar verkligen var flugor som en gång i urtiden hade fastnat i den kåda, som sedan blev bernsten, och att en sådan fläck var ett säkert tecken på att bernstenen var äkta. Han tittade på kulan och hans tankar dansade runt. En fluga i urtidens skogar hade fastnat i kåda, och kådan hade blivit bernsten, och efter miljoner år hade bernstensbiten med flugan burits som smycke av en kvinna i

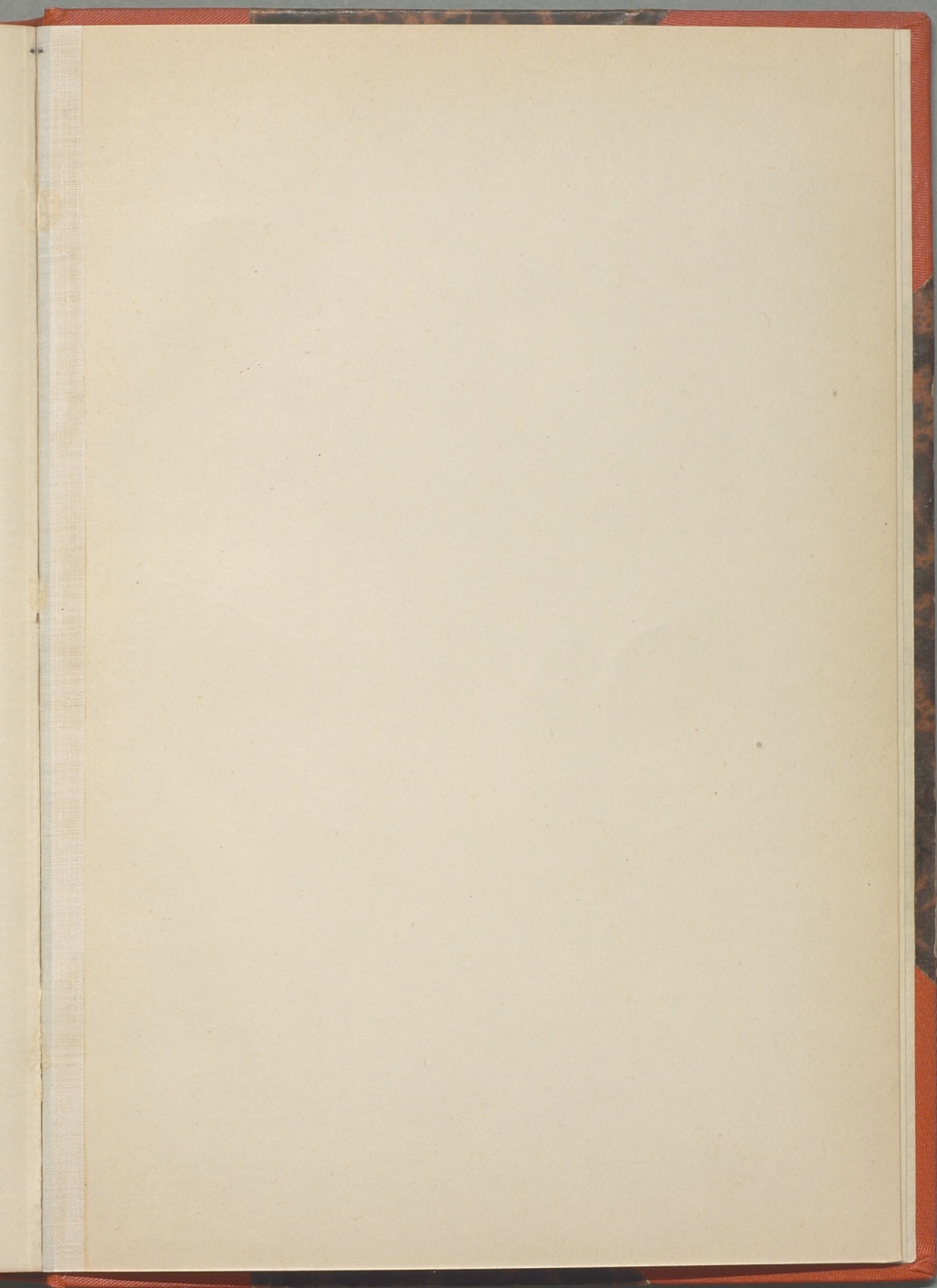
Pompeji. Och en dag hade kanske denna pompejanska suttit och tänkt över livets mening och lekt med sitt bernstenshalsband, och en fluga hade satt sig på den kula som han nu höll i handen, och hade med sina dumma ögon stirrat på den svarta fläcken, som var en fluga från urtiden. Och så hade hela staden Pompeji blivit begravd och åter uppgrävd, och nu satt han själv och lekte med pompejanskans bernstenskula och betraktade bilden av en mänska som hade legat inkapslad i askan liksom en fluga i kådan.

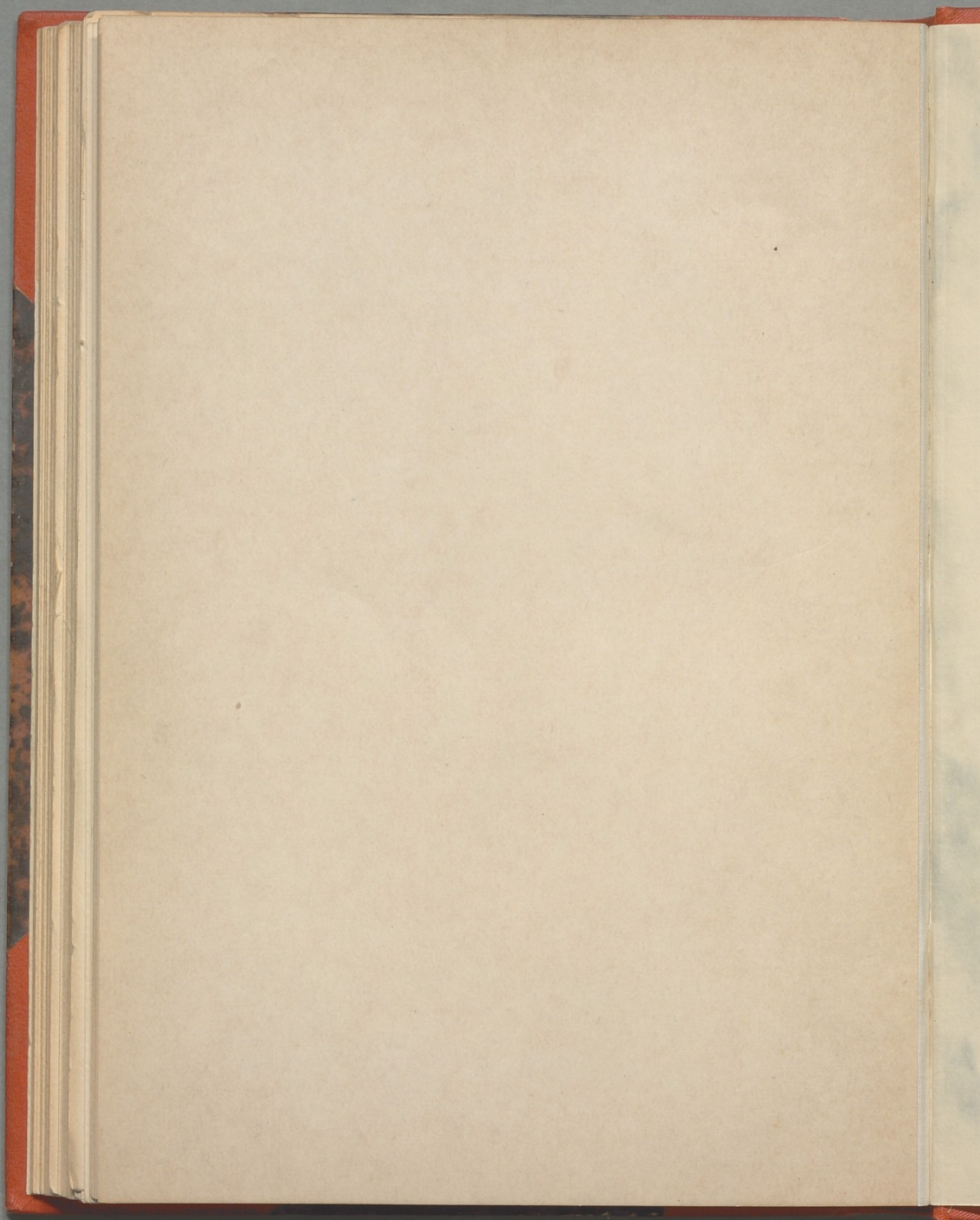
"Det går runt i huvudet på mig", tänkte han, "jag har druckit för mycket punsch. Det är ju skandal att sitta så här och solosupa sig berusad". Och så gick han och lade sig. Men han sov oroligt och tyckte att han satt fast i nånting som var gult och tjockt och klibbigt. "Det är punsch med för mycket socker i", tänkte han i drömmen, "det är därför som den är så tjock. Jag tycker bättre om torr punsch". Men sen fick han klart för sig att det inte var punsch utan kåda, en mystisk och obegriplig kåda som hade droppat ner från solen, vilken glänste på himlen som en ofantlig bernstenskula. Och i denna kåda skulle han bli inkapslad och förstenad för att om millioner år till varelser, som kanske var lika olika människor som människor är olika svanödlor, bära bud om en livsform som måste förefalla dessa varelser förhistorisk.

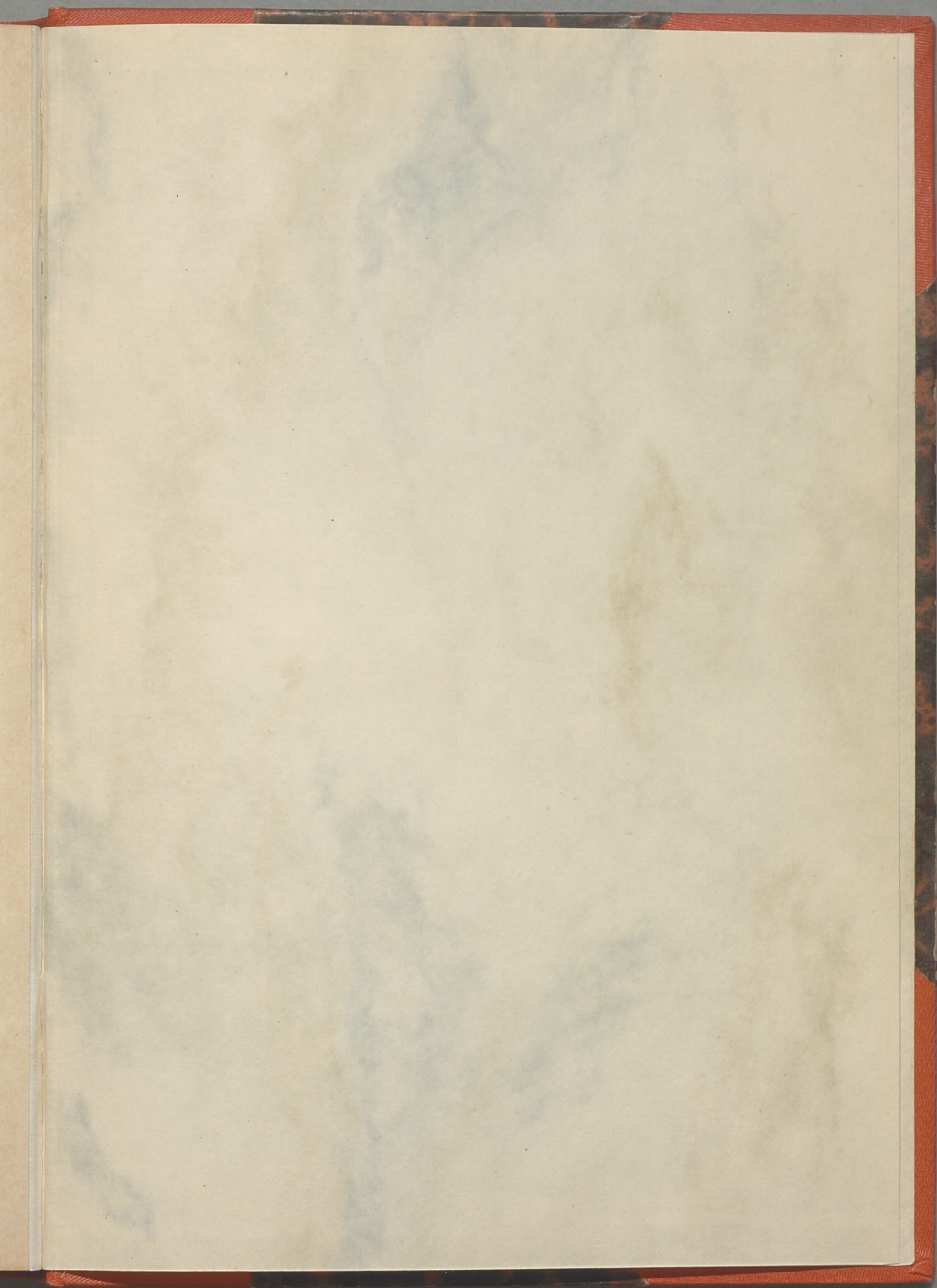
258 - 24
10

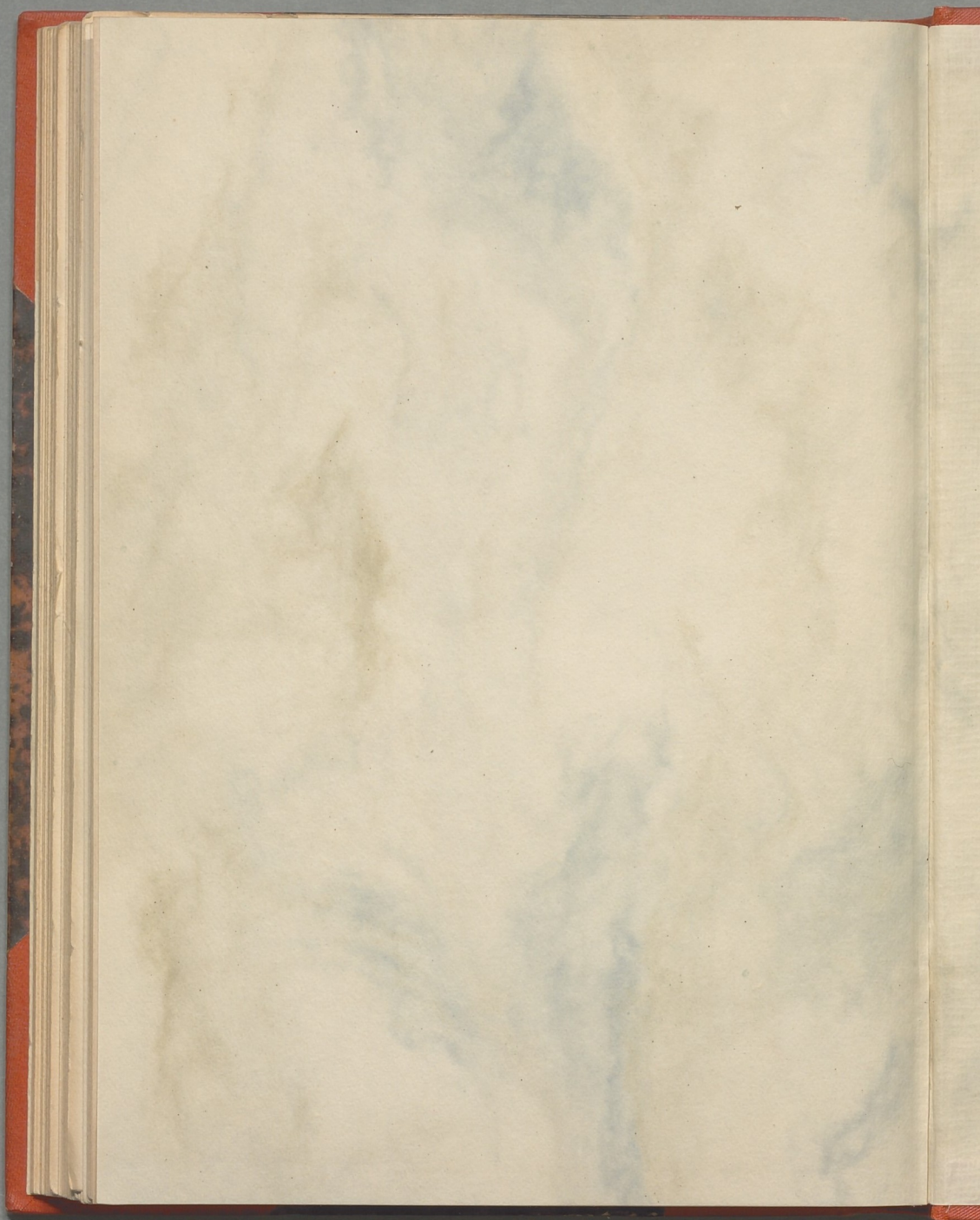


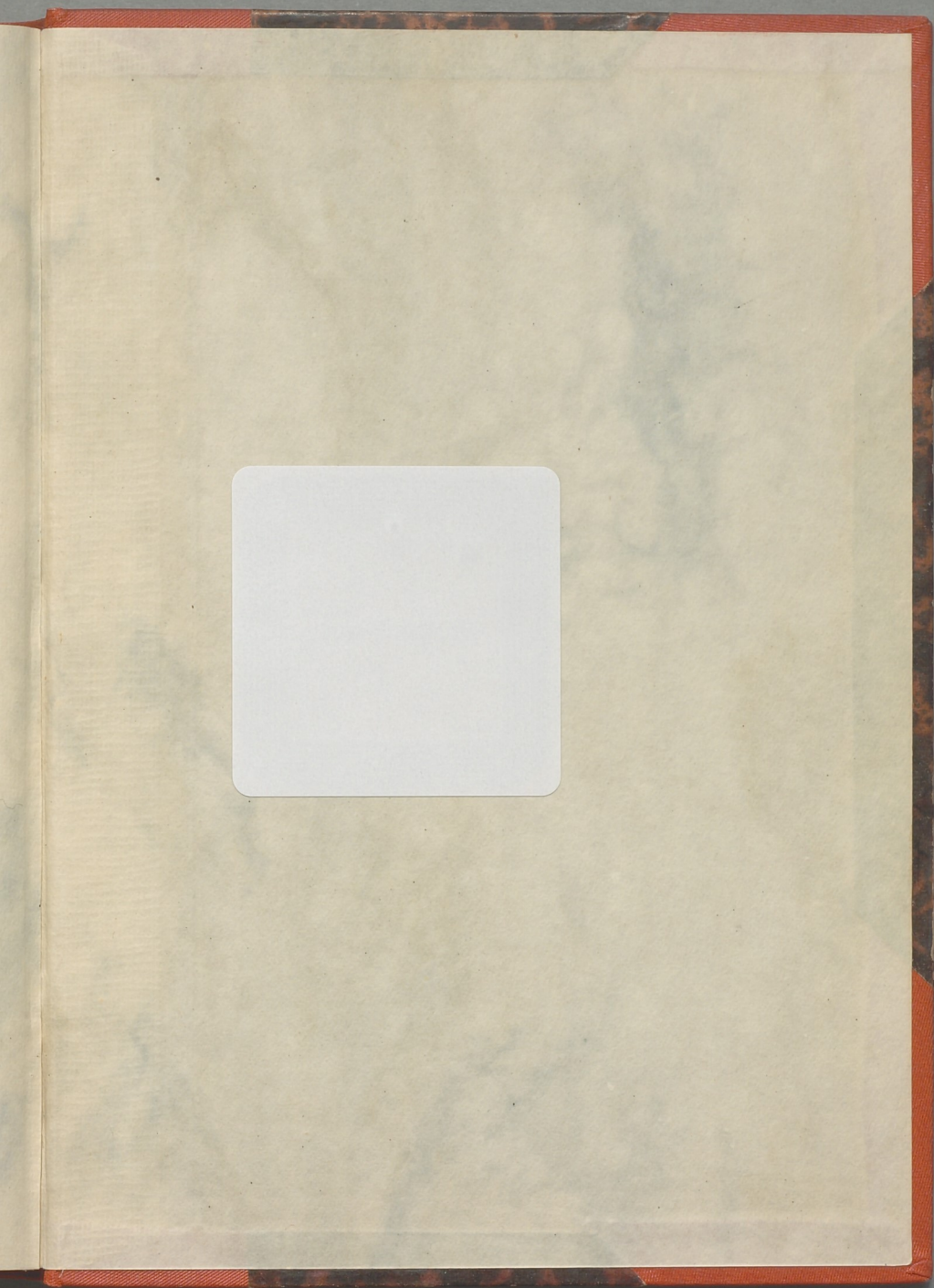












Kungl. biblioteket, Stockholm



50001

000 489 147